

EESTI STATISTIKA

KUUKIRI

RECUEIL MENSUEL

DU

BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

1933

DETSEMBER

SISU:

Rahvahääletused põhiseaduse muutmiseks.

Töökaitse 1932 a.

Raamatukogud alg- ja keskkooles.

Põllumajanduse tasuvus 1932/33 p.-a.

Alalised tabelid.

Nr. 145(12)

TALLINN

Nr. 145(12)

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

SISUKORD

TABLE DES MATIÈRES

	Lhk.		Page
Rahvahääletused põhiseaduse muutmiseks —		<i>Pièbiscites concernant les changements dans la</i>	
A. Tooms	605—617	<i>constitution de la république</i>	605—617
Töökaits 1932 a. — R. Sõrmus	618—627	<i>Inspection du travail en 1932</i>	618—627
Raamatukogud alg- ja keskkoolest — A. Lepp	628—634	<i>Bibliothèques scolaires</i>	628—634
Põllumajanduse tasuvus 1932/33 p.-a. — T. Kind	635—643	<i>Rentabilité des exploitations agricoles en 1932/33</i>	635—643

ALALISED TABELID — TABLEAUX PERMANENTS

(Standard- numerat- sioon)		(Numérotation permanente)	
Tab. 1. Väliskaubandus oktoobris	644	Tab. 1. Commerce extérieur en octobre	644
" 2. Väliskaubandus muude riikidega oktoobris	648	" 2. Commerce extér. avec les autres pays en octobre	648
" 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus oktoobris	648	" 3. Commerce extér. des princip. articles en octobre	648
" 4. Tolliametite läbikäik oktoobris	648	" 4. Activité des bureaux douaniers en octobre	648
" 5. Riigraudteed oktoobris	649	" 5. Chemins de fer en octobre	649
" 7. Tallinna sadama tegevus novembris	650	" 7. Mouvement du port de Tallinn en novembre	650
" 8. Eesti Panga ärisels 30. XI 33	650	" 8. Bilans de la Banque d'Estonie le 30. XI 33	650
" 10. Erapankade ärisels 1. XI 33	651	" 10. Situat. financ. des banq. privées au 1. XI 33	651
" 11. Tähtsamate ühispankade ärisels 1. XI 33	651	" 11. Bilans des princip. banques coopér. au 1. XI 33	651
" 12. Riigi sissetulekud oktoobris	652	" 12. Recettes de l'Etat en octobre	652
" 13. Valuuta hinnad Tallinna börsil oktoobris ja novembris	652, 654	" 13. Cours du change à Tallinn en octobre et novembre	652, 654
" 14. Vabariigi piiridest ülesõitnud oktoobris ja novembris	653	" 14. Nombre de personnes ayant passé les confins de la République en octobre et novembre	653
" 15. Linnade rahvastik oktoobris ja novembris	658, 654	" 15. Mouv. de la populat. dans les villes en octobre et novembre	653, 654
Lühval olev raha	600*	Billets en circulation	600*
Pankad vahelise arvekoja tegevus	"	Mouvement de la chambre de compensation	"
Protostitud vekslid	"	Effets protestés	"
Kapitaal emissioonid	"	Emissions des capitaux	"
Tööstusetoedang	"	Production de quelques industries	"
Loomataudid	"	Epizooties	"
Tapamajade tegevus	"	Fonctionnement des abattoirs	"
" 24. Suur müügihinnad oktoobris ja novembris	656	" 24. Prix de gros en octobre et novembre	655
" 25. Toitainete maksumus kalorilise sisalduse järgi 1928—33	657	" 25. Coût des denrées alimentaires à la base de leur valeur nutritive 1928—33	657
" 26. Turuhinnad novembris	656	" 26. Prix de détail en novembre	656
" 27. Elumaksumusindeksid	657	" 27. Nombres-indices du coût de la vie	657
" 28. Suur müügiindeksid	657	" 28. Nombres-indices des prix de gros	657
" 29. Töötag oktoobris	658	" 29. Marché du travail en octobre	658
" 30. Tööstusettevõtteid ja töölisi 1. novembriks	659	" 30. Entreprises industrielles et leur main-d'oeuvre au 1. nov.	659
" 31. Tööõnnetused tööstusettevõtetel oktoobris	660	" 31. Accidents du travail dans les entreprises industrielles en octobre	660
" 32. Tööstusettevõtete arvu liikumise indeksid	660	" 32. Nombres-indices du mouvement du nombre de la main-d'oeuvre dans les entrepr. industr.	660
" 33. Nakkushaigused oktoobris	660	" 33. Maladies contagieuses en octobre	660

*) Viimased andmed ilmunud ealmistes kuukirjades.

Par * sont désignés les tableaux parus dans les NN précédents.

RAHVAHÄÄLETUSED PÕHISEADUSE MUUTMISEKS.

PLÉBISCITES CONCERNANT les CHANGEMENTS dans la CONSTITUTION de la RÉPUBLIQUE.

Sis u: 1. Rahvahääletuste organisatsioon, lhk. 605. 2. Hääleõiguslike arv ja koostis, lhk. 605. 3. Osavõtt hääletust, lhk. 605. 4. Hääletajate vilumus, lhk. 606. 5. Hääletamistulemused territoriaalselt, lhk. 606. 6. Mõningaid lõpptulemusi, lhk. 608.

1. Rahvahääletuste organisatsioon. Kolm rahvahääletust Põhiseaduse muutmise kohta — neist *Organisatton des plébiscites.* kaks esimest Riigikogu poolt vastu võetud kava suhtes ja viimane vabadussõjalaste kava kohta — toimusid võrdlemisi lühikesel ajavahemikul — 15 kuu kestel. Kuna esimese rahvahääletuse eel, mais 1932, peeti veel V Riigikogu valimisi, siis poolteise aasta kestel tuli hääleõiguslikele oma tahet avaldada neli korda. Nii kujunes see elavaimaks poliitilise võitluse ajajärguks kogu meie iseseisvuse kestel.

Lühikeste vaheaegade tõttu oli loomulik, et valimiste organisatsioon püsis muutusteta kõigil kolmel hääletusel, sellisena, nagu ta oli kujunenud välja V Riigikogu valimisel. Tavalise kümne valimisringkonna alajaotused jaoskondadeks jäid samadeks ja V Riigikogu valimisel toodud jaoskondade vaatlused nende suuruse, pindala j.n.e. kohta (v. V Riigikogu valimised) on maksvad ka rahvahääletuste suhtes, mis pärast me sel siin ei peatu.

2. Hääleõiguslike arv ja koostis. *Nombre des inscrits et leur composition.* Rahva vanusliku koostise muutumisest oli tingitud hääleõiguslike arvu järjekindel kasv valimisel, mis saavutas haripunkti II rahvahääletusel.

		Muutu- vus	% rahva üldarvust
Hääleõiguslikus eas (üle 20 a. vanad) kodanikud 28. XII 22 (rahvaloendusel)	715 210	100	64,6
Hääleõiguslike arv I. rahvahääletusel (17. II 23)	700 357	97,9	63,3
II Riigikogu valimisel (5. V 23)	702 542	98,2	63,3
III „ „ (15. V 26)	715 783	100,1	64,1
IV „ „ (11. V 29)	733 250	102,5	65,8
V „ „ (21. V 32)	747 528	104,5	66,8
II Rahvahääletusel (13. VIII 32)	765 002	107,0	68,2
III „ „ (10. VI 33)	749 461	104,8	66,7
IV „ „ (14. X 33)	739 416	103,4	65,8

II rahvahääletuse (esimene põhiseaduse muutmise hääletus) 765 tuhandene hääleõiguslike arv peaks olema hääleõiguslikele tõelise praeguse ülemäärana ligi. Hääletusele mitteilmumise trahvimise kartusel kontrolliti ja täiendati nimestikke hoolsamalt kui kunagi varem.

Hääletamissunduse kaotamise tõttu järgneval kahel hääletamisel langes nimestikesse kantute arv 15 tuh. ja viimasel hääletusel koguni 26 tuh. võrra alla seda maksimumi.

Kuna hääleõiguslikus eas olevate kodanike arv selliseks vähenemiseks polnud mingisugust põhjust, siis peab seda vähenemist lugema ebanormaalseks nähtuseks. Kodanike huvi nimestikkude kontrollimiseks oli muidugi palju väiksem, sest aktiivsed pidid olema esijoones põhiseaduse muutmise pooldajad: mittepooledajad võisid lugeda oma arvamuse väljenduseks juba mitteilmumistki. Kuid selline allaminek iseenesest laseb oletada, et meie nimestikkude pidamissüsteemis on puudusi. Nimestikepidajad asutised, kus alles aasta tagasi — 1932 a. hääletusel — esines 26 tuh. võrra suurem hääleõiguslike arv, saavutasid selle nähtavasti peamiselt kodanike eneste kontrolli tagajärjel. Niipea kui see huvi lödvenes, sai võimalikuks üle 3,4% kodanike väljajäämine, mida ei suutnud kõrvaldada ametlikud allikad ja abinõud. Oleks seepärast tarvilik uurida, kuidas saaks nimestikkude koostamist korraldada paremini. Kui selleks peaks aadressbüroode sisse- ja väljakirjutuste kontrolli kõvendama, tuleks seda teha.

Lätis, nagu mitmel pool mujal, on nimestikkude pidamine seotud rahvaloendusega, mida teostatakse iga viie aasta tagant. See omab kahtlematuid paremusel, küsimus on vaid kui võrra kulukam.

Nagu ennenegi, on ka kõigil rahvahääletustel naised olnud suure ülekaalus. Üldarvust oli %:

	Mehi	Naisi
II rahvahääletus	44,6	55,4
III „	44,7	55,3
IV „	44,9	55,1

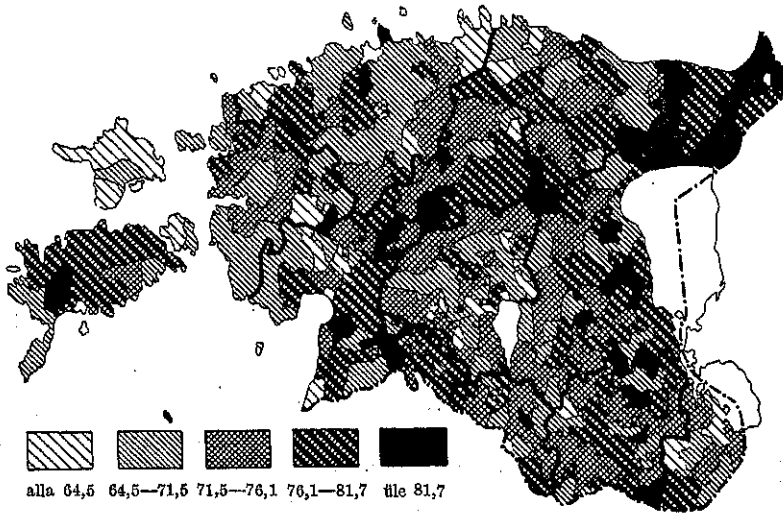
Kui naised üksmeelselt tahaks rahvahääletusel viia läbi mingit seadust, proportsionaalselt võrdse osavõtu puhul nad seda võiks teostada kõigi meeste vastuseisu peale vaatamata.

3. Osavõtt hääletust. *Participation au plébiscite.* Rahvahääletusel saavutati kaks rekordi osavõtu elavuse suhtes. Teisel, sundusliku osavõtuga hääletusel oli see muidugi erakorraline — puudus

hääletusel vaid 9,5% hääleõiguslikest. Kui kõiki mitteosavõtnuid — 72 700 — oleks trahvitud Kr 5 puudumise eest, oleks saadud ilus summa — Kr 363 500, millisega võiks korraldada, näiteks, kolm rahvaloendust. Kuna aga paljude puudumine tunnustati vabandavaks, saadi tegelikult palju vähem. Kolmanda hääletuse osavõtt oli sunduse puudumisel 66,5%, umbes võrdues loiduse poolest II ja V Riigikogu

valimistega. Neljandal seevastu, võitluse haripunktil, saavutati vabatahtliku osavõtu senine rekord — 77,9%. See % oli sisuliselt midugi madalam, kuna hääleõiguslike nimestikud olid puudulikumad. Oletades, näiteks, hääleõiguslike tõelist arvu II hääletuse omale võrdseks, oleks osavõtu määr umbes 75%.

Osavõtu kujunemine territoriaalselt on näha kartogrammist valdade kohta.

IV Rahvahääletusest (14.—16. X 1933 a.) osavõtjate %. — % de participation au plébiscite de 14.—16. X. 1933

Sunduslikul hääletusel saavutati naiste osavõtu senine maksimum — 89,5%, mis vaid 2% võrra meeste omast nõrgem. Järgmisil hääletusel avaldus jällegi ligi 10% vahe:

	Osavõtnud mehed hääleõig. meestest	Osavõtnud naised hääleõig. naistest
II Rh	91,7	89,5
III „	72,0	62,0
IV „	82,9	73,9

4. Hääletajate vilumus. *Expérience des votants.*

Hääletamistoimingu lihtsuse juures oli loomulik oodata tavalisest väiksemat hääle kaotaminekut. Et see aga kahel viimasel hääletusel püsis ikkagi meie tavalisel valimistasemel (0,7 ja 0,4%) ja sunduslikul hääletusel oli koguni 1,9%, siis arvatavasti enamjagu maksvusetaid hääli — sedelite rikumisi, pealekirjutusi jne. — on rikutud vaid protesti mõttes.

5. Hääletamistulemused territoriaalselt. *Résultats de vote territorialement.*

Rahvahääletuste üldtulemus on teada: esimesel hääletusel saavutatud peaaegu täpsa hääle tasakaalu (49,2% poolt) ja teise hääletuse suure vastuhääle ülekaalu (67,3% vastu) muutis otsustavalt ja lõplikult viimane hääletus oma 72,7% poolt hääle ülekaaluga, vabadussõjalaste kava kasuks.

Põhiseaduse muutmise pooldajaks oli esijoones maa. Valdade rahvastik andis juba esimesel korral suure enamuse — 57,2% — poolt, teisel korral oli

seal samuti suurim poolt hääle % — 36,7, mis kolmandaks korraks paisus kahekordseks — 73,7 peale.

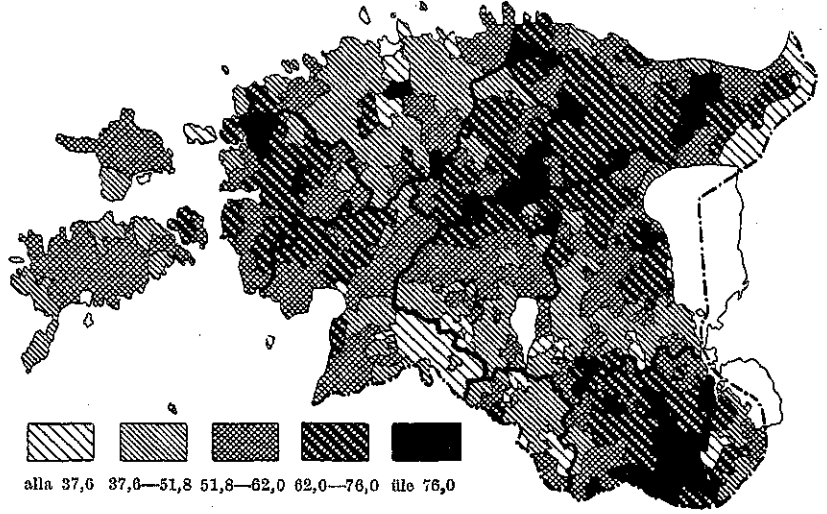
Linnade ja alevite rahvastik hääletas esimene kord võrdselt, andes alla kolmandiku poolt hääli, teisel korral vähenes see linnades veerandi peale ja aleviis alla selle (22%). Alevid osutusid ka viimasel korral suhteliselt nõrgeimalt pooldajajaks (60,1%), kuna linnad pooldajate rohkusest jäid vaid veidi maast taha (71,7%).

Pooldajate eriti suurel juurekasvul linnades olid seejuures vaid väikesed erinevused, nagu seda näitavad joonised 2 ja 3.

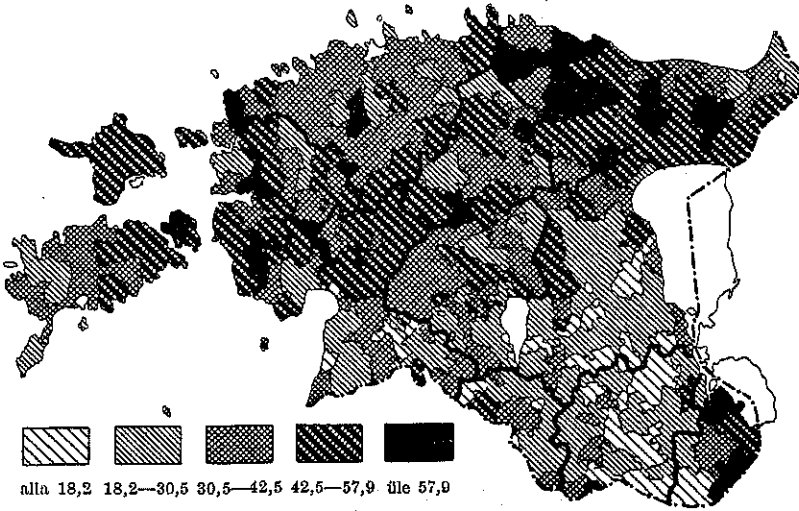
Narvas ja Viljandis tõusis pooldajate arv, absoluutselt võttes, isegi teisel hääletusel, millist nähtust mujal ei ilmenud. Suurim suhteline suurenemine viimasel hääletusel avaldus Pärnus, Nõmmel ja Rakveres. Ühtlaseimalt hääletas Petseri, kus teisel hääletusel vähenemine polnud nii terav ja viimasel suurenemine nii suur, kui mõnel pool mujal.

Otsustavaks hääletustulemuse suhtes osutus maa-rahvastiku seisukoht, mis pärast sellest ülevaate saamiseks toome kõigi kolme hääletuse tagajärgede kartogrammide, kus iga valla tagajärg on näidatud viie vahemiku kohaselt. Vahemikkude piirid, mis kujundatud aritmeetiliste keskmiste süsteemil (v. seletus valimiste kohta käivais väljaandis), pakuvad omaette huvi. Kui teine kord maksimumi valdkonnaks

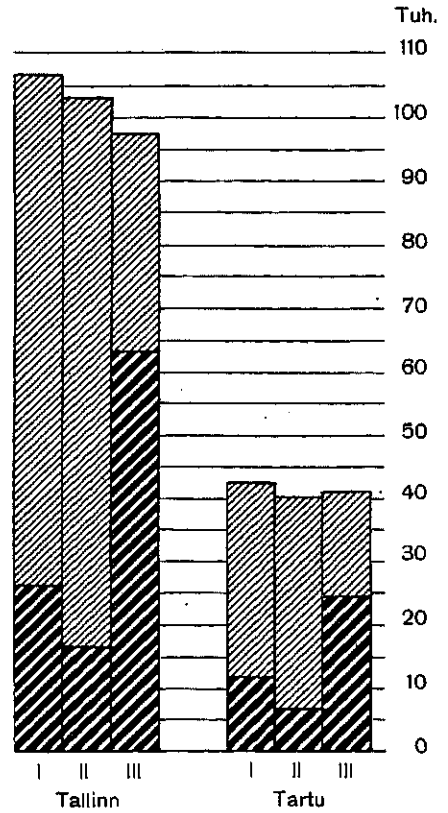
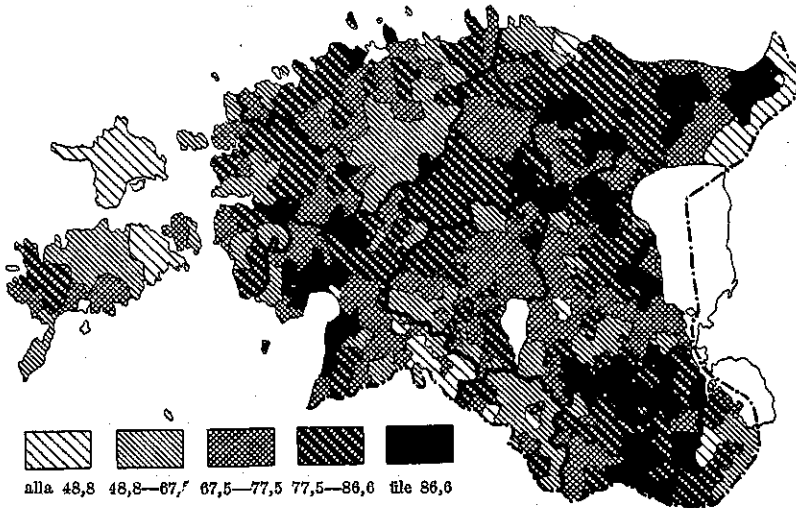
II rahvahääletusel (13—15. VIII 1932 a.) poolt antud hääle %.
 Nombre des votes pour au plébiscite de 13—15 VIII 1932.

III rahvahääletusel 10—12. VI 1933 a.) poolt antud hääle %.
 Nombre des votes pour au plébiscite de 10—12. VI 1933.

IV rahvahääletusel (14—16. X 1933 a.) poolt antud hääle %.
 Nombre des votes pour au plébiscite de 14—16. X 1933.

Tallinna ja Tartu hääleõiguslikud ja neist poolt hääletanud.

Inscrits et votants pour à Tallinn et Tartu.

Kolme rahvahääletuse tulemused — Résultats de trois plébiscites concernant les changements dans la constitution.

	Hääleõiguslike arv N. des inscrits			Meeste % des hommes	Hääletamisest osavõtnute arv N. des votants			Hääletamisest osavõtn. % des partici- pants			Maksivaks tunnusta- tud hääli N. des votes valabes	Maksivate häälte % des votes valabes	Nebst — Dont		Poolt hääle % des votes pour	
	Kokku Total	Mehi — H.	Naisi — F.		Kokku Total	Mehi — H.	Naisi — F.	Kokku Total	Mehed Hommes	Naised Femmes			Poolt Pour	Vastu Contre		
Rahvahääletus 13. ja 14. ja 15. VIII 1932 a.																
Üldse	765 002	341 103	423 899	44,6	692 302	312 922	379 380	90,5	91,7	89,5	679 191	98,1	333 979	345 212	49,2	
Sellest:																
Linnad	237 930	98 820	139 110	41,5	201 812	85 213	116 599	84,8	80,2	83,8	196 908	97,0	62 888	134 020	31,0	
Alevid	21 058	8 544	12 514	40,6	18 630	7 559	11 071	83,5	88,5	88,5	18 303	98,2	5 810	12 487	31,8	
Vallad	496 277	224 200	272 071	45,2	462 551	211 023	251 522	93,2	94,1	92,4	454 764	98,3	259 070	194 788	57,2	
Kaitsevõlli	9 309	9 121	188	95,7	95,7	92,2	9 210	99,0	5 209	3 917	57,5	
Rahvahääletus 10. ja 11. ja 12. VI 1933 a.																
Total	749 461	335 336	414 125	44,7	498 140	241 505	256 635	66,5	72,0	62,0	494 702	99,3	161 595	333 107	32,7	
Dont:																
Villes	231 668	95 948	135 720	41,4	164 712	71 593	93 119	71,1	74,0	68,0	163 151	99,1	42 162	120 989	25,8	
Bourgs	18 908	8 059	10 847	42,0	14 044	6 272	7 772	74,3	77,8	71,7	13 993	99,4	3 005	10 808	22,0	
Communes	491 156	223 748	267 408	45,6	312 801	157 176	155 625	63,7	70,2	58,2	311 066	99,4	114 068	196 908	30,7	
Armée	6 583	6 464	119	85,2	85,3	79,3	6 522	99,1	2 300	4 222	35,3	
Rahvahääletus 14. ja 15. ja 16. X 1933 a.																
Üldse	739 416	331 691	407 725	44,9	576 318	274 834	301 484	77,9	82,9	73,9	573 770	99,6	416 879	156 891	72,7	
Sellest:																
Linnad	226 077	94 278	131 799	41,7	195 504	84 343	111 161	86,5	89,5	84,3	194 169	99,3	130 171	54 998	71,7	
Alevid	18 409	8 029	10 380	43,0	15 198	6 737	8 461	82,6	83,9	81,5	15 128	99,5	9 098	6 030	60,1	
Vallad	480 080	223 734	265 355	45,7	360 204	178 507	181 697	73,0	79,8	68,6	350 084	99,7	264 689	94 395	73,7	
Kaitsevõlli	5 412	5 247	165	92,7	92,0	80,4	5 389	99,0	3 921	1 468	72,8	

jäid vallad 57,0% ja üle poolt hääletega, siis viimasel hääletusel tõusis juba miinimum 48,8% peale, maksimumi ulatudes üle 86,0%.

Poolt häälte %:	II Rh.	III Rh.	IV Rh.
Miinimumis	alla 37,6	alla 18,2	alla 48,8
Nõrk	37,0—51,8	18,2—30,5	48,2—67,5
Keskmine	51,8—62,0	30,5—42,5	67,5—77,5
Kõva	62,0—76,0	42,5—57,0	77,5—86,6
Maksimumis	üle 76,0	üle 57,0	üle 86,6

Esimesel Põhiseaduse hääletusel oli pooldajate suure ülekaaluga üldiselt Põhja-Eesti ja Võrumaa. Kõva ja maksimumi valdkonnad haarasid laia vööna Viru-, Järva-, Läänemaad ja Tartu-, Viljandi-, Pärnumaa põhjapoolset poolt. Nõrga ja minimaalse pooldajate % valdkonnad asusid Tartu-, Viljandi- ja Pärnumaa lõunapoolle, Valgamaal ning haarasid enamjaos Harjumaa. Narvatagused ja mõned Petserimaa vallad näitasid samuti nõrgemat pooldamist. Üldiselt ilmes sel hääletusel eriti sotsialistide vastuaktiooni mõju lõunas, kuna miinimumi valdkonnad üldjoonis ühtuvad sotsialistide tugevama mõju- piirkonnaga. Põhjas avaldus pooldajate arv rohkeimalt seal, kus põllumehed V Riigikogu valimisil said üle $\frac{2}{3}$ hääli, peale Harjumaa.

Rekordsed tagajärjed saavutati Võrumaa maksimumi valdkonnas, kus Misso vald andis 93,0% poolt, Timo 85,7% ja Rogosi 85,1%. Miinimumi poolt häälest andsid Kihnu v. (7,1%) ja Sindi alev (11,9%).

Teise muutmiskava puhul oli pooldajaks Põhja-Eesti, maksimumiga Virumaal, kus saavutati 76% (Porkuni v.), Pärnu ning Viljandi põhjapoolne osa pooldasid rohkem, kuna lõunapoolsed osad olid nõrgema pooldajate arvuga. Harjumaa ei eraldunud muust Põhja-Eestist nii tunduvalt kui varem, kuid

vastandina sellele eelmisel hääletusel kõvad pooldajad Võrumaa ja Tartumaa ühes põhja osaga hääletasid seekord veel tugevamalt vastu. Siin oli valdu, kus pooldajaid oli vaid 5,8% (Misso v.), 9,0% Kooraste ja üldse oli 19 valda pooldajate arvuga alla miinimumi. Samuti Tartumaal oli 15 valda alla miinimumi. Sellest ilmneb eriti tugevalt vabadussõjalaste kasvanud mõju ja keskerakonna nõrgenemine.

Viimase kava hääletusel ilmes poolehoid vabadussõjalaste kavale valdades üldiselt ühtlasemalt ja üle riigi. Leidus vaid 24 valda, kus pooldajaid oli alla 48,3% (miinimumi). Selgelt kujunenud vähepooldajate valdkondadeks olid vaid Hiiu saar, Saaremaa 3 idavald ja Narvajõe äärsed vallad, kuna teised asusid üksikute saartena pooldajate ülekaaluga valdade vahel. Eriti tugeva ülekaalu valdkonnad kujunesid kolmes kohas — Võru- ja Tartumaal, Viru- ja Pärnumaal, mis juba eelmisel hääletusel olid vabadussõjalaste peamiseks tugipunktideks valdades. Rekordid saavutati Pärnumaal (Tahkuranna v. 95,0%) ja Võrumaal — 95% (Misso v.); Kooraste, Haanja, Lasva, Kõlleste, Peri ja Valgjärve v. andsid samuti üle 90%; Tartumaal Vara, Roela, Saare ja Kokora v., Pärnumaal Audru, Võlla, Jõõpre ja Häädemeeste, Virumaal Jõhvi, Vaivara, Peetri, Kūti ja Auvero-Joala, Läänemaal Kirbla v., Viljandimaal Lustivere, Petserimaal Meremäe vald — kõik ületasid 90%.

Miinimum pooldajaid — 18,0% leidus seekord Läänemaa Suuremõisa vallas.

6. Mõningaid lõpp-tulemusi.

Quelques observations.

Põhiseaduse muutmise hääletamised olid suuremaid poliitilise elu avaldusi iseseisvusajal, nagu seda kujukalt näitavad mõned kokkuvõtted. Kolme rahvahääletuse puhul koostatud nimestikesse

Kolme rahvahääletuse üldkokkuvõte.

	Hääleõiguslike arv			Hääletamisest osavõtnute arv			Hääletamisest osavõtnute %	Maksimaks tunnustatud hääli	Neist		Poolt hääle %
	Kokku	Mehi	Naisi	Kokku	Mehi	Naisi			Poolt	Vastu	
Üldse (ühes kaitsevähiga)	2 253 879	1 008 130	1 245 749	1 766 760	829 261	937 499	78,4	1 747 663	912 453	835 210	52,2
Sellest:											
Linnad	695 681	289 052	406 629	562 028	241 149	320 879	80,8	564 228	244 221	310 007	44,1
Alevid	58 373	24 632	33 741	47 872	20 568	27 304	82,0	47 894	17 970	29 915	37,9
Vallid	1 476 522	671 088	804 834	1 136 556	546 712	588 844	76,9	1 124 914	638 733	486 181	56,6
Kaitsevähigi	21 304	20 832	472	...	21 127	11 520	9 007	54,5

kanti hääleõiguslikke sisse 2,25 miljonit. Hääletamiskäimisi oli kokku 1,8 miljonit. Kokkuvõetult tõusis hääletanute % üle 78. Esimese kava puhul antud hääle peaaegu täpsa tasakaalu ja teise kava läbikukkumise järel sai otsustava ja lõpliku poolt hääle

ülekaalu vabadussõjalaste kava. Huvitav on märkida, et viimasena saavutatud suure ülekaalu tõttu on ka kolme hääletuse üldkokkuvõttena poolt hääled ülekaalus: poolt 912,5 tuh. ja vastu 835 tuh. annab keskmisena 52,2% poolt hääli.

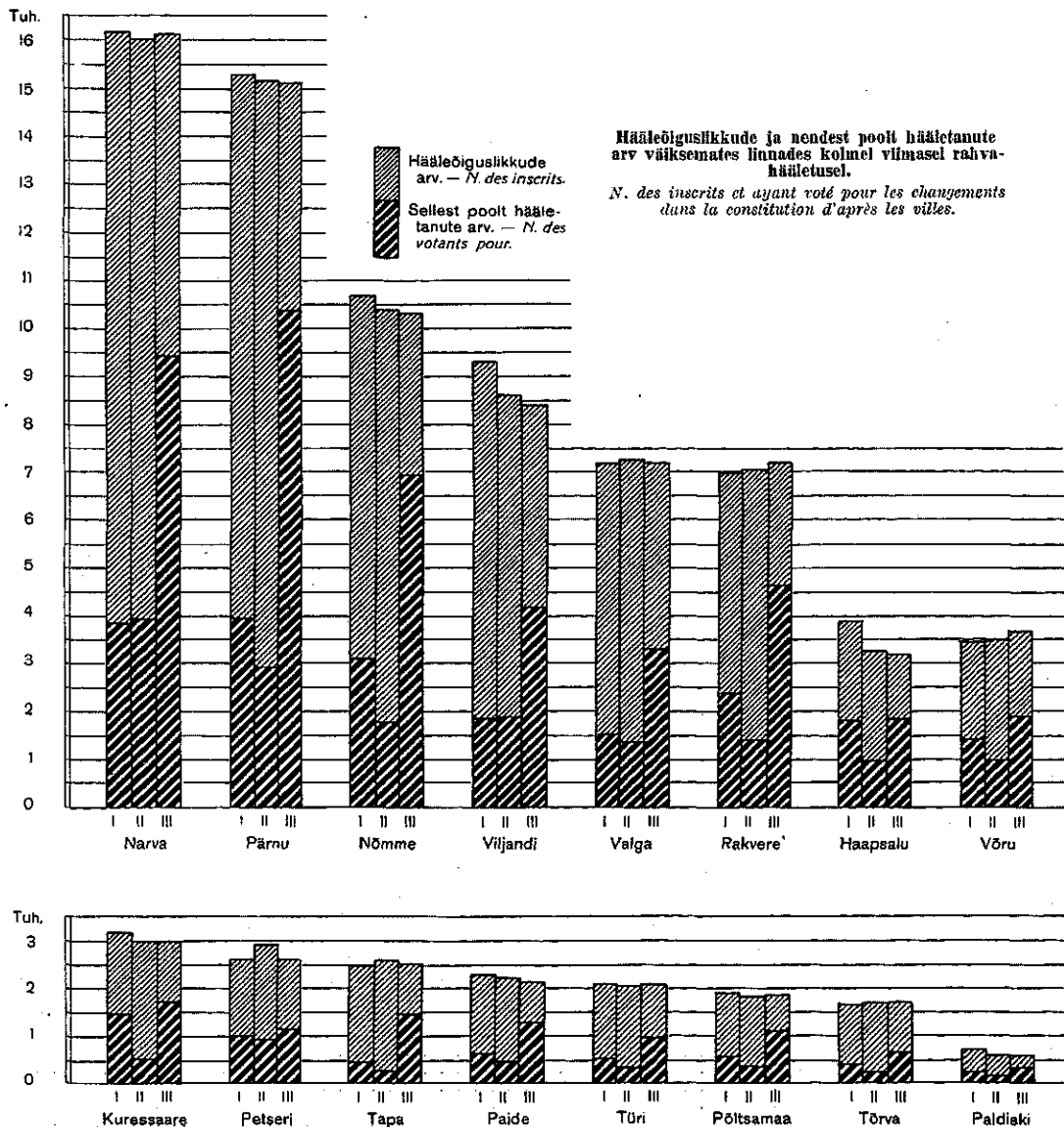

Table with columns for names (e.g., Linnad, Päide, Tapa, Turi), population counts, and sub-counts. Includes sub-header 'Järvamaa - Arrondissement Järva'.

Table with columns for names (e.g., Linnad, Tallinn, Paide, Kesk-Tallinn), population counts, and sub-counts. Includes sub-header 'Järvamaa - Arrondissement Härja'.

Table with columns for names (e.g., Linnad, Tallinn, Paide, Kesk-Tallinn), population counts, and sub-counts. Includes sub-header 'Järvamaa - Arrondissement Harjumaa'.

Pöhisaduse muutmise rahvahäältsuste tagajärjed (järg). — Pöhisaduse muutmise rahvahäältsuste tagajärjed (suite).

Table with 11 columns: IIRAHVET JA K., Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Dost poolt võttes (% poolt), Võtmis (T, H, Z), T. H. Z., % de partie, F. valibates (poolt võttes), Dost poolt võttes (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt).

IV Rahvahäältsus (14.—16. X 1933)

Table with 11 columns: IIRAHVET JA K., Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Dost poolt võttes (% poolt), Võtmis (T, H, Z), T. H. Z., % de partie, F. valibates (poolt võttes), Dost poolt võttes (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt).

V Rahvahäältsus (10.—12. VI 1933)

Table with 11 columns: IIRAHVET JA K., Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Dost poolt võttes (% poolt), Võtmis (T, H, Z), T. H. Z., % de partie, F. valibates (poolt võttes), Dost poolt võttes (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt).

Kokku Läänem.

Summary table for Läänemaa with 11 columns: IIRAHVET JA K., Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Dost poolt võttes (% poolt), Võtmis (T, H, Z), T. H. Z., % de partie, F. valibates (poolt võttes), Dost poolt võttes (% poolt).

Kokku Läänem.

Summary table for Läänemaa with 11 columns: IIRAHVET JA K., Hääleõigs-likke (K, M, L), Osavõtlajad (K, M, L), Osav. %, Määrk., Poolt Vastu (% poolt), Neist Poolt Vastu (% poolt), Hääleõigs-likke (K, M, L), Dost poolt võttes (% poolt), Võtmis (T, H, Z), T. H. Z., % de partie, F. valibates (poolt võttes), Dost poolt võttes (% poolt).

Saaremaa - Arrondissement Saare.

Table with 15 columns and 81 rows of numerical data for Saaremaa. Columns include numbers like 3 105, 31 451, 12 651, etc. Rows list names like Vallad, Albroka, Heilamaa, etc.

Pärnumaa - Arrondissement Pärnu.

Table with 15 columns and 81 rows of numerical data for Pärnumaa. Columns include numbers like 5 15 282, 3 349, 1 721, etc. Rows list names like Alevik, Kõrvald-Nõmme, Mütsakülla, etc.

Linnad:

Table with 15 columns and 81 rows of numerical data for Linnad. Columns include numbers like 1 3 168, 2 801, 1 108, etc. Rows list names like Kuressaare, Saaremaa, Pärnumaa, etc.

Põhiseaduse muutmise rahvahääletuste fagrijärjek (järg). — Põhiseaduse muutmise rahvahääletuste fagrijärjek (järg). — Põhiseaduse muutmise rahvahääletuste fagrijärjek (järg).

Hääletaja nr	II Rahvahääletus (13.—15. VIII 1932)						III Rahvahääletus (10.—12. VI 1933)						IV Rahvahääletus (14.—16. X 1933)						
	Hääleandja-likke		Maksuv.		Neist		Iscrite		Volants		% de partie		Dont		Osavõttjad		Maksuv.		Neist
	K.	M.	K.	M.	Poollt	Vastu	T.	H.	T.	H.	V.	pour	contre	K.	M.	K.	M.	Poollt	Vastu
1	597	273	4	568	245	93,5	617	285	348	183	56,4	10	341	250	308	23	290	257	27
2	301	153	289	149	96,0	277	138	150	194	101	66,0	17	119	75	208	20	280	197	101
3	1566	559	1164	525	92,7	1149	586	656	835	457	50,8	14	821	119	1034	23	208	130	71
4	1648	579	1579	732	90,1	1634	848	954	1119	564	67,1	18	526	626	1292	24	286	170	84
5	2274	1100	2142	1061	94,2	2105	1067	1236	1471	732	69,9	10	684	865	1581	21	1034	475	240
6	1006	489	939	423	93,5	920	484	565	493	252	49,5	14	115	371	801	23	488	175	84
129	64 814	28 406	60 737	27 071	93,7	59 532	26 417	33 525	44,3	64 543	28 719	43 437	15 808	29 629	31,8	64 376	28 656	50 215	23 638

Hääletaja nr	Viljandimaa — Arrondissement Viljandi.					
	Hääleandja-likke		Maksuv.		Neist	
	K.	M.	K.	M.	Poollt	Vastu
1	10 174	4 174	9 194	3 810	90,4	8 988
2	8 275	3 350	7 488	3 069	90,5	7 328
3	1 899	824	1 706	741	89,8	1 663
4	1 378	551	1 277	521	92,7	1 243
5	637	272	601	259	94,3	589
6	741	265	676	262	91,2	654
112	40 714	16 232	37 923	20 366	16 907	37 233
1	585	264	540	248	94,0	524
2	761	328	688	298	82,5	645
3	801	310	690	286	82,5	628
4	1 409	611	1 262	561	80,9	1 283
5	1 591	688	1 508	657	94,8	1 430
6	856	376	788	356	93,8	768
7	1 968	870	1 838	833	93,9	1 796
8	711	326	662	314	94,2	643
9	2 303	1 139	2 068	969	93,4	1 920
10	1 538	725	1 474	695	93,1	1 480
11	611	286	555	259	90,8	537
12	1 678	739	1 565	706	93,2	1 518
13	1 278	570	1 209	588	94,5	1 191
14	552	292	509	212	92,9	503
15	232	105	215	97	92,7	214
16	470	194	437	185	83,0	423
17	741	333	683	316	92,2	679
18	2 026	968	1 876	859	92,6	1 833
19	464	208	440	200	94,8	438
20	498	247	477	236	95,3	461
21	586	262	548	249	93,5	536
22	1 593	708	1 494	696	91,7	1 477
23	1 048	501	1 016	464	92,5	1 002
24	2 180	1 007	2 080	953	93,1	2 001
25	2 107	946	1 973	898	93,6	1 948
26	906	398	854	384	94,3	840
27	946	428	875	408	92,5	860
28	3 000	1 414	2 882	1 384	91,0	2 790
29	1 854	887	1 824	852	92,3	1 794
30	1 269	620	1 246	584	93,1	1 224
31	378	320	328	314	94,3	308
32	1 808	880	1 808	818	94,4	1 780
33	715	350	726	329	92,5	717
117	52 266	22 563	48 385	21 581	92,6	47 504

Kokku Viljandim. 117 52 266 22 563 48 385 21 581 92,6 47 504 23 156 24 368 46,7 51 836 22 894 33 515 16 401 67,1 33 832 10 905 22 494 132,7 51 526 22 689 36 209 16 447 74,3 36 165 27 362 10 863 71,7

Pölisdeuse muumise rahvahääluse tagasiheld (ühtig). — Pölisdeuse concernant les changements dans la constitution (suite).

Table III: Rahvahäälustus (13.—15. VIII 1922) and IV: Rahvahäälustus (14.—16. X 1923). Columns include: Hääliõigus-Hiike (K, M, L), Osavõttajad (K, M, L), Neist (Poolt, Vastu), % pool, Inimeste arv, % partei, % valimise, Dost (pool, contre), % pool, and Neist (Poolt, Vastu).

Valgamaa — Arrondissement Valga.

Table V: Valgamaa — Arrondissement Valga. Columns include: Hääliõigus-Hiike (K, M, L), Osavõttajad (K, M, L), Neist (Poolt, Vastu), % pool, Inimeste arv, % partei, % valimise, Dost (pool, contre), % pool, and Neist (Poolt, Vastu).

Võrumaa — Arrondissement Võru.

Table VI: Võrumaa — Arrondissement Võru. Columns include: Hääliõigus-Hiike (K, M, L), Osavõttajad (K, M, L), Neist (Poolt, Vastu), % pool, Inimeste arv, % partei, % valimise, Dost (pool, contre), % pool, and Neist (Poolt, Vastu).

Kokku Tartum.

Kokku Valgamaa.

Kokku Võrumaa.

TÖÖKAITSE 1932 a. INSPECTION du TRAVAIL en 1932.

Sisu: 1. Tööinspeksiooni organisatsioon, lhk. 618. 2. Töökaitses tegelik ulatus, lhk. 618. 3. Tegevad ja seisvad ettevõtted, lhk. 619. 4. Ettevõtete jaotus nende asukoha ja suuruse järgi, lhk. 620. 5. Välismaalaste ja kodakondsusetute arv tööstuses ja transport-ettevõtetes, lhk. 621. 6. Tööinspektorite vahetalitus, lhk. 622. 7. Tööliste kaebuste põlvused, lhk. 622. 8. Töökaitseseaduste rikkumine ettevõtetes, lhk. 623. 9. Ettevõtjatele ja ettevõtete juhatajatele määratud trahvid, lhk. 624. 10. Tööinspektorite ja poliitsel kaudu sissenõutud haigusekindlustuse maksud, lhk. 625. 11. Tööinspektorite vahetalitusel ettevõtjatel väljanõutud tööliste teenistus, lhk. 625. 12. Ettevõtete revisjon, lhk. 625. 13. Käitiste tööliiskonna asutised, lhk. 626.

1. Tööinspeksiooni organisatsioon. *Organisation de l'inspection.* Tööinspeksiooni organisatsioon on püsitud muutusteta juba 1926 a. saadik, mil teostati tööinspeksiooni aparaadi reform — koondati tööinspeksiooni jaoskondade arvu 10-lt 5-le ja asetati peaaegu kõigi jaoskonna-inspektorite kohale kõrgema tehnilise haridusega isikud. Sest ajast tööinspeksiooni alal on teenistuses I vanem tööinspektor, kelle ülesandeks on kogu töökaitse tegevuse juhtimine, peale selle töökaitse järelevalve teostamine kogu vabariigi raudteede võrgus ja Raudteevalituse tööstusliikudes ettevõtetes. Tööinspeksiooni jaoskondade koosseisu kuuluvad 5 tööinspektorit ühes 5 inspektori abiga ning vastav kantselei-personaal — kõigi jaoskondade kohta kokku 6 alalist tööjõudu. Töö rohkuse tõttu on kasutatud peale selle kantseleitööks ajutisi tööjõude avalikkude tööde krediidi arvel.

Tööinspeksiooni jaoskondade piirkonnad jäid ka 1932 a. endisiks. I jsk. piirkonda kuulus umbes 1/2 Tallinna linna, umbes 1/2 Harjumaad ning Lääne- ja Saaremaa täielikult. II jsk. kuulus samuti umbes 1/2 Tallinna linna, 1/2 Harjumaad ja Järvamaa täielikult; III jsk. — Virumaa ühes linnadega, IV jsk. — Viljandi- ja Pärnumaa ühes linnadega ning V jsk. — Tartu-, Valga-, Võru ja Petserimaa ühes neis maades asuvate linnadega.

Peab tähendama, et tööinspeksiooni tegevusväli järjest laieneb. Alles hiljuti pandi maksuma mõningad seadused, mis panevad tööinspektoritele peale uusi kohustusi, näiteks, Öötöö keeluseadus pagaritööstuses, Tööstusliikude käitiste tööaja seadus, Tööstusliikude asutiste tööliiskonna asutiste seadus jne.

Tööinspeksioonil alla kuuluvate ettevõtete arv ja jaoskondade pindala aasta lõpul — *Entreprises soumises à l'inspection du travail et l'étendue des districts d'inspection à la fin de l'année.*

I.	Tööinspekts. jaosk. — Districts d'inspection					Kokku — Total				
	I	II	III	IV	V	1932	1931	1930	1929	1928
	a) Ettevõtete arv — Nombre des entreprises à la fin de l'année.									
Suurtööstus — Grandes entreprises	85	86	31	29	42	233	253	283	243	224
Kesk-tööstus — Entreprises moyennes	303	273	150	153	286	1 185	1 145	1 107	1 115	1 068
Väiketööstus — Petites entreprises	543	435	287	614	792	2 671	2 603	2 455	2 198	2 008
Kokku — Total	911	774	468	796	1 120	4 069	4 001	3 825	3 556	3 385
1931	836	770	479	753	1 063	—	—	—	—	—
1930	863	732	441	734	1 055	—	—	—	—	—
	b) Jaoskonna pindala (tuh. km²) — Superficie (milliers de km²).									
	10,5	5,8	7,1	9,1	12,7	45,2	45,2	45,2	45,2	45,2

Kantseleitöö tööinspeksiooni jaoskondades, mis igal juhul peab saama tehtud, on samuti paisunud sedavõrt suureks, et tööinspektorid ja nende abid peavad kulutama sellele suure osa oma tööjõust. Selle tagajärjel aga tööinspeksiooni esmajärgu tähtsusega ülesanded — ettevõtete revisjon kohal jne. — jäävad rohkem tahaplaanile. Ülesanded töökaitse järelevalve teostamise alal on ajajooksul paisunud sedavõrt laiaks, et töökaitse aparaat praegusel kujul, nagu näeme allpool, ei suuda enam normaalselt nõuete kohaselt täita tööinspeksiooni aparaadi peale pandud järelevalve ülesandeid.

2. Töökaitses tegelik ulatus. *Champ d'activité de l'inspection.* Töökaitses järelevalve ulatust iseloomustavad järelevalve all seisvate ettevõtete ja neis töötavate palgaliste arvud. 1932 a. lõpul seisis jaoskonna inspektorite järelevalve all üldse 4 069 ettevõtet, millest kuulus suur-, kesk- ja väiketööstuse seaduse mõiste järgi (RT 28 — 1920):

Suurtööstusse	233 ettevõtet	ehk	5,7%
Kesk-tööstusse	1 165	„	28,6 „
Väiketööstusse	2 671	„	65,7 „
Kokku	4 069	„	100 „

Arvuliselt väiketööstuse ettevõtted, kus töötab tavaliselt alla 5 palgalise isiku, on ca 65%-ga järelevalve all seisvate ettevõtete hulgas rõhuvast ülekaalus. Eelmise aastaga võrreldes nende arv on tõusnud absoluutselt (2 671 pro 2 603 ehk 102,6 : 100) ja ka suhteliselt (65,7% pro 65,1% üldarvust). Järelevalve all seisvate kesk-tööstuse rühma kuuluvate ettevõtete arv on samal ajal tõusnud 20 võrra, ent suhteliselt nende arv on jäänud endiseks. Suurtööstus on, vastuoksa, läinud ettevõtete arvult tagasi juba kaks aastat. 1932 a. nende arv langes 253 pealt 233-le.

Mainitud muutused ettevõtete arvus ja vahekordades ettevõtete suuruserühmade järgi on põhjustatud mitmest tegurist. Ettevõtete arvilist kasvu — eriti väiketööstuse rühmas — põhjustab peamiselt uute, enim väljaspool töökaitset seisnud ettevõtete sündliku haigusekindlustuse ja tööõnnetuste vastu sundkindlustuse alla arvamise.

Teisest küljest aga ettevõtete arvilist vahekorda ettevõtete suuruserühmade järgi on mõjutanud töö ja turu puudus. Tööpuudusel paljud ettevõtted on vähenanud tööjõudu, mille tõttu osa ettevõtteid on langedud väiksemate ettevõtete rühmadesse — suurtööstusest kesktööstusse jne. Peale selle põhjustas suurtööstuse ettevõtete arvilist langust ettevõtete, eriti saeveskite sulgemine turu puudusel. Osalt on mõjutanud ettevõtete arvilist vähenemist hoogsa ehitustegevuse raugemine.

Töökaitse järelevalve all seisvate palgaliste arvu järgi järelevalve ulatus on järgmine:

	Palgaliste arv 1. VI (tuhands)	
	1932 a.	1931 a.
1932 a.	43,1	45,5
1931 „	45,5	49,0
1930 „	49,0	51,3
1929 „	51,3	45,9
1928 „	45,9	44,4
1927 „	44,4	

Peale palgaliste, kes kuulusid jaoskonna inspektorite järelevalve alla, kuulus vanema tööinspektori järelevalve alla Raudteevalitsuse ettevõtete palgalisi järgmisel arvil:

	1932 a.		1931 a.	
	30. VI	31. XII	30. VI	31. XII
Ehituseamet	2 532	2 086	1 448	2 411
Veomajad	1 325	1 261	1 352	1 270
Finantsamet	164	155	134	142
Eksploataatsiooniaamet	193	41	14	9
Kokku	4 214	3 533	2 948	3 832

Nii ulatus üldine järelevalve all seisvate palgaliste arv 1931 a. juunis 48,5 tuh. ja 1932 a. juunis 47,3 tuh. Selgituseks tuleb märkida, et toodud üldandmeid palgaliste, samuti ettevõtete arvu kohta võib kasutada vaid töökaitse tegeliku ulatuse hindamiseks. Tööstuse

Töökaitse järelevalve alla kuuluvate ettevõtete arv vastava aasta lõpuks 1923—32.

Nombre des entreprises soumises à l'inspection du travail de 1923—32 (à la fin de chaque année.)

2.	Ettevõtete arv—Nombre des entreprises			
	Üldse Total	Sellest tegevaid ettevõtteid Dont les entreprises fonctionnantes		
		Arv—Nombre	% üldarvust % au nombre total	(1923 = 100)
1932	4 069	3 503	86,1	208
1931	4 001	3 466	86,6	206
1930	3 825	3 428	89,6	204
1929	3 556	3 042	85,5	181
1928	3 385	2 953	87,2	175
1927	3 050	2 716	89,0	161
1926	3 082	2 744	89,0	163
1925	2 850	2 548	89,1	151
1924	2 148	1 886	87,8	112
1923	1 885	1 684	89,3	100

ja järelevalve all seisva transpordi aktiivsuse näitajana neid kasutada ei saa, sest tegemist on siin suurel määral puht vormiliste tegurite — tööinspektorite administratiiv korraldustega. Näiteks, väiketööstuse ettevõtete arvilist kasvu tuleb seletada peamiselt küll vormiliselt enim väljaspool järelevalvet seisnud ettevõtete töökaitse järelevalve alla arvamisega.

3. Tegevad ja seisvad ettevõtted. *Entreprises fonctionnantes et inactives.* Tab. 2 nähtub kõigepealt, et võrreldes 1923 a., mis ajast peale andmed on käepärast, tööinspeksiooni tegelik ulatus on kasvanud ettevõtete arvult enam kui kahekordseks. Endise ca 1 700 tegeva ettevõtte vastu, mis seisis tööinspektorite järelevalve all 1923 a. lõpul, seisab järelevalve all nüüd juba ca 3 500, ühes seisvatega aga ca 4 000 ettevõtet.

Samast tabelist nähtub, et seisvaid ettevõtteid on aasta lõpul, mil ajutiselt on lõpetanud tegevuse suvesoonselt tegevad hooaja-ettevõtted, võrdlemisi palju. Tähelepanu väärib asjaolu, et seisvate ettevõtete % kriisi aastatel ei ole tõusnud, vaid püsib eelmiste aastate tasemel. See on nähtavasti seletatav sellega, et arviliselt ülekaalus olevad väiksemad, peamiselt kodumaa turgu varustavad ettevõtted on kriisi mõjutusele suutnud siiski sedavõrt panna vastu, et nad massiliselt uksti pole sulgenud, vastavalt ostujõu langusele on vähendanud küll palgaliste arvu. Seda tõendavad osalt ka tab. 3 andmed, kus tegevad ja seisvad ettevõtted

Töökaitse järelevalve all olevad tegevad ja seisvad ettevõtted.

Nombre des entreprises soumises à l'inspection du travail.

3.	Tegevad	Seisvad	Kokku	%	
				Fonctionnantes	Inactives
Aasta lõpul — À la fin de l'année:					
Suurtööstus — Grandes entreprises:					
1932	187	46	233	80,3	19,7
1931	190	63	253	75,1	24,9
1930	202	61	263	76,8	23,2
1929	196	47	243	80,7	19,3
Kesktööstus — Entrepr. moyennes:					
1932	883	282	1 165	75,8	24,2
1931	884	201	1 145	77,2	22,8
1930	909	198	1 107	82,1	17,9
1929	893	222	1 115	80,1	19,9
Väiketööstus — Petites entreprises:					
1932	2 433	238	2 671	91,1	8,9
1931	2 302	211	2 603	91,9	8,1
1930	2 317	138	2 455	94,4	5,6
1929	1 953	245	2 198	88,9	11,1
Kokku — Total:					
1932	3 503	566	4 069	86,1	13,9
1931	3 466	535	4 001	86,0	13,4
1930	3 428	397	3 825	89,6	10,4
1929	3 042	514	3 556	85,5	14,5
30. juunil — Au 30 juin:					
Suurtööstus — Grandes entreprises:					
1932	219	20	248	88,3	11,7
1931	224	30	254	88,2	11,8
1930	224	34	258	86,8	13,2
Kesktööstus — Entrepr. moyennes:					
1932	929	270	1 199	77,5	22,5
1931	856	252	1 108	77,3	22,7
1930	849	259	1 108	76,6	23,4
Väiketööstus — Petites entreprises:					
1932	2 555	152	2 707	94,4	5,6
1931	2 366	167	2 532	93,4	6,6
1930	2 288	138	2 426	94,3	5,7
Kokku — Total:					
1932	3 703	451	4 154	89,1	10,9
1931	3 445	449	3 894	88,5	11,5
1930	3 361	431	3 792	88,6	11,4

on rühmitatud suuruse järgi. Neist selgub, et väiksema seisvate ettevõtete %-ga esineb ettevõtete arvult domineeriv väiketööstus. Vaadeldavail momentidel (juunis, detsembris) kõige suurema seisvate ettevõtete %-ga esineb kesktööstus, kuna piiritusevabrikud, mis siin moodustavad ettevõtete arvust ligi 15%, sel ajal seisavad peaaegu kõik.

4. Ettevõtete jaotus nende asukoha ja suuruse järgi.
Répartition des entreprises d'après localité et grandeur.

Tööinspektorite aruanded annavad ülevaate ettevõtete ja nende palgaliste jaotusest esiteks linnade ja alevite ja teiseks — valdade vahel. Tööstuse raskuspunkt lasub loomulikult linnades ja muus rahvarikkamates keskustes — alevites. 1932 a. juuni andmeil amas neis ca 70% ettevõtete tildarvust ja ligi 80% palgalistest.

Ettevõtete arvulises jaotuses linnade ja alevite ning valdade vahel ettevõtete suurusühmade järgi puudub kindel reeglipärasus. Kõige kõrgema valdades asuvate ettevõtete % annab rühm ettevõteteid 5—20 palgalisega. Siia rühma kuulub enamik saeveskitest, millised rõhuvas enamuses asuvad maal ja annavad seega kõrge kaalu valdades asuvate ettevõtete arvule ses suurusühmas. Järgmisel kohal on ettevõtted 1—4 palgalisega, milliseist asub valdades 1932 a. juuni andmetel 28,3%. Järgmistes suurusühmades on valdades asuvate ettevõtete arv suhteliselt madalam, nimelt, rühmas 21—50 töötajaga 23,0%, 50—100 t. 13,4%, 101—500 t. 27,0%, üle 500 t. 23,0%. — Võrdlemisi kõrge maal asuvate suurettvõtete arvu

Ettevõtete ja töötajate jaotus nende asukoha ja suuruse järgi.
Répartition des entreprises soumises à l'inspection du travail d'après localité et grandeur.

4.	30. VI 1932			31. XII 1932		
	Linnad ja alevid	Vallad	Kokku	Villes et bourgs	Communes rurales	Total
Ettevõtted — Entreprises:						
1— 4 töötajaga ..	2 064	816	2 880	2 009	835	2 844
5— 20 travailleurs ..	617	380	977	585	350	945
21— 50 ..	127	38	165	106	36	142
51—100 ..	58	9	67	58	11	69
101—500 ..	38	14	52	42	16	58
501— ..	10	3	13	9	2	11
Kokku — Total	2 914	1 240	4 154	2 819	1 250	4 069
Töötajaid ettevõttes — Nombre des travailleurs dans les entreprises:						
1— 4 töötajaga ..	2 620	1 416	4 036	2 996	1 177	4 173
5— 20 ..	5 338	1 638	6 976	4 740	1 580	6 270
21— 50 ..	3 716	851	4 567	2 835	464	3 249
51—100 ..	3 740	445	4 185	3 034	757	3 791
101—500 ..	8 311	3 591	11 902	9 273	2 732	12 005
501— ..	9 565	1 841	11 406	9 475	1 055	10 530
Kokku — Total	33 290	9 782	43 072	32 403	7 715	40 118
Sellest — Dont:						
Mehi — Hommes ..	21 104	7 937	29 041	20 371	6 865	27 236
Naisi — Femmes ..	12 186	1 845	14 031	12 032	850	12 882
Alacoolisi — Alcoolés	466	144	610	351	00	411
Alamteenijaid — Service	3 788	734	4 522	3 413	709	4 122
Välismaalasi — Étrangers	214	49	263	200	30	230
Kodakondsusetuid — Sans sujétion	773	528	1 301	737	457	1 194

põhjustavad ainuüksi looduslikud tingimused — toormaterjalide asukoht (maapõuevarad, mets jne.), jõuallikad (veejõud, turvas) jne.

Ettevõtete ja töötajate jaotus töötajate arvu järgi ettevõtetes 30. juunil 1932 a.

Répartition des entreprises soumises à l'inspection du travail d'après le nombre des travailleurs au 30. juin 1932.

5.	Töötajate arvuga — Entreprises ayant														
	1—4			5—20 travailleurs			21—50		51—100		101—500				
	Ettevõtteid		Nais töötajaid	N. des entreprises		Ettevõtteid		Ettevõtteid		Ettevõtteid		Ettevõtteid			
	Tegevaid	Seisvaid		Fonctionnaires	Inactives	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid	Seisvaid		
I Murrud ja kaevandused ..	5	—	13	4	4	32	—	74	3	1	235	7	—	1 865	
II Mineraalide töötlemine ..	66	42	124	32	10	343	13	2	412	12	1	183	2	1	819
III Metallitööstus ..	346	17	473	63	5	655	16	1	533	11	—	778	5	—	1 317
IV Keemiatööstus ..	36	5	61	26	5	271	7	—	195	6	—	463	1	—	177
V Nahatööstus ..	64	—	102	20	2	186	2	—	82	2	—	147	—	—	—
VI Tekstilitööstus ..	67	0	113	33	7	395	6	3	182	3	—	192	8	—	1 816
VII Puutööstus ..	284	39	406	100	53	954	21	6	709	7	2	495	2	—	773
VIII Faberitööstus ..	12	2	27	10	1	106	3	—	73	—	—	4	4	—	746
IX Põllgraaftitööstus ..	44	—	97	46	—	509	3	—	303	5	—	356	3	—	532
X Toit-, maitseain. ja jookide tööstus ..	1 030	44	1 606	191	108	1 648	20	1	673	7	—	442	6	—	1 262
Sellest: X, 2. Pagari- ja kondiitritööstus ..	387	—	393	26	—	208	—	—	1	1	—	65	—	—	—
XI Kehakatte ja pudukaupade tööstus ..	372	15	438	44	9	398	7	3	180	2	1	154	1	—	232
XII Ehitusetööstus ..	35	2	79	102	38	924	14	4	465	6	2	396	3	—	701
XIII Elektrijaamad ning gaasi ja veevarustus ..	9	1	21	9	—	73	5	—	172	1	—	85	2	—	507
IV Puhastustööstus ..	301	—	397	18	—	158	7	—	176	—	—	—	—	—	—
XV Transport ja side ..	34	—	76	28	4	324	10	1	323	5	—	310	6	—	1 150
Kokku	2 705	175	4 036	731	246	6 976	143	23	4 567	60	7	4 185	51	1	11 902
Kokku 30. VI 1931 ..	2 480	133	3 909	702	225	6 808	169	25	5 569	43	10	2 935	56	3	12 439
„ 30. VI 1930 ..	2 379	47	4 415	657	236	6 228	195	35	6 230	60	12	4 112	54	1	11 621
„ 30. VI 1929 ..	1 962	—	4 073	678	—	6 376	197	—	6 393	72	—	4 346	59	—	12 126
„ 31. XII 1932 ..	2 595	249	4 173	681	264	6 270	110	32	3 349	52	17	3 791	54	4	12 005
„ 31. XII 1931 ..	2 525	233	4 180	707	231	6 182	130	41	4 094	42	23	2 946	50	7	10 810
„ 31. XII 1930 ..	2 479	115	4 419	683	160	6 219	166	50	5 263	39	28	2 917	48	6	10 677

	501 ja enam 501 et plus		Üldse — Total												
	Ettevõtteid		Ettevõtteid N. des entrepr.		Töötajaid — N. des travailleurs						Neist — Dont:				
	Tegevaid	Seisvaid	Tegevaid Fonctionnaires	Seisvaid Fonctionnaires	Mehi — Hommes	Naisi — Femmes	Kokku — Total	Alla 18 a. — N. des mineurs (au-dessous de 18 ans)			Ainult teenijaid N. de service	Välismaalasi Étrangers	Kodakondsusetud Sans sujétion		
								M. H.	N. F.	K. T.					
I Industrie extractive	3	—	1 841	25	5	2 081	1 079	4 060	40	8	48	207	8	416	
II „ minérale	—	—	—	116	56	1 468	363	1 831	36	5	41	159	26	55	
III „ des métaux	2	—	1 020	448	23	4 496	283	4 779	153	2	155	563	18	71	
IV „ chimique	—	—	—	78	10	740	427	1 167	12	12	24	206	11	33	
V „ des cuirs et peaux	—	—	—	89	5	415	102	517	14	1	15	72	2	8	
VI „ textile	5	—	5 881	122	16	3 218	5 362	8 580	33	34	67	777	68	352	
VII „ du bois	1	—	1 059	415	100	3 235	1 110	4 401	43	11	54	421	27	136	
VIII „ du papier	1	—	908	30	3	1 510	355	1 865	14	16	30	253	41	33	
IX „ polygraphique	—	—	—	108	—	1 162	635	1 797	60	8	68	236	5	46	
X „ de l'alimentat., des boissons etc.	—	—	—	1 254	153	3 602	2 037	5 639	42	7	49	841	42	94	
Dont: X, 2. Boulangeries	—	—	—	394	—	623	43	666	11	2	13	32	2	10	
XI Confection de vêtements et fab. de mercerie	—	—	—	426	28	582	320	1 402	15	21	36	82	8	19	
XII Constructions	1	—	697	161	46	2 825	437	3 262	4	—	4	186	—	10	
XIII Usines électr. et à gaz d'éclairage et distrib. d'eau	—	—	—	26	1	766	92	858	3	—	3	244	1	9	
XIV Industrie du nettoyage	—	—	—	326	—	1 336	595	1 931	8	6	14	18	3	6	
XV Transport et communications	—	—	—	83	5	1 855	328	2 183	2	—	2	257	8	13	
Total 30. VI 1932	13	—	11 406	3 703	451	29 041	14 631	43 672	479	131	610	4 522	263	1 301	
„ 30. VI 1931	15	—	14 020	3 445	440	30 020	14 604	45 330	702	234	936	4 096	379	1 514	
„ 30. VI 1930	16	—	16 372	3 361	431	32 794	16 234	49 028	880	345	1 225	
„ 30. VI 1929	17	—	17 959	2 983	...	34 632	17 141	51 773	1 198	477	1 675	
„ 31. XII 1922	11	—	10 530	3 503	566	27 230	12 882	40 118	313	98	411	4 122	230	1 194	
„ 31. XII 1931	12	1	11 380	3 466	535	26 441	13 151	39 592	544	189	733	4 507	309	1 402	
„ 31. XII 1930	13	—	13 253	3 428	397	42 755	

Samadel andmetel ettevõtete ja palgaliste jaotus oli ettevõtete suuruse järgi 1932 a. juunis järgmine %:

	Ettevõtteid	Naisi töötajaid
1— 4 töötajaga	69,3	9,4
5— 20 „	23,5	16,2
21— 50 „	4,0	10,6
51—100 „	1,6	9,7
101—500 „	1,3	27,6
501— „	0,3	26,5
Kokku 100	100	100

Arvuliselt suures ülekaalus olevad väiketööstuse ettevõtted (69,3% üldarvust) mahutavad eneses palgalisest tööjõust vaevalt ligi 10%. Suurettevõtted aga palgalisest arvuga üle 100, moodustades ettevõtete arvust ca 1,5%, mahutavad eneses üle poole kogu palgaliste perest.

5. Välismaalaste ja kodakondsusetute arv tööstuses ja transport-ettevõtetes.

Nombre des étrangers et personnes sans sujétion dans l'industrie et transport.

Tööinspektorite aruanded osutuvad antud olukorras ainsaks allikaks, millised sisaldavad andmeid tööstuses ja transporti alal teotsevate välismaalaste ja kodakondsusetute isikute kohta.

Välismaalaste teenistusevõimalused on teatud määral kitsendatud. Esimene välismaalastele teenistusloa andmise seadus võeti riigikogu poolt vastu 17. V 1927 a. (RT 52 — 1927). Uus sellekohane seadus pandi maksma 1932 a. (Riigikogu poolt vastuvõetud 11. III 1932 a., RT 26 — 1932). Selle seaduse järgi välismaalane võib olla Eestis teenistuses ainult Kohtu- ja siseministeeriumi loaga, kui seda teisiti ei määrata

kokkulepe riigiga, kelle kodakondsusse välismaalane kuulub. Kohtu- ja siseminister võib sellekohase määrusega vabastada mõne liigi välismaalasi teenistusloa muretsemisest. Sellised load antakse kestusega kuni ühe aastani. Luba võidakse võtta tagasi ka enne tähtaaja lõppu.

Tööinspektorite aruannete järgi järelevalve alla kuuluvates ettevõtetes välismaalaste arv on tublisti vähenenud. 379 isiku vastu, kes teenis ettevõtetes 1931 a. juunis, teenis neid 1½ aastat hiljem vaid 230 isikut (—39,3%). Samal ajal on tunduvat vähenenud ka töökaitse järelevalve all teenivate kodakondsusetute isikute arv (1 194 pro 1 514 — 21,1%). Seda on põhjustanud üldine tööpuudus ja omakord sellest põhjustatud tagasihoidlik teenistustubade andmine välismaalastele.

Kodakondsusetute ja välismaalaste jaotust tööinspeksiooni jaoskondade järgi iseloomustavad järgmised arvud.

	Kodakondsusetud %	Välismaalased %
I jaoskond	345	26,5
II „	169	13,0
III „	707	54,4
IV „	29	2,2
V „	51	3,9
Kokku 1 301	100	263

Siit nähtub, et kodakondsusetud ja välismaalased on koondatud peamiselt 3 jaoskonda, kus asuvad suuremad tööstusliikud keskused ja suuremad ettevõtted. Üksikute tööstuseharudest tekstiiltööstus kasutab välismaalaste tööjõudu kõige rohkem (68 inimest, 1932 a.

juunis), sellejärgi toit-, jookide- ja maitseainete rühm (42), paberitööstus (41), puutööstus (27), mineraalide töötlemine (26) jne. Kodakondsusetute tööjõudu kasutavad suuremas ulatuses peaaegu samad rühmad (üksikasjad vt. tab. 5).

6. Tööinspektorite vahetalitus.

Entremise des inspecteurs du travail.

Tööinspektorid arvestavad oma aruannetes vaid need vahetalituse juhud, kus vahetalituse aluseks on tööliste ja ettevõtjate kirjalikud kaebused, nõuküsimised ja palved. Sellega on jäetud arvestamata sadadesse ulatuvad suusõnalised kaebused ja palved, s.o. väiksema tähtsusega asjad, millised aga

tööinspektorite vahetalituses moodustavad siiski tähtsa osa. Peale selle on jäetud arvestamata juhud, kus tööinspektorid pole võtnud küsimust enese lahendada.

Tööinspektorite vahetalituse tegevus oli 1932 a. märgatavalt suurema ulatusega, kui kõigil eelmistel vaadeldavail aastail. Nimelt, kirjalikult esitatud küsimustes tööinspektorite vahetalitust kasutasid töölistel 1932 a. 1 337 juhul eelmise aasta 1 049 juhu vastu. Ühes sellega on tõusnud ka vahetalitust kasutanud tööliste arv (1 600 pro 1 438 ehk 111 : 100). Ettevõtjad on kasutanud tööinspektorite vahetalitust 1932 a. vaid 2 juhul.

Tööinspektorite vahetalitus ja selle tagajärjed 1929—1932 a. — *Entremise des inspecteurs du travail et ses résultats de 1929—32.*

6.	Tööstuses <i>Dans l'industrie</i>		Põllumajanduses <i>Dans l'agriculture</i>		Kokku—Total	
	Isiklikud asjad	Kollektiivsed	Cas individuels	Cas collectifs		
Töölistel tööinspektori poole pööranud (juhtude arv) <i>Les ouvriers se sont adressés aux inspecteurs (nombre des cas)</i>						
	1932	855	84	394	4	1 337
	1931	638	80	323	8	1 049
	1930	681	67	275	10	1 033
	1929	710	55	235	9	1 009
Tööliste koguarv, kes tööinspektori poole pööranud <i>Nombre total des ouvriers, qui se sont adressés aux inspecteurs</i>						
	1932	855	341	394	10	1 600
	1931	638	453	323	19	1 438
	1930	681	363	275	44	1 363
	1929	710	492	235	61	1 499
Juhtude arv, kus tööliste nõudmised osalt ehk täiesti rahuldatud <i>Nombre des cas, où les demandes des ouvriers ont été satisfaites (totalement ou partiellement)</i>						
	1932	353	35	168	2	558
	1931	276	43	131	5	455
	1930	333	32	101	4	470
	1929	235	22	69	7	333
Tööliste arv, kelle nõudmised osalt või täiesti rahuldatud <i>Nombre des ouvriers dont les demandes ont été satisfaites (totalement ou partiellement)</i>						
	1932	353	133	168	5	709
	1931	276	279	131	13	699
	1930	333	232	101	16	682
	1929	235	262	69	56	622
% tööinspektori poole pööranud tööliste arvu kohta <i>En % au nombre total des ouvriers déposants des plaintes</i>						
	1932	41,3	53,7	42,6	50,0	44,3
	1931	43,3	60,9	40,6	63,4	48,6
	1930	48,9	68,9	36,7	26,4	50,0
	1929	33,1	53,3	29,4	91,8	41,5

Iseloomult isiklikud kaebused on arvuliselt suurem tükkaalus. Selle vastu kollektiivselt esitatud kaebused moodustasid 1932 a. tööstusetööstustelt esitatud kaebuste arvust vaid 8,9% ja põllutööliste kaebustest kõigest 1,0%. Väärrib tähelepanu asjaolu, et põllutööliste kaebusi on arvult võrdlemisi palju (398 ehk üldarvust ca 30%), kuigi sotsiaalseadusandlus ja töökaitsese põllutöö suhtes ei oma sellist ulatust kui tööstuse suhtes.

Tööliste kaebustega esinemise määr. 1923—32¹⁾ — *Proportion des plaintes des ouvriers de 1923—32.*

7.	Kaebuste arv 100 järelevalve all seltsva palgalise kohta <i>Par 100 entreprises soumises à l'inspection</i>	Kaebuste ja palvetega esinenud tööliste arv 100 järelevalve all seltsva palgalise kohta <i>Par 100 salariés dans les entreprises soumises à l'inspect.</i>	Tööliste arv keskmiselt ühe kaebuse kohta <i>Nombre moyen des ouvriers par une plainte</i>
1932	2,2	2,8	1,2
1931	1,6	2,4	1,5
1930	1,5	2,1	1,4
1929	1,5	2,3	1,6
1928	3,8	4,9	1,3
1927	1,2	1,9	1,5
1926	3,3	4,9	1,5
1925	3,9	7,2	1,8
1924	4,5	19,3	4,3
1923	4,3	27,0	6,2

¹⁾ Suhtarvud kuni 1926 a. incl. on arvatatud tööliste arvu alusel aasta lõpuks; arvud 1927 a. peale — töölistearvu alusel 1. juuliks. Kaebustega esinemise sageduse arvutamisel on jäetud välja põllutööliste kaebused.

7. Tööliste kaebuste põhjused. Tööinspektoritele esitatud kaebused on põhjuste iseloomult väga mitmekesised. Ent arvult esikohal on ikkagi endiselt kaebused palga mitte väljandamise ja kinnipidamise üle. 1932 a. nende osatähtsus on arvult koguni tõusnud, mida tuleb nähtavasti seletada valitseva kitsikusega, üldise rahanappusega. Selle rühma kaebused moodustasid 1932 a. 57,3% eelmise aasta 51,8% vastu kaebuste motiivide üldarvust. Arvult teisel kohal on kaebused töölt vallandamise pärast enne tähtaaja lõppu (1932 a. 11,2%). Umbes sama arvul on esitatud tööinspektoritele kaebusi palga-

raamatu mitteväljaandmise ja vale sissekirjutuste pärast palgaraamatuste töölepingut puutuvate tingimuste üle. Selliseid kaebusi on tulnud aasta jooksul üldse 198, neist isiklikke 195 ja kollektiivseid 3.

Mainimist väärib asjaolu, et palgaraamatu mitteväljaandmise ning vale sissekirjutuste pärast palgaraamatuse on põllutöölise kaebusi ümmarguselt 2 korda rohkem kui tööstustöölise omi (vahekord 129 : 69 ehk 100 : 53,5). Põllutöölise palgaraamatu pidamise kohustus on pandud maksma Töö-hoolekandeministri määrusega 1921 a. (RT 80 — 1921). Praegu maksev palgaraamatu kava on Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse põhjal (RT 102 — 1921) pandud maksma 1931 a. (RT 31 — 1931). Mainitud

määruse kohaselt põllumajandusliikude ettevõtete valdajad on kohustatud määruses ettenähtud kava järgi valmistatud palgaraamatuid andma välja põllutöölisele lepingu sõlmimisel ja neid vormi nõuete kohaselt täitma kuni lepingu lõppemiseni. Tööinspektorite aruanded on selle tõenduseks, et määrus palgaraamatute kohta leiab põllumajanduses vähe täitmist.

Lõpuks, võrdlemisi kõrge %-ga esinevad veel kaebused tööõnnetuste vastu kindlustuseaduse rikkumise üle (1932 a. 124 juhtu ehk 7% kaebuste üldarvust). Neid on tulnud tööstustööliselt 97 ja põllutööliselt 27.

Töölise kirjalikkude kaebuste põhjused 1929—32 a. — Causes des plaintes des ouvriers de 1929—32.

8.	Arv — Nombre				%			
	1932	1931	1930	1929	1932	1931	1930	1929
Palgaraamatu mitteväljaandmine või valed sissekirjutused töölepingut puutuvate tingimuste üle — Absence des livres d'engagement ou inscriptions fausses dans ces livres	198	146	120	106	11,1	10,5	9,9	8,4
Töölt lahtilaskmine enne palkamise tähtaja lõppu — Résolution du contrat d'engagement avant la terme	200	181	194	202	11,2	13,1	16,0	16,0
Palga mitte väljaandmine ja kinnipidamine — Retenu des gains	1 021	717	594	625	57,3	51,8	49,9	49,5
Palga vähendamine — Diminution des salaires	13	13	26	32	0,7	0,9	2,1	2,5
Haiguste puhul arstiabi puudumine (mittesaamine või korratu saamine) — Absence (totale ou partielle) de secours médical à cause de maladie	48	59	58	72	2,7	4,3	4,8	5,7
Tööõnnetuste vastu kindlustuseaduste rikkumised — Contraventions à la loi d'assurance contre les accidents du travail	124	136	182	145	7,0	9,8	15,0	11,5
Pagaritööstuses öö töö keeluseaduse rikkumine — Infractions à la loi sur le travail de nuit dans les boulangeries	3	—	2	12	0,2	—	0,2	1,0
Muud — Autres	174	132	39	68	9,8	9,6	3,1	5,4
Kokku — Total	1 731	1 384	1 215	1 262	100	100	100	100

8. Töökaitseaduste rikkumine ettevõtetes.
Infractions aux lois dans les entreprises soumises à l'inspection du travail.

Tööinspektorid märgivad oma aruannetes 1932 a. kohta üldse 7 121 avastatud töökaitseaduste ja määruste rikkumise juhtu. Enamjaol juhtudel

tööinspektorid on piirdunud seaduse rikkumise puhul märkusega. Seaduste ja määruste rikkumise puhul ettevõtjatele tehtud märkuste ja protokollide arvuline vahekord oli kahel viimasel aastal järgmine:

	Märkuste arv	Protokollide arv	Kokku
1932 a.	5 433	1 688	7 121
1931 a.	3 768	1 350	5 118
	%		
1932 a.	76,3	23,7	100
1931 a.	73,8	26,4	100

Need on peamiselt raskemat laadi ettevõtjate eksimised töökaitseaduste ja määruste vastu — peamiselt juhud, kus võis konstateerida sihilikku kõrvalekaldumist seaduse nõuetest või hoolimatust seaduse nõuete täitmisel, mil tööinspektorid on koostanud protokollid. Toodud arvudest nähtub, et sellised juhud moodustavad avastatud seaduserikkumise juhtude üldarvust ca 25%.

Otsustades avastatud seaduste ja määruste rikkumise puhul tööinspektorite poolt tehtud märkuste ja protokollide arvulise vahekorra järgi, tööinspektorid on pidanud kergemateks: eksimusi Pühade ja puhkepäevade seaduse vastu (100 juhust 85 juhul piirduti märkusega), seaduste rikkumisi alaealiste töö (märkusi samuti ca 85%), eksimisi töötajate elu, ter-

Sagedasti korduvate seaduste ja määruste rikkumiste eest ettevõtjalle tehtud protokollid 1929—32 a. Nombre des procès-verbaux dressés par les inspecteurs du travail à cause des infractions plus fréquentes de 1929—32.

9.	Arv — Nombre				%			
	1932	1931	1930	1929	1932	1931	1930	1929
Tööstusl. käitiste tööaja seaduse rikkumised — Loi sur la durée du travail	79	—	—	—	4,7	—	—	—
Määrused palgaraamatute asjus — Règles concernant les livres d'engagement	280	168	114	118	16,6	12,4	7,8	12,3
Töölise elu, tervise ja kõlbuse kaitsmise asjus — Concernant la protection de la vie, de la santé et de la morale des travailleurs	—	2	19	21	—	0,1	1,3	2,2
Haigekassade asjus — Concernant les caisses-maladies	820	745	922	470	48,6	55,2	63,2	49,0
Nõuetavate teadete mittesaamine või valeteadete andmise pärast — Concernant l'envoi des renseignements et statistiques etc.	221	147	182	190	13,1	10,9	12,5	19,8
Tööstusliku töö seaduses nõutud raamatute asjus — Non-observation des règles concernant les livres exigés par les lois	17	15	10	11	1,0	1,1	0,7	1,2
Sisekorramääruste puudumise pärast — Manque du règlement du travail	7	5	8	8	0,4	0,4	0,6	0,8
Öö töö keeluseaduse rikkumise pärast pagaritööstuses — Non-observation de la loi sur le trav. de nuit en boulangeries	168	143	162	106	10,0	10,6	11,1	11,1
Muud — Autres	96	125	41	35	5,8	9,3	2,8	3,6
Kokku — Total	1 688	1 350	1 458	959	100	100	100	100

visse, ja kõlbluse korralduse vastu (neil juhtudel ei tehtud ühtki protokollid), eksimusi Tööstusliku töö seaduse vastu ettevõtete raamatupidamise puutuvast osas (märkusi ca 95%), sisekorra määruste puudumist ettevõtetes (märkusi 97,2%), eksimusi määruse vastu, mille järgi ettevõtte on kohustatud saatma tööinspektorile töökäsimusse puutuvaid statistilisi teatelehti (märkusi ca 85%) jne. Erandina üldisest korraast ja suhtumisest töökaitse-seadustest ja määrustest üle astujatesse tööinspektorid on toimunud teatud juhtudel eriti valjult. Nii, näiteks pagaritööstuses öötöö keeluseaduse rikkumise puhul tööinspektorid on harva leppinud märkusega, enamjaolt aga koostanud seaduse rikkumise üle protokollid (86 juhul 100-st). Peale selle tõsisemaks eksimuseks on peetud tööõnnetuste vastu kindlustuseaduse rikkumisi (protokolle ca 60%), tööstuslike kätiste tööaja seaduse rikkumisi (protokolle ca 50%) ja haigusekindlustuseaduse rikkumisi (protokolle ca 40%).

Kui vaadelda tõsisemaid seaduse rikkumise juhte, mil tööinspektorid on koostanud protokollid, siis on pilt avastatud seaduserikkumise juhtude arvilises vahekorras üksikute alade järgi järgmine. Arviliselt on esikohal haigusekindlustuseaduse rikkumise juhud. Need moodustavad juhtude üldarvust, mil tehti protokoll, 48,6%. Haigusekindlustuseaduse vastu eksitakse peamiselt selles, et ettevõtjad ei deklareeri korralikult haigekassadele tööliste palgasummasid ja palgasumma järele arvestatavaid haigusekindlustuse makse. See liik seaduse rikkumisi on seisnud arvult alati esikohal. Arusaadavalt, haigusekindlustuse maksude deklareerimise nõue on, vast peale harukordse erandi, kõigile ettevõtjatele väga hästi teada ja mitte seaduse tundmatuses vaid hoopis kuski mujal tuleb otsida selle seaduse rikkumise põhjust. Tõelise põhjuseks esineb siin nähtavasti kaks asjaolu: esiteks — korratu asjaajamine ja teiseks — ettevõtjate rahapuudus, mis teeb takistusi haigusekindlustusemaksude üendamisel. Arvult teisel kohal on palgaraamatutesse puutuvate seaduste ja määruste rikkumine. See rühm seaduse rikkumisi on 1932 a. arvult tublisti tõusnud (vahekord eelmise aastaga — 280 : 168 ehk 167 : 100). Arvu poolest mainimisväärt on veel protokollid nõuetavate teadete mittesaatmise või valeteadete andmise pärast (221 juhtu, 13,1% üldarvust) ning protokollid öötöö keeluseaduse rikkumise pärast pagaritööstuses (168 juhtu ehk 10% üldarvust). Tööstuslike kätiste tööaja seaduse rikkumisi on olnud võrdlemisi vähe (protokolle 79, märkusi 84) ja veel vähem kätiste tööliskonna asutiste seaduse rikkumisi (protokolle 3, märkusi 6).

9. Ettevõtjatele ja ettevõtete juhatajatele määratud trahvid.
Amendes infligées aux chefs ou propriétaires des entreprises.

vanema tööinspektori otsusel ning kohtu otsusega määratud trahvid. Tehnilistel põhjustel on raske jälgida

määratud trahvisummasid, seepärast toome arvilisi andmeid vaid trahviotsuste arvu kohta.

Trahviotsuste arv on tõusnud 1932 a. 1 209 pealt 1 268 peale, kusjuures administratiivkorras vanema

Tööstusettevõtete omanikele ja juhatajatele määratud trahvid 1929—32 a. — Amendes infligées aux chefs ou propriétaires des entreprises industrielles de 1929—32.

10.

	Juhtude arv — Nombre des cas			
	Vanema tööinspektori otsuse põhjal (administratiivtrahvid) Amendes admin. (de l'insp. en chef)	Kohtuotsuse põhjal Amendes des tribunaux	Kokku Total	100 1925 %
1932	183	1 085	1 268	499
1931	269	940	1 209	476
1930	273	954	1 227	483
1929	145	611	756	298

inspektori otsusel määratud trahvid on läinud arvult tagasi (183 pro 269 ehk 68 : 100), kohtu poolt tehtud trahviotsused on aga arvult tõusnud (1 085 pro 940 ehk 115 : 100). Trahviotsuste üldarv on tõusnud osalt selle tõttu, et pandi maksma uusi töökaitse seadusi. Tööstuslike kätiste tööaja seaduse rikkumise pärast tehti 61 trahviotsust. Peale selle trahviotsuste arv on tõusnud ka teiste, ennem juba maksvusel olnud seaduste rikkumise pärast. Haigusekindlustuseaduse rikkumise alal tõusis trahviotsuste arv 656 päält 666 peale, teadete mitteandmise või valeteadete andmise alal 128 pealt 191 peale, palgaraamatute asjus määruste rikkumise pärast 149 pealt 217 peale jne.

Trahviotsused jagunevad järgmiselt:
haigusekindlustuse seaduse rikkumise pärast 666 juhul ehk 52,5%
määruste rikkumise pärast palgaraamatute asjus 217 „ „ 17,1 „
öötöö keeluseaduse rikkumise pärast pagaritööstuses 82 „ „ 6,5 „
nõuetavate teadete mitteandmise või valeteadete andmise pärast 191 „ „ 15,1 „
muul põhjusil 112 „ „ 8,8 „
Kokku 1 268 „ „ 100 „

Tab. 10 nähtub, et võrreldes 1925 a. ettevõtjate trahvimine on tõusnud arvult ligi 5-kordseks. Trahviotsuste arvuline tõus sellises ulatuses on põhjustatud mitmest tegurist. Kõigepealt antud ajavahemikus (1926 — 33 a.) on pandud maksma rida töökaitse seadusi ja määrusi, milliseist mõningate elluviimine on seotud eriti suurte raskustega. Mainime vaid 1929 a. seaduslikul teel maksma pandud öötöö keeldu pagaritööstuses. Selle seaduse täitmise suhtes veel praegugi seisukord ei ole kaugeltki rahuldav. Ta on leidnud eriti suurt vastupanu ettevõtjaskonnas, osalt ka tööliskonnas — viimaste poolt arusaadavalt peamiselt sellepärast, et praegu valitsevas tööpuuduses töö ja teenistuse osutub neile eluküsimuseks. Peale selle osutub sageneva töökaitseaduste rikkumise põhjuseks, millele järgnevad trahvid, üldine majanduslik kitsikus. Eelpool märkisime, et üle poole trahviotsustest on tehtud hai-

gusekindlustuseaduse rikkumise pärast, resp. korratu haigusekindlustuse maksude õiendamise pärast. Maimine muide, et haigusekindlustuseaduse rikkumise juhte tööinspektorid registreerisid 1926 a. kõigest 792, 1932 a. aga 2 003. Objektiivselt võttes, nende arv oleks pidanud vähenema, kuna sotsiaalseaduste tundmine järjest süveneb. Tõsi, sel ajal on haigekassade alla arvatud palju väikseid ettevõtteid, kus asjaajamine korratu ja kelle valdajad eriti on rahapuuduses.

10. Tööinspektorite ja politsei kaudu sissenõutud haigusekindlustuse maksumud.

Contributions perçues sur demande des caisses-maladie grâce à l'intervention des inspecteurs du travail et de la police.

juba 4 500 ümber. Sealjuures sissenõutud maksude summa on jäänud peaaegu endiseks. See viimane asjaolu on eriti tähelepanuväärne. See annab meile igatahes tõenduse sellest, et raskusi on isegi väheste summade õiendamisega. Nii keskmine kindlustusemaksu nõude-summa on langenud võrreldes 1929 a. umbes poole võrra (44,9 kr pro 89,0 kr ehk 50,4 : 100).

Tööinspektorite vahetallusel ettevõtjate väljanõutud tööliste teenistuse summad 1929—32 a.
Gains reçus par ouvriers grâce à l'intervention des inspecteurs du travail de 1929—32.

12.	Tööstus — Industrie		Põllumajandus — Agriculture		Kokku — Total	(1925 = 100)
	Isiklike nõuete puhul	Kollektiiv nõuete puhul	D'après les réclamations individuelles	D'après les réclamations collectives		
a) Juhtude arv — Nombre des cas.						
1932 . . .	339	31	274	2	640	60,2
1931 . . .	361	65	223	6	655	61,0
1930 . . .	279	29	167	4	479	44,6
1929 . . .	380	40	205	7	632	58,8
b) Teenistusesumma (tuh. kr) — Montant des gains (1 000 kr).						
1932 . . .	5,0	2,6	3,3	0,0	11,8	15,8
1931 . . .	5,3	17,7	3,4	0,2	26,6	35,7
1930 . . .	6,3	3,7	8,4	0,4	18,8	25,2
1929 . . .	4,7	20,7	2,4	0,3	28,1	37,7
c) Keskmine nõudesumma (kr) — Montant moyen du gain réclamé par demande (kr).						
1932 . . .	17	84	12	0	18	28,1
1931 . . .	15	272	15	20	41	59,4
1930 . . .	23	128	50	103	39	50,5
1929 . . .	12	518	12	43	45	65,2

ehk 37 : 100). Väljanõutud palgasumma langust võis konstateerida peamiselt V jsk. tööinspektori ringkonnas, kus 1932 a. nõuti tööliste palka välja 1,6 tuh kr, 1931 a. 18,5 tuh. kr ja 1930 a. 9,1 tuh. kr. V jsk. inspektor seletab seda sellega, et majandusliku kitsikuse mõjul ettevõtjad ei lahenda palganõude küsimusi tööinspektori vahetallusel vabatahtlikult kokkuleppe teel juhtudel, kui väljamaksmata palgasummad on suured, vaid jätavad sellised palganõudmised kohtu lahendada. Tuleb nähtavasti oletada, et ettevõtjad sellisel juhul lihtsalt püüavad palga maksmist lükata määramat aja peale edasi.

12. Ettevõtete revisjon. Visites des inspecteurs du travail dans les entreprises.

asuvad ettevõtted. Võrreldes eelmise aastaga, revideer-

Vanema tööinspektori ettekirjutusel pidid jaoskonna tööinspektorid 1932 a. jooksul revideerima kord kõik maal

Haigekassade kaebuste põhjal tööinspektorite korraldusel ettevõtjate väljanõutud haigusekindlustusemaksud 1929—32 a.
Contributions perçues sur demande des caisses-maladie grâce à l'intervention des inspecteurs du travail et de la police de 1929—32.

11.	Juhtude arv	Summa (1 000. kr)	% (1925 = 100)	
			Nombre des cas	Primes de l'assurance (1 000 kr)
1932 . . .	4 502	202,0	456	151
1931 . . .	4 269	196,6	432	147
1930 . . .	3 268	217,5	330	163
1929 . . .	2 298	204,5	232	153

11. Tööinspektorite vahetallusel ettevõtjate väljanõutud tööliste teenistus.

Gains reçus par les ouvriers grâce à l'intervention des inspecteurs du travail.

maajanduses; tööstuses, vastuksa, aga langenud. Tööinspektorite vahetallusel väljanõutud palgasummade suhtes aga on olukord tunduvalt muutunud. Väljanõutud palga üldsumma on põllutööstisel jäänud peaaegu endiseks, tööstusetööstisel aga langenud umbes 1/3-le (8,5 tuh. kr pro 23,0 tuh. kr

Juhtude arv, mil tööinspektori vahetallusel töölised on saanud kätte ettevõtjate palga, on 1932 a. jäänud peaaegu endiseks (646 : 655 ehk 99 : 100). Veidi tõusnud on vaid palganõudmise juhtude arv põllu-

ritud ettevõtete % on tõusnud kõigis jaoskondades, kusjuures üleriiklikult revideeritud ettevõtete % tõusis 1932 a. 50,5-le eelmise aasta 39,6% vastu.

Ettevõtete revisjonil sagedus 1929—32 a.
Fréquence de visites des entreprises de 1929—32.

13.	Revideeritud ettevõtete % ¹⁾ % de entreprises visitées				Töötajate % revideeritud ettevõtetes järelevalve all seisvate töötajate üldarvust % des travailleurs des entreprises visitées au total des travailleurs dans les entreprises soumises à l'inspection			
	1932	1931	1930	1929	1932	1931	1930	1929
I jaoskond . . .	30,4	17,8	43,8	32,5	49,9	43,2	34,3	64,3
II äästrit . . .	56,0	24,6	67,8	31,5	52,1	60,3	71,0	61,4
III „ . . .	90,5	96,8	105,7	20,2	92,4	93,6	101,9	91,2
IV „ . . .	78,8	70,9	60,9	23,8	43,6	54,5	81,5	55,5
V „ . . .	29,0	24,4	25,8	12,5	36,2	52,8	47,2	32,3
Keskmine — Moyenne . . .	50,5	39,6	53,5	24,4	56,6	60,9	64,4	64,1

¹⁾ % järelevalve all seisvate tegevate ja seisvate ettevõtete üldarvu alusel.

Tööinspektorid on revideerinud aasta jooksul üldse 1 869 ettevõtet, s.o. keskmiselt jaoskonna kohta, kus revisjoni teostab inspektor ja tema abi, 374 ettevõtet. Tööinspektorid on viibinud ettevõtetes enamjaolt ettevõtte üldise revisjoni eesmärgiga. Sel põhjusel tööinspektorid viibisid ettevõtetes 1 963 korral. 72 juhul tööinspektorid on käinud ettevõtetes töötajate

kaebuste puhul, 15 juhul põhjustasid seda tööõnnetused, kus võeti uurimusele tööõnnetuse põhjused. 8 korral tööinspektorid viibisid ettevõtetes streikide lahendamise puhul.

Enamjaolt on ettevõtetes käidud vaid üks kord. Ettevõtete arv, kus käidi korduvalt, ulatus 1932 a. veidi üle 100.

Tööinspektorite revideerimis- ja muud ametkäigid 1932 a. — Visites des inspecteurs du travail dans les entreprises en 1932.

14.	1. VII 1932		Tööinspektorite arv revideeritud ettevõtetes esimesel (kalendriaastas) revideerimisel — Nombre des travailleurs dans les entreprises visitées au moment de la première visite	Ettevõtete arv, kus käidud — Nombre des entreprises visitées				Käike Nombre des visites	Mis põhjustel ettevõtteis käidud Causes des visites						
	Järelevalve all ettevõtteid Nombre des entreprises soumises à l'inspection	Töötajaid järelevalve all olevaid ettevõtteid — Nombre des travailleurs dans les entreprises soumises à l'inspect.		Revideeritud ettevõtteite arv — Nombre des entreprises visitées	Revideerimise ettevõtteite % — Pourcentage des entrepr. visitées	Üks kord — Une fois	Kaks korda — Deux fois		Kolm korda — Trois fois	Neli ja enam korda Quatre fois et plus	Üldarv — Total	Keist ühes käigud Dont visites nocturnes	Ettevõtte revideerimine Inspection générale de l'entreprise	Töötajate kaebuste labivaatamine Demandes	Tööõnnetuste uurimine Instructions à l'occasion de l'accident
I. Murrud ja kaevandused	80	4 060	17	56,7	3 176	12	1	—	39	—	29	3	—	—	—
II. Mineraalide töötlemine	172	1 831	84	48,8	1 196	77	3	1	98	—	91	2	—	—	5
III. Metallitööstus	471	4 779	151	32,1	2 167	143	7	1	160	—	147	10	—	—	6
IV. Keemiatööstus	86	1 167	20	23,3	388	16	3	2	25	—	24	—	1	—	—
V. Nahatööstus	94	517	35	37,2	329	31	3	—	41	—	41	—	—	—	—
VI. Tekstiilitööstus	189	8 580	74	8,6	6 828	65	4	1	96	—	67	12	—	—	5
VII. Puitööstus	515	4 401	249	48,3	3 145	234	11	—	271	—	257	6	—	—	4
VIII. Paberitööstus	33	1 895	15	45,5	713	13	1	1	19	—	16	4	—	—	—
IX. Polügraafiatööstus	106	1 797	25	23,6	645	20	3	1	33	—	27	4	—	—	2
X. Toit-, maitseainete ja jookide tööstus	1 407	5 639	941	66,9	3 162	895	31	7	1 023	107	1 005	17	—	—	2
Sellest X, 2. Pagari- ja kondiitritööstus	394	666	275	69,3	245	243	17	6	385	100	328	10	—	—	—
XI. Kehakatte- ja pudukaup. t.	454	1 402	124	27,3	847	116	8	—	132	—	127	5	—	—	—
XII. Ehitustööstus	207	3 262	39	18,8	1 125	36	3	—	42	—	35	6	—	—	—
XIII. Elektrijaamad ning gaasi- ja veevarustus	27	358	10	37,0	153	10	—	—	10	—	9	—	—	—	1
IV. Puhastustööstus	322	731	75	23,3	144	73	2	—	77	—	77	—	—	—	—
XV. Transport ja side	88	2 183	10	11,4	443	8	—	1	15	—	11	3	—	—	1
Mokku — Total	4 150	43 072	1869	45,0	24 361	1 749	80	15	2 075	112	1 963	72	15	8	26
1931 a. arvud — Chiffres pour 1931	3 812	45 509	1363	35,8	27 715	1 202	107	39	1 590	93	1 325	80	21	3	161
1930 a. arvud — Chiffres pour 1930	3 792	49 028	1798	47,4	31 538	1 666	110	15	1 982	38	1 830	49	42	4	65

Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 5.

Tööinspektori tegevuse muud iseloomustused — Autres caractéristiques de l'activité des inspecteurs.

15.		1932	1931	1930	1929
Keskmiselt mitmel kalendripäeval iga tööinspektor on revideerimisel ja ametikäikudel olnud	Inspekt. asukoha linnas	41	62	50	94
	Väljaspool	61	55	68	74
	Mokku	102	117	118	168
Üised ametikäigud	Inspekt. asukoha linnas	18	16	23	24
	Väljaspool	4	2	15	72
	Mokku	22	18	38	96
Sõidetud või käidud kilomeetrite arv ametikäikude puhul ettevõtteis väljaspool asukoha linna		32 350	30 740	39 019	30 585
Kohtuasutiselt käidud	Süüdistajana	71	53	41	66
	Tunnistajana	49	33	26	32
	Eksperdina	3	10	3	9
	Mokku	123	96	70	107
Osa võtnud omavalits. tööstuse komisjoni koosolekuist		38	27	41	48
Muudest komisjonidest ja koosolekutest osa võtnud		43	53	43	230
Asjatölmistuste arv		18 323	16 822	15 865	15 321
Sissetulnud kirjade arv		58 301	52 402	53 073	46 220
Väljaläinud kirjade arv		58 865	47 726	50 456	38 297
Revideeritud haigekassade arv		21	12	18	15

13. Käitiste tööliiskonna asutised.
Institutions des ouvriers dans les entreprises.

Tööstusliikude käitiste tööliiskonna asutiste seadus võeti Riigikogu poolt vastu 10. VII

1931 a. ja pandi maksma sama aasta 1. oktoobrist Tööliiskonna asutiste lühiajalisest arenemisest annavad üldise ülevaate järgnevad arvud.

	1931 a.	1932 a.
Ettevõtete arv, kus õigus valida:		
töölisanemaid	118	153
töölisnõukogusid	54	68
Ettevõtete arv, kus valitud:		
töölisanemad	51	26
töölisnõukogud	34	34
Ettevõtete arvu %, kus valitud:		
töölisanemad	43,2	17,0
töölisnõukogud	63,0	50,0

Toodud arvudest nähtub, et tööliskond ei ole kaugeltki kasutanud omi õigusi, mis nelle tööliskonna asutiste asutamise suhtes annab mainitud seadus. Ettevõtete arv, kus valitud töölisanemad, moodustas 1931 a. 43,2% ja 1932 a. vaid 17% üldisest ettevõtete arvust, kus töölisanemata valimiseks oli õigus. Tõsi, kõrgem on ettevõtete %, kus on valitud töölisnõukogud. Tähelepanuväärne on asjaolu, et tööliskonna asutiste valimise intensiivsus on ühe aastaga tublisti langenud, — seda eriti töölisanemate suhtes. Põhjuseks on siin mitmesugused asjaolud. Esiteks — juba algusest peale puudus tööliskonnal enesel osalt usk neisse asutistesse, nagu märgib üks tööinspektoritest. Nii oli juba

Tööstusliiklute kätiste tööliskonna asutised 1932 a. — Institutions et représentations ouvrières dans les entreprises industrielles en 1932.

16.	Töölisanemad Représentants ouvriers	Töölisnõukogud — Conseils des ouvriers								Üldse — N. total			
		3-liikmeline		4-membres		5-liikmeline		6 ja enam liikmeline		Seaduse alla kuuluvate ettevõtete arv	Ettevõtete arv, kus valitud töölisanemate ja töölisnõukogu liikmete arv N. des repré- sent. et conseillers	Ettevõtete arv, kus valitud töölisnõukogu N. des repré- sent. et conseillers	
		Seaduse alla kuuluvate ettevõtete arv	Ettevõtete arv, kus valitud töölisnõukogu	N. des entrepr. où les conseils sont autorisés	N. des entrepr. avec les conseils élus.	Seaduse alla kuuluvate ettevõtete arv	Ettevõtete arv, kus valitud töölisnõukogu	Seaduse alla kuuluvate ettevõtete arv	Ettevõtete arv, kus valitud töölisnõukogu				
I. Murrud ja kaevand.	3	—	5	1	1	1	2	1	—	—	11	27,3	12
II. Määrade töötlemine	6	—	1	—	1	1	—	—	—	—	8	12,5	4
III. Metallitööstus	17	3	4	3	3	12	—	—	—	—	24	39,3	20
IV. Keemiatööstus	6	3	2	1	—	—	—	—	—	—	8	37,5	5
V. Nahatööstus	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	6	50,0	3
VI. Tekstiilitööstus	11	1	7	3	1	1	1	1	4	4	24	41,7	17
VII. Puutööstus	30	2	2	—	—	—	—	—	1	1	33	9,1	8
VIII. Paberitööstus	2	—	4	2	—	—	—	—	1	—	7	28,6	6
IX. Polügraafiatööstus	13	3	2	1	—	—	—	—	—	—	15	28,7	6
X. Toit-, maltseain. ja jookide tööstus	23	1	6	1	—	—	—	—	—	—	29	6,9	4
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	5	1	3	1	—	—	—	—	—	—	8	25,0	4
XII. Ehitustööstus	15	5	9	4	1	1	1	1	1	—	27	40,7	25
XIII. Elektri- ja veevarustus ning gaasi- ja veevarustus	5	4	2	2	—	—	—	—	—	—	7	85,7	11
IV. Puhastustööstus	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
XV. Transport ja side	8	1	3	1	—	—	—	—	—	—	11	18,2	4
Kokku — Total	153	26	50	20	7	6	4	3	7	5	221	27,1	159
1931 a. arvud — Chiffres de 1931	118	51	39	22	5	5	5	3	5	4	172	40,4	132

alul osavõtt tööliskonna asutiste valimistest kohati loid. Kuid seaduse järgi esialgu tööinspektorid pidid teostama hiljemalt 2 kuu jooksul pärast mainitud seaduse maksma hakkamist tööliskonna asutiste valimise neis ettevõtetes, kus tööliskond seda ise omal algatusel ei teostanud. See aitas osalt selleks kaasa, et tööliskonna asutiste valimised 1931 a. enam-vähem laiemas ulatuses viidi läbi. 1932 a. ei võtnud aga tööinspektorid enam valimistest osa. Teiseks — ettevõtjate suhtumine töö-

liskonna asutistesse ei ole muidugi kõige parem. Osalt sel põhjusel, et mitte sattuda konflikti ettevõtjaga, on tööliskonna asutised jäänud 1932 a. valimata paljudes ettevõtetes. Laiemas ulatuses on teostatud tööliskonna asutiste valimised riigi- ja omavalitsuse ettevõtetes. See asjaolu viib meid mõtlele, et tulevikus tööliskonna asutiste instituut tegelikult võib püsima jääda vaid riigi- ja omavalitsuse ning suuremates erasettevõtetes.

Töökaitse kohta Keskbüroo väljaandels enim ilmunud artiklid ja andmed:

Töökaitse 1931 a. E. Stat. nr. 130(9), 1932 a., lhk. 495—505.
1930 a. E. Stat. nr. 116(7)—117(8), 1931 a., lhk. 449—457.
1929 a. E. Stat. nr. 104(7)—105(8), 1930 a., lhk. 396—403.
1928 a. E. Stat. nr. 92(7)—93(8), 1929 a., lhk. 399—405.
1921—26 a. E. Stat. nr. 73(12), 1927 a., lhk. 696—704.

RAAMATUKOGUD ALG- ja KESKKOOLES. BIBLIOTHÈQUES SCOLAIRES.

Sisu: 1. Raamatukogude ja raamatute arv; õpilaste kogud, lhk. 628; õpetajate kogud, lhk. 628; raamatute arvu muutumine kogudes, lhk. 628. 2. Raamatukogude suurus alg- ja keskkooles, lhk. 629. 3. Raamatukogude kasutamise, lhk. 629. 4. Võrdlusandmeid, lhk. 630. 5. Tallinna alg- ja keskkooli raamatukogude koostis sisult ja keelelt, lhk. 631.

Iga meie üldhariduslik alg- ja keskkool annab kord aastas — õppetegevuse lõpul — kokkuvõtte õpilaste ja õpetajate raamatukogude arvulisest koostisest (raamatute arv õ/a. alul, soetatud juure, kõrvaldatud, arv õ/a. lõpul) ja õpilaste raamatukogude kasutamisest (lugejate, loetud raamatute arv). Sisult ja keelelt raamatute koostist ja kasutamist iga-aastased kooli aruanded ei valgusta. Ainult üks kord Eesti iseseisvuse kestel — 1922/23 õ/a. lõpul — on koolimajade eriuurimise ankeedi küsimustikus kooli raamatukogude koostist vaadeldud ka sisu (teaduslik-, ilu- ja lastekirjandus) ja keele järgi ja selle vaatluse tulemused üldhaldalt toodud Keskbüroo väljaandes „Haridus Eestis“ (1924 a.). Viimase 9 a. jooksul ei ole meie kooliraamatukogude kohta avaldatud trükkis aga mingisuguseid kokkuvõtteid üleriiklikus ulatuses.

Käesolevalt esitame ülevaate kooliraamatukogudest, mis käsitab 1931/32 õ/a. andmestikku.

1. Raamatukogude ja raamatute arv. <i>Nombre des bibliothèques et livres.</i>	Õpilaste kogud. 1931/32 õ/a.			
	Linnus	Maal	Kokku	%
	112	1 090	1 202	94,0
algkooles	60	4	64	5,1
keskkooles	172	1 094	1 266	—
Kokku {	% 13,6	86,4	—	—

Raamatuid oli neis kogudes 1931/32 õ/a. lõpul:

	Linnus	Maal	Kokku	%
algkooles	111 531	287 600	399 131	63,7
keskkooles	219 628	7 904	227 532	36,3
Kokku {	% 52,8	47,2	—	—

Keskmiselt tuli raamatuid:

	Linnus	Maal	Üle riigi
1 kogu kohta {	algkooles 995	264	332
	keskkooles 3 660	1 991	3 556
100 õpil. kohta {	algkooles 443	357	378
	keskkooles 1 873	2 206	1 883

Linna algkooles tuleb 1 kogu kohta raamatuid ligi 4 korda rohkem kui maal (995:264). Suurimad on Tapa (1 737 raam.), Tallinna (1 351) ja Narva (1 212) kogud. Alla 500 ei lange raamatute arv üheski linna algkooli raamatukogus (Põltsamaa — 520). Maadest on raamatute arvuga 1 algkooli kogule esikohal Valgamaa (383); madalaima arvu annab Läänemaa (197).

Ka linna keskkooles tuleb raamatuid 1 kogu kohta umbes 2 korda rohkem kui maal (3660:1991).

Kuna aga linnus ka õpilaste keskm. arv 1 kooli kohta on üldiselt 2—3 korda suurem kui maal, siis

õpilaste arvu aluseks võttes on nii maa kui linna koolid varustatud raamatutega peaaegu võrdselt, maa keskkoolid isegi tugevamalt: 100 õpilasele tuleb keskmiselt üle riigi linna algkooles 443 raamatut, maal — 357, linna keskkooles 1 873 r., maal — 2 206.

Raamatute keskm. arv 100 õpilasele algkooli kogudes kõigub linnades 600 (Valga) ja 224 (Põltsamaa), üksikutes maades 479 (Valgamaa) ja 263 (Petersimaa) vahel.

Õpetajate kogud. 1931/32 õ/a. töötas alg- ja keskkooles 1 155 õpetajate raamatukogu:

	Linnus	Maal	Kokku	%
algkooles	98	1 006	1 104	95,6
keskkooles	48	3	51	4,4
Kokku {	146	1 009	1 155	—
	% 12,6	87,4	—	—

Raamatuid oli neis kogudes õ/a. lõpul 354 943:

	Linnus	Maal	Kokku	%
algkooles	61 519	194 024	255 543	72,0
keskkooles	94 828	4 572	99 400	28,0
Kokku {	156 347	198 596	354 943	—
	% 44,0	56,0	—	—

Keskmiselt tuli raamatuid:

	Linnus	Maal	Üle riigi
1 kogu kohta {	algkooles 628	193	231
	keskkooles 1 975	1 524	1 949
1 õpetaja kohta {	algkooles 71	79	77
	keskkooles 111	139	112

Algkooli õpetajate, samuti kui õpilaste, kogud linnus ületavad suuruselt maakogud mitmekordselt (628:193). Keskkooli õpetajate linna ja maa kogude suuruses nii suurt vahet ei ole (1 975:1 524). 1 õpetajale langeb aga maakogudes, nii alg- kui keskkooles, keskmiselt rohkem raamatuid kui linnakogudes

Raamatute keskm. arv algkoolide õpetajate kogudes kõigub linnades 880 (Narva) — 182 (Haapsalu) ja üksikutes maades 296 (Tartumaa) — 64 (Läänemaa) piires. 1 algkooli õpetajale tuleb keskm. raamatuid linnus 23 (Haapsalu) kuni 110 (Narva, Rakvere), maades 26 (Läänemaa) kuni 120 (Tartumaa).

Raamatute arvu muutumine kogudes. 1931 a. sügisel annetas kirjastuse osatühis „Loodus“ Hariduseministeeriumile 417 000 eksemplari raamatuid tasuta jagamiseks õpilaste ja õpetajate raamatu-

kogude vahel üle riigi. Annetus sisaldas umbes 300 erinimelist teost, neist natuke üle poole (eks. arvult $\frac{2}{3}$) ilukirjandusliku, ülejäänud teadusliku sisuga. Raamatuid, mida oli 1 500 eks. või rohkem, jätkus kõiki-dele koolidele, kuna raamatuid, mida oli vähem, tuli koolivalitsustel, kelle kaudu toimus raamatute välja-andmine, jaotada oma äranägemisel. Küsimus, kas teatav raamat mahutada õpilaste või õpetajate raamatukokku, või jätta hoopis tarvitusele võtmata, jäi iga kooli õppenõukogu otsustada, võttes arvesse raamatu sisu ja aine käsitlusviisi.

Raamatud anti välja koolidele 1931/32 õ/a. teisel poolel ja umbes pooled neist on samal õ/a. paigutatud ka kogudesse.

K.-ü. „Looduse” rekordiline annetus tõstis 1931/32 õ/a lõpuks eriti tugevasti raamatute arvu maa-algkooli õpilaste (+31,9%) ja õpetajate (+49,2%) raamatukogudes, mida tavaliseks ei saa pidada ja allpool toodud arvude käsitamisel tuleb arvestada.

Õpilaste kogud algkoolis:

	Raamatute arv 1931/32 õ/a:		Juurekasvu %
	Alul	Lõpul	
Linnades	102 076	111 531	9,3
Sellest: Tallinn	40 641	43 222	6,4
Tartu	12 929	15 071	16,6
Maades	218 056	237 660	31,9
Kokku	320 132	399 191	24,7

Õpilaste kogud keskkoolis:

	Raamatute arv 1931/32 õ/a:		Juurekasvu %
	Alul	Lõpul	
Üle riigi	211 448	227 592	7,6
Sellest: Tallinn	55 150	57 011	3,4
Tartu	39 229	42 017	7,1

Õpetajate kogud algkoolis:

	Raamatute arv 1931/32 õ/a:		Juurekasvu %
	Alul	Lõpul	
Linnades	55 156	61 519	11,5
Sellest: Tallinn	19 821	21 235	7,1
Tartu	10 076	11 263	11,8
Maades	130 021	194 024	49,2
Kokku	185 177	265 543	38,0

Õpetajate kogud keskkoolis:

	Raamatute arv 1931/32 õ/a:		Juurekasvu %
	Alul	Lõpul	
Üle riigi	95 611	99 400	4,0
Sellest: Tallinn	34 495	34 957	1,3
Tartu	18 471	18 666	1,1

2. Raamatukogude suurus alg- ja keskkoolis.

Nombre des livres dans les bibliothèques.

Õpilaste kogud. Suuruselt erinevad algkooli õpilaste kogud tunduvalt keskkooli kogudest. Enamiku (93,4%) algkooli kogude (üle riigi) raamatute arv ei ulatu üle 500, kuna keskkooli kogude suurus kõigub 1 000—10 000 vahel (87,6%). Samuti erineb suuresti maa-algkooli kogu linna algkooli kogust: linnas on enamuses (75%) 500—2 500 raamatuga kogud, maal 50—400 (78,8%). Suurem üle riigi algkooli õpilaste raamatukogu on Tallinna linna 21. algkoolil (Raua tän. algkoolil) — 5 565 köidet. Keskkooli õpilaste raamatukogude hulgas seisab 10 380 raamatuga esikohal Tartu tütarlaste gümnaasium.

Õpetajate kogud. Algkooli õpetajate kogud suure enamuses ei tõuse raamatute arvult üle 300 (75,7%); keskkoolis on 100—1 000 raamatuga kogusid 49%, ülejäänud üle 1 000. Suurima õpetajate raama-

tukogu — 17 879 köidet — omab Tallinna linna poeglaste humanitaargümnaasium.

Koolide raamatukogude suurus (% kogude-koolide üldarvust):

Õpilaste kogud:	Algkoolis:			Keskkoolis: (üle riigi)
	Linnus	Maal	Üle riigi	
Kuni 50 raam.	—	3,5	3,2	—
50—100	0,9	12,9	11,7	—
101—200	3,6	27,2	25,0	—
201—300	5,4	23,2	21,5	1,5
301—400	6,2	15,5	14,6	—
401—500	5,3	8,4	8,2	1,5
501—750	24,1	7,6	9,2	6,3
751—1 000	16,1	0,9	2,3	—
1 001—1 500	22,3	0,6	2,7	17,2
1 501—2 500	12,5	0,2	1,3	20,3
2 501—5 000	2,7	—	0,2	26,0
5 001—10 000	0,9	—	0,1	23,5
üle 10 000	—	—	—	3,1
Kokku { arv	100	100	100	100
	112	1 000	1 202	64

Õpetajate kogud:

	Raamatute arv 1931/32 õ/a:			Juurekasvu %
	Alul	Lõpul	%	
Kuni 50 raam.	5,1	17,9	16,8	—
50—100	3,1	19,2	17,7	—
101—200	8,2	26,2	24,6	9,8
201—300	10,2	17,2	16,6	11,8
301—400	11,2	9,9	10,0	3,9
401—500	11,2	3,5	4,2	7,8
501—750	23,5	4,5	6,2	3,9
751—1 000	13,3	0,7	1,8	11,8
1 001—1 500	10,2	0,7	1,5	11,8
1 501—2 500	2,0	0,2	0,4	17,6
2 501—5 000	2,0	—	0,2	11,8
5 001—10 000	—	—	—	7,8
üle 10 000	—	—	—	2,0
Kokku { arv	100	100	100	100
	98	1 006	1 104	51

3. Raamatukogude kasutamine. Utilisation des bibliothèques.

Lugejate ja lugemiseks laenu- tatud raamatute arvu teatavad koolid õppetegevuse aruandeis ainult õpilaste raamatukogude kohta. Õpetajate raamatukogude kasutajaid koolid neis ei registreeri. Algkoolis oli kogude tarvitajaid 1931/32 õ/a. 83 781 (maal 62 682, linnus 21 099), keskkoolis 11 561 (üle riigi). Raamatuid loeti algkoolis 1 391 464 (maal 998 435, linnus 393 029), keskkoolis 230 682 (üle riigi). Alg- ja keskkoolide lugejaskond (95 342) moodustab alg- ja keskkooli õpilaskonna üldarvust (122 672) 77,7%. Mittelugejaid oli raamatukogudega koolide õpilaste üldarvus: linna algkoolis 15,7%, maal 20,6%; keskkoolis — linnas 7,4%, maal 9,1%.

Linna algkoolis tõuseb mittelugejate % tunduvalt üle üleriikl. keskmise (15,7) 7 linnas: Kuressaares (37,9%), Viljandis (30,9%), Petseris, Türil (29,9%), Valgas (28,5%), Narvas (25,2%), Pärnus 23,9%. Maa algkoolis ületab tugevasti keskmise (20,6%) Petseri-maa (46,1%).

Kuna raamatukogudega koolide õpilaste jaotus lugejateks ja mittelugejateks on esmakordne ja teatud praktilise tähtsusega, toome andmestiku mittelugejate kohta andmin. jaotuste järgi:

Algkool linnus:	Mittelugeajad (%)	Algkool maal:	Mittelugeajad (%)
Tallinn	13,1	Virumaa	14,1
Haapsalu	1,0	Järvamaa	21,3
Kuressaare	37,9	Harjumaa	11,8
Narva	25,2	Läänemaa	16,9
Nõmme	1,1	Suuremaa	22,5
Paide	13,9	Pärnumaa	21,5
Paldiski	21,0	Viljandimaa	20,5
Petseri	29,9	Tartumaa	18,0
Pärnu	23,9	Valgamaa	24,2
Põltsamaa	15,5	Võrumaa	22,0
Bakvere	10,2	Petsalimaa	46,1
Tapa	—	Maade keskm.	20,6
Tartu	10,2		
Tõrva	20,5	Keskkoool:	
Türi	29,9	Linnus	7,4
Valga	28,5	Sellest: Tallinn	—
Viljandi	30,9	Tartu	23,0
Võru	9,7	Maal	—
Linnade keskm.	15,7		

Lugeajad 1 kogu kohta tuli keskm.: algkooles 71 (maal 59, linnus 192), keskkooles — 210 (maal 99, linnus 219). Raamatuid oli kogudes 1 lugeja kohta: algkooles 5 (nii maal kui linnas), keskkooles 17 (maal 20, linnas 17).

1 lugeja laenas raamatuid keskmiselt aastas (raamatute loetavus):

algkooles	16,6 (linnas 18,6, maal 15,9)
keskkooles	20,0 („ 19,9, „ 21,0)

Üht raamatut laenutati lugemiseks keskmiselt aastas (raamatute liikuvus):

algkooles	3,5 korda (linnas 3,0, maal 3,5)
keskkooles	1,1 „ (nii linnas kui maal)

Kuigi keskkooles tuleb loetud raamatuid 1 hugeja kohta rohkem kui algkooles (20:16,6), on raamatute liikuvus (loetud raamatute arv 1 raam. kohta kogus) keskkooles ümmarguselt 3 korda väiksem (3,5:1,1) ja seetõttu ka lugemisintensiivsuse koefitsient ligikaudu samas proportsioonis (58:22) väiksem kui algkooles:

	1.	2.	1×2
	Loetavus	Liikuvus	Intensiivsus
Algkooli kogud	16,6	3,5	58
Keskkoooli „	20,0	1,1	22

Andmed kooli raamatukogude kasutamise intensiivsuse kohta üksikute admin. jaotuste järgi on toodud tab. 3, lhk. 634 (lahtrid 15—17).

4. Võrdlusandmeid. Raamatukogude arv. Alg- ja keskkooli kogude olemasolu koolides ja arvu muutuvust

viimase 9 a. kestel (1923—1932 a.) selgitab järgnev võrdlus (% koolide üldarvust):

	Õpilaste kogud:			
	On	Ei ole	Teadm.	
Algkool	1931/32	95,8	4,2	—
	1922/23	69,6	23,1	7,3
Keskkoool	1931/32	86,8	13,2	—
	1922/23	82,4	12,9	4,7

	Õpetajate kogud:			
	On	Ei ole	Teadm.	
Algkool	1931/32	83,2	11,8	—
	1922/23	53,9	36,3	9,8
Keskkoool	1931/32	69,7	30,3*	—
	1922/23	74,1	18,8	7,1

Raamatute arv ja kasutamine. 9 a. (1922/23—1931/32) jooksul on üldharidusl. alg- ja keskkoolide raamatukogud paisunud raamatute arvult kahekordselt: 1922/23 õ/a. oli raamatuid õpilaste ja õpetajate kogudes 487 936, 1931/32 õ/a. — 981 726. Eriti suurt raamatute arvu kasvu on märgata algkooles:

	1931/32	1922/23	Juurekasv:	
Algkool	õpil. kog.	399 191	174 301	224 890 = 129%
	õpet. „	255 543	92 496	163 047 = 176,3%
	Kokku	654 734	266 797	387 937 = 145,4,,
Keskkoool	õpil. kog.	227 592	142 614	84 978 = 59,6,,
	õpet. „	99 400	78 525	20 875 = 26,6,,
	Kokku	326 992	221 139	105 853 = 47,9,,

Ka üksikraamatukogud on tunduvalt suurenenud. Keskmiselt tuli raamatuid 1 kogu kohta:

	1931/32	1922/23	Juurekasv:	
Algkool	õpil. kogud	332	181	151 = 83,4%
	õpet. „	231	124	107 = 86,3,,
Keskkoool	õpil. kogud	3 556	2 037	1 519 = 74,6,,
	õpet. „	1 949	1 240	703 = 56,4,,

Raamatute loetavus on tõusnud algkooles 62,7%, keskkooles koguni 106,2% võrra:

	Loetud raamatuid 1 lugeja kohta:		Suurenemine:	
	1931/32	1922/23		
Õpilaste kogud	algkooles	10,6	10,2	6,4 = 62,7%
	keskkooles	20,0	9,7	10,3 = 106,2,,

Märgime muu seas, et Taanis** (teiste välisriikide kooliraamatukogude kohta puuduvad meil andmed) on algkooli õpilaste raamatukogude keskm. suurus, samuti raamatute liikuvus (loetavust ei ole antud) õige lähedane Eestile:

	maailm	Eesti	Taani
1 kogu kohta	keskmiselt	264	244
	linnas	996	916
	kokku	332	373
Loetud raamatuid 1 raam. kohta kogus	maailm	3,5	3,7
	linnas	3,6	4,3
	kokku	3,5	4,0

Avalikud ja kooli r.-kogud. Avalikkudes raamatukogudes oli Eestis 1931/32 a. 596 190 köidet, alg- ja keskkooli kogudes 981 726, ehk 65% rohkem:

Õpilaste kogudes	626 783 raam.
Õpetajate „	354 943 „
Üldse kooli kogudes	981 726 raam.
„ aval. raamatukogudes	596 190 „
„ Kooli kog. rohkem	385 586 raam. = 64,7%

Kõnn õpetajate raamatukogude kasutamise kohta andmestik puudub, saame võrrelda rahvaraamatukogudega vaid õpilaste kogude tegevust.

Selgub, et õpilaste ja avalikkude kogude lugemisintensiivsuse üleriikl. koefitsiendid on peaaegu täpsalt võrdsed:

Õpilaste kogud:	Raam. arv	Lugejate arv	Koefitsiendid:			
			Loetud raam. arv	Loetavus 1	Liikuvus 2	Kasut. intensiivsus 1×2
Algkooles	399 191	83 781	1 391 464	16,6	3,5	58
Keskkooles	227 592	11 561	230 683	20,0	1,1	22
Kokku 626 783	95 342	1 622 147	17,0	2,6	44	
Avalikud raamatuk. 596 190	87 421	1 515 883	17,3	2,6	45	

*) = 23 kooli, nelst 6 keskkooli õpetajakonnal on ühine rnk. õpilaskonnaga. **) Annuaire statistique 1933.

Oletatakse, et aval. raamatukogude tarvitajaskonnas moodustavad kooliõpilased, kel kasutada ka kooli kogud, keskm. umbkaudu $\frac{1}{4}$ (Tallinna linna raamatukogu hugejaskonnas oli kooliõpilasi 1931/32 õ/a. ümmarguselt 30%; objektiivsed andmed kindla üleriikl. %-määraks fikseerimiseks meil puuduvad).

Raamatute arv kutsekoolide kogudes. Kutse- ja muude eriliimeliste koolide kogudes — peamiselt õpilaste — oli raamatuid 1931/32 õ/a.:

Kooli liik:	Koolide- kogude arv	Raamatute arv
Põllumaajanduslikud koolid	31	29 391
Tööstuslikud koolid [kunsttööstusekool, Tall. tehnikum (end. tehnikagüm.), 8 tööstusekooli, 5 tööstusõpilaste kooli, 6 naiskutsekooli]	21	22 856
Kaubanduslikud koolid (2 kaubandusekooli, 2 merekooli)	4	6 023
Kunstikoolid (1 muusikakooli, 1 kujut. kunst. kool)	2	1 527
Muud kutsekoolid [Tallinna pedagoogium (17 382 r.), baptisti juutust. seminar (489 r.)	2	17 851
Täiendusekoolid (27) ja õhtualgkoolid (2)	29	11 783
Defektsete koolid (1 kurtummade- ja 3 hooldekandekooli)	4	5 878
Kokku	98	96 159

Seega oleks meie kooliraamatukogudes — arvatud välja kõrgemad õppeasutised — 1931/32 õ/a. raamatuid:

alg- ja keskkooles 981 726
muudes kooles 96 159

Üldse 1 077 885

5. Tallinna üldharid. alg- ja keskkoolide raamatukogude koostis sisult ja keelelt.

Composition des bibliothèques des écoles prim. et sec. à Tallinn

Raamatute koostist sisu ja keele järgi koolide õppetegevuse aasta-aruanded, nagu eelpool juba märkisime, ei valgusta. Minnes välja sellest, et Tallinna koolide õpilaste-

õpetajate, samuti raamatute arv moodustab $\frac{1}{3}$ linnade õpilaste-õpetajate-raamatute üldarvust ja seetõttu Tallinna kooliraamatukogude sisulisele vaatlusele tuGenev andmestik võiks olla, teatud reservatsioonega, praktiliselt kasutatav ka linna kooliraamatukogude koostise üleriiklikuks hindamiseks, — selgitas Tallinna linna koolivalitsus, Keskbüroo palvel, käesoleva aasta sügisel pealinna kooliraamatukogude koostist. Koolivalitsuse küsimuslehes jaotati kõik raamatud kahte sisurühma: teaduslik- ja ilukirjandus, arvestades viimases ka lastekirjandust. Mõlemas rühmas märgiti eraldi eesti-, saksa-, vene-, inglise-, prantsuse- ja muukeelsed raamatud. Õpilaste r.-kogud arvestati lahuse õpetajate kogudest.

Saabunud materjali põhjal anname järgnevalt ülevaate Tallinna üldhar. alg- ja keskkoolide õpilaste ja õpetajate r.-kogude koostisest 1933 a. oktoobris, jättes kõrvale muude koolide raamatukogud.

Antav ülevaade sisaldab andmestiku 44 koolilt, milliseis oli üldse 169 700 raamatut:

	Raamatute arv:			Kokku
	Koolide arv	Õpil. kogudes	Õpet. kog.	
Algkoolid	26	40 808	24 260	65 068
Keskkoolid	18	67 561	37 071	104 632
Kokku	44	108 369	61 331	169 700

1 algkoolil on õpil. ja õpetajate raamatukogu ühine täiendusekooliga, 2 keskkoolil — kaubandusekooliga ja 11 keskkoolil — nende juures töötavate algkooliga.

Vaadeldavaist koolest on: eesti õppekeelega 23 alg- ja 12 keskkooli, vene — 2 alg- ja 2 keskkooli ja saksa — 1 alg- ja 4 keskkooli.

Puuduvad andmed kolme vähemusrahvuse algkooli (rootsi, saksa ja juudi) ja ühe keskkooli (juudi) raamatukogu kohta. Neis kogudes oli 1933 a. kevadel raamatuid: algkooles 1 873 (õpilaste jaoks 1 421, õpetajate — 452), keskkooles 1 622 (õpilastele 1 487, õpetajatele 135). Väljajäänud raamatud (3 495) moodustavad Tallinna alg- ja keskkoolide rmk. raamatute üldarvust 2%: algk. õpil. kogudes 3,4%, õpetajate — 1,8%, keskkooli õpil. kogudes 2,2%, õpetajate — 0,4%.

Selgituseks märgime, et Tallinna tehnikum (end. tehnikagümnaasium) ja Tallinna pedagoogium, kui kutsekoolid, pole arvestatud üldharidusl. keskkoolide juures. Samuti on jäänud arvestamata sundalgkoolide rühmas Tall. 1. õhtukooli raamatukogu. Neis kooles oli 1933 a. oktoobris:

	Raamatute arv:	
	Õpil. kogu	Õpetaj. kogu
Tallinna pedagoogium	{ ilukirj. 826 teadusl. k. —	4 904 15 508
Tallinna tehnikum (end. tehnikagümnaas.)	{ ilukirj. 2 328 teadusl. k. —	2 084 2 427
Tallinna 1. õhtualgkool	{ ilukirj. 643 teadusl. k. 32	120 505

Raamatute sisu ja keel. Õpilaste raamatukogudes on peamiselt ilukirjanduslikud teosed, õpetajate kogudes — teaduslikud (% raamatute üldarvust, sulgudes — andmed eesti õppekeelega koolide kohta):

		Algkooles	Keskkooles	Kokku
Õpilaste kogud	{ ilukirjandus	93,0(93,1)	78,2(76,9)	83,7
	{ teadusl. kirj.	7,0(6,9)	21,8(23,1)	10,3
Õpetajate kogud	{ ilukirjandus	13,0(12,8)	23,5(25,4)	19,6
	{ teadusl. kirj.	86,4(87,2)	76,5(74,6)	80,4

Nii õpilaste kui õpetajate kogud koosnevad algkooles peaausjalikult eestikeelseist, keskkooles — võõrkeelseist raamatuid (kursiiv = eesti õppekeelega koolide koostis):

Õpilaste kogud:	Raam. üldarv (=100)	Eesti keel		Saksa keel		Vene keel		Inglise keel	Prants. keel	Muud keeled
		keel	keel	keel	keel					
Algkooles	{ 40 808	86,2	5,3	8,0	—	—	—	—	—	
	{ 38 581	90,1	4,3	5,6	—	—	—	—	—	
Keskkooles	{ 67 561	39,9	24,4	23,0	8,4	3,8	0,5	—	—	
	{ 54 059	47,2	10,7	10,3	9,4	3,8	0,6	—	—	
Kokku	108 369	57,4	17,4	17,3	5,2	2,4	0,3	—	—	
Õpetajate kogud:		Eesti keel		Saksa keel		Vene keel		Inglise keel	Prants. keel	Muud keeled
		keel	keel	keel	keel					
Algkooles	{ 24 260	79,7	9,1	9,9	1,0	0,04	0,3	—	—	
	{ 22 650	84,2	7,8	6,7	1,0	0,04	0,3	—	—	
Keskkooles	{ 37 071	13,2	42,0	34,6	1,2	3,3	4,8	—	—	
	{ 33 281	13,9	41,5	34,7	1,1	3,6	5,2	—	—	
Kokku	61 331	30,5	29,6	24,8	1,1	2,0	3,0	—	—	

Algkoolis on eestikeelsed raamatud valdavas enamuses mõlemas sisuligis — teaduslikus ning ilukirjanduslikus (kursiiv = eesti õppekeelega koolid):

	Raam. üldarv (=100)	Eesti k.	Saksa k.	Vene k.	Muu k.
Ilukirjandus:					
õpilaste kogudes	{ 37 938	86,2	0,2	7,6	—
	{ 35 921	90,1	4,6	5,3	—
õpetajate „	{ 3 291	90,2	3,3	6,5	—
	{ 2 992	96,8	1,0	2,2	—
Teaduslik kirjandus:					
õpilaste kogudes	{ 2 870	85,0	0,1	14,0	—
	{ 2 660	91,3	0,1	8,6	—
õpetajate „	{ 20 969	68,8	10,1	10,4	1,5
	{ 19 748	82,3	8,8	7,3	1,6

Keskkoolest moodustavad õpilaste kogudes eestikeelsed raamatud samuti mõlemas sisurühmas enamuse, kuigi mitte absoluutse, kuna õpetajate kogudes ilukirjanduses on esikohal venekeelsed (56,4%), teaduslikus — saksakeelsed (50,4%) raamatud (kursiiv = eesti õppekeelega koolid):

	Raam. üldarv (=100)	Eesti keel	Saksa keel	Vene keel	Inglise keel	Prants. keel	Muud keeled
Ilukirjandus:							
õpilaste kogud	{ 52 804	37,8	25,4	22,2	9,6	4,4	0,6
	{ 41 548	45,1	20,9	18,1	10,8	4,4	0,7
õpetajate „	{ 8 728	11,4	18,9	56,4	1,3	5,7	6,3
	{ 8 471	11,3	18,4	56,9	1,3	5,9	6,2
Teaduslik kirj.:							
õpilaste kogud	{ 14 757	47,0	20,0	26,0	3,9	1,5	0,1
	{ 12 511	54,4	15,9	23,4	4,5	1,7	0,1
õpetajate „	{ 28 343	13,8	50,4	27,9	1,1	2,5	4,3
	{ 24 910	14,8	49,4	27,1	1,1	2,3	4,8

Eesti õppekeelega koolide raamatukogude koostis sisult ja keelelt on eelmisest kokkuvõtteis eraldi tõstetud välja. Saksa ja vene õppekeelega koolide

kohta anname järgnevalt vaid emakeelse (eesti-) keelsete raamatute osatähtsuse kogudes:

	Raam. üldarv (=100)	Saksa keel	Eesti keel
Saksa õppekeelega koolid:			
Algkooli õpil. kogud	{ Ilukirjandus	737	95,0
	{ teaduslik kirj.	—	—
„ õpet. „	{ Ilukirjandus	148	43,4
	{ teaduslik kirj.	363	93,7
Keskkooli õpil. kogud	{ Ilukirjandus	7 141	65,0
	{ teaduslik kirj.	1 146	90,1
„ õpet. „	{ Ilukirjandus	118	66,1
	{ teaduslik kirj.	1 961	89,3
Vene õppekeelega koolid:			
Algkooli õpil. kogud	{ Ilukirjandus	1 280	74,4
	{ teaduslik kirj.	210	81,4
„ õpet. „	{ Ilukirjandus	241	62,7
	{ teaduslik kirj.	858	87,2
Keskkooli õpil. kogud	{ Ilukirjandus	4 115	85,2
	{ teaduslik kirj.	1 100	83,5
„ õpet. „	{ Ilukirjandus	139	64,7
	{ teaduslik kirj.	1 472	73,1

Õpetajate r.-kogude koostises on, nagu nägime, määrava (80% ümber) tähtsusega teaduslik kirjandus. See teaduslik kirjandus on saksa ja vene kogudes — nii alg- kui keskkoolis — ka veel peamiselt emakeelne. Väärub märkimist, et Eesti keskkooli õpetajate raamatukogud koosnevad aga peaausjalikult võõrkeelseist (saksa, vene = 76,5%) raamatuid:

	Algkool		Keskool	
	Emak. r.	Võõrk. r.	Emak. r.	Võõrk. r.
Saksa kogud	93,7	6,3	89,8	10,2
Vene „	87,2	12,8	73,1	26,9
Eesti „	82,3	17,8	14,8	85,3

Kooliraamatukogude kohta varem Meskbüroo väljaandis ilmunud:

Haridus Eestis I 1924 a. lhk. 111—114, 185—188; tabelosas lhk. 74, 76, 118 ja 119.

Tab. I. Õpilaste ja õpetajate raamatukogud alg- ja keskkoolis 1931/32 õ.a. — Bibliothèques pour les écoles primaires et secondaires en 1931/32.

		Õpilaste raamatukogud koolis — Bibliothèques pour les élèves						Õpetajate raamatukogud koolis — Bibliothèques pour le personnel enseignant							
		On olemas koolis Bibliothèques dans les écoles			Kõikide arv			On olemas koolis Bibliothèques dans les écoles			Kõikide arv				
Linnus — Villes	Arv	Koolide arv		Raamatuid		Kõikide arv	Koolide arv		Raamatuid		Kõikide arv	Koolide arv		Raamatuid	
		N. des écoles	100 õpil. kohta	1 õpil. kohta	100 õpil. kohta		N. des écoles	1 õpil. kohta	N. des écoles	1 õpil. kohta		N. des écoles	1 õpil. kohta	N. des écoles	1 õpil. kohta
Tallinn	171	1559	112	25 165	111 531	995	443	315	1	20	98	822	98	61 519	628
	367	1953	1 090	80 398	257 660	264	357	246	6	16	1 006	2 456	1 006	194 024	193
Järva	3	78	181	11 794	47 575	263	403	29	1	4	169	361	169	36 331	215
Hälvik	2	114	69	4 828	18 675	271	387	7	0	0	64	172	64	14 343	224
Harju	—	—	117	9 052	37 877	382	416	34	2	4	111	292	111	22 704	205
Lääne	2	36	103	7 055	20 835	197	288	16	3	8	89	251	89	5 707	64
Saare	12	604	85	5 324	14 142	218	266	33	4	10	108	266	108	3 788	84
Pärnu	8	188	96	7 116	28 766	300	404	12	3	11	87	211	87	11 154	128
Viljandi	1	86	176	5 023	15 250	203	304	3	1	1	73	168	73	10 690	146
Valga	—	—	30	3 399	12 987	269	365	3	1	1	173	426	173	51 282	296
Võru	2	140	100	7 810	27 698	383	479	6	1	4	98	74	98	7 909	262
Peeteri	11	762	78	7 080	18 470	237	268	21	3	8	63	175	63	9 378	138
Kokku—Total	53	3 512	1 202	105 563	399 191	332	378	148	7	36	1 104	3 328	1 104	255 543	231
a) Algnevõrgud — Écoles primaires.															
Kõikide arv															
Linnus — Villes		Arv		Koolide arv		Raamatuid		Kõikide arv		Koolide arv		Raamatuid		Kõikide arv	
Tallinn		23		2		1 851		13		26		294		26	
Hälvik		1		3		1 748		3		16		16		182	
Harju		2		9		1 823		2		7		12		227	
Lääne		1		4		2 270		9		7		56		6 159	
Saare		—		—		1 008		0		—		—		—	
Pärnu		1		4		8 280		11		3		33		1 584	
Viljandi		—		—		1 185		1		1		1		550	
Valga		—		—		1 297		—		—		—		—	
Võru		—		—		1 597		—		—		—		—	
Peeteri		1		2		1 609		—		—		—		—	
Valga		—		—		8 091		1		—		—		—	
Viljandi		—		—		5 980		—		—		—		—	
Pärnu		1		6		1 797		4		4		20		2 869	
Viljandi		2		17		4 209		—		—		—		—	
Valga		—		—		1 268		—		—		—		—	
Võru		—		—		931		—		—		—		—	
Peeteri		—		—		1 127		—		—		—		—	
Valga		—		—		936		—		—		—		—	
Viljandi		—		—		502		—		—		—		—	
Võru		—		—		2 919		—		—		—		—	
b) Keskkoolid — Écoles secondaires.															
Kõikide arv															
Linnus — Villes		Arv		Koolide arv		Raamatuid		Kõikide arv		Koolide arv		Raamatuid		Kõikide arv	
Tallinn		99		60		219 628		1 873		287		48		34 828	
Hälvik		1		19		3 992		3 001		60		17		34 937	
Harju		—		—		2 475		5 252		47		7		18 666	
Lääne		1		4		381		1 991		28		—		1 524	
Saare		—		—		—		—		—		—		—	
Pärnu		10		64		12 087		2 592		315		51		99 400	
Viljandi		—		—		—		—		—		—		—	
Valga		—		—		—		—		—		—		—	
Võru		—		—		—		—		—		—		—	
Peeteri		—		—		—		—		—		—		—	
Kokku—Total		110		78		243 182		3 465		488		76		164 358	

1) Nelst 14 keskkooli juures asuvad koolid (õpil. 5 152) kasutavad keskkooli raamatukogu. 2) Nelst 2 kooli (õpil. 93) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 148). 3) Nelst 2 kooli (õpil. 635) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 1 428). 4) Nelst 2 kooli (õpil. 3 992) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 5 252). 5) Vädra rahvaalg. algk. raamatukogu. 6) Vädra rahvaalg. algk. raamatukogu. 7) Vädra rahvaalg. algk. raamatukogu. 8) Vädra rahvaalg. algk. raamatukogu. 9) Nelst 15 keskkooli juures asuvad koolid (õpil. 180) kasutab keskkooli õpetajate raamatukogusid. 10) Nelst 2 kooli (õpet. 86) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 268). 11) Nelst 2 kooli (õpet. 86) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 268). 12) Nelst 2 kooli (õpet. 86) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 268). 13) Nelst 2 kooli (õpet. 86) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 268). 14) Nelst 2 kooli (õpet. 86) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 268). 15) Nelst 2 kooli (õpet. 86) kasutavad vöördi raamatukogusid (õpil. 268).

Tab. 2. Õpilaste ja õpetajate raamatukogude suurus alg- ja keskkoolis 1931/32 a.a.

Nombre des livres dans les bibliothèques pour les élèves et pour le personnel enseignant dans les écoles primaires et secondaires de 1931/32.

Table with columns for school types (Algkoolid, Keskkoolid, Eeolies primaires, Eeolies sekundar), library size ranges (Kuni 50 raamat, 50-100, etc.), and rows for total counts and breakdowns by municipality (Linnud, Maakonnad).

Tab. 3. Lugejate ja loetud raamatute arv õpilaste raamatukogudes alg- ja keskkoolis 1931/32 a.a.

Nombre des lecteurs et des livres prêtés dans les bibliothèques pour les élèves des écoles primaires et secondaires de 1931/32.

Large table with multiple columns: Raamatuid kogudes lugeja kohta, Raamatuid lugeja kohta, Raamatuid loetud lugeja kohta, and rows for municipalities (Linnud) and counties (Maad). Includes sub-headers for 'Lugejate arv' and 'Loetud raamatute arv'.

PÖLLUMAJANDUSE TASUVUS 1932/33 p.-a.
(BELKOKKUVÕTE TALURAAMATUPIDAMISE ANDMEL).

RENTABILITÉ des EXPLOITATIONS AGRICOLES en 1932/33.
(D'APRÈS les DONNÉES PRÉLIMINAIRES de la COMPTABILITÉ AGRICOLE).

Sisu: 1. Vaatlustalundid, lhk. 635. 2. Talundite kapitalid, lhk. 635. 3. Kogusaak, lhk. 636. 4. Käitiskulutus, lhk. 639. Tasuvus, lhk. 640. 5. Tulu, lhk. 641. 7. Ettevõtja tööpalk lhk. 642.

1. Vaatlustalundid.
Exploitations observées.

Eelkokkuvõte põllumajanduse tasuvusolude valgustamiseks 1932/33 põllumajandusaasta kohta on koostatud 150 raamatupidamistalundi andmetel. Algmaterjal koguti Raamatupidamistalituse usaldusmeestelt. Usaldusmeeste koosseis on muutunud ja uusi raamatupidajaid on 20% eelkokkuvõtte andmeis. Raamatupidamine teostus Põllumajandusliku Raamatupidamistalituse alalise kontrolli all ja juhtnõride järgi. Lõpparved koostati Talituse tööjõudude poolt kohapeal talundis ning saadeti ühes arveraaamatutega Talitusse, kus need kontrolliti ja töötati statistiliselt läbi.

Lõppkokkuvõttes 1932/33 p.-a. tasuvusolude valgustamiseks saab tõenäoliselt kasutada 300 talundi andmeid, seega sisaldab eelkokkuvõtte 50% lõppkokkuvõtte andmeid. Eelkokkuvõtteks kasutatud arvepidamised on valitud üksikute maade ja suuruserühmade järgi arvuliselt enamvähem vastavalt lõppkokkuvõttes esinevale raamatupidamiste arvule, sellega esindavad eelkokkuvõtte andmed ligidaselt lõppkokkuvõtte suuruserühmade ja maade vahetorda.

Vaatlustalundid on andmete käsituse mõttes jaotatud nelja rühma neil kasutada oleva tulundusemaa järgi, milleks arvati põllu-, aia-, heina-, karja- ja metsamaa.

Väiketalundid alla —20 ha tulundusemaaga,
normaaltalundid 20—30 „ „
täis- „ 30—50 „ „
suur- „ üle 50 „ „

Lisadena suuruserühmade järgi kokkuvõttele on eelkokkuvõtte juures toodud andmed rühmitatult Põhja-Eesti (Viru-, Järva-, Harju-, Lääne- ja Saaremaa) ja Lõuna-Eesti kohta (Pärnu-, Viljandi-, Tartu, Valga- ja Võru-Petserimaa).

1932/33 a. eelkokkuvõttes on vaatlustalundi keskmine suurus 36,62 ha, seega 1,18 ha väiksem kui eelmisel aastal. Normaali- ja suurtaalundite rühmas on vaatlustalundi keskmine suurus vähenenud — esimeses 0,92 ha ja teises 1,98 ha, kuna väike- ja täis- talundite rühmas on see suurus eelmise aasta tasemel.

Talundite arv ja keskmine suurus — Les exploitations observées.

1.	Eelkokkuvõte, 1932/33 arveaastal Données prélim. pour 1932/33		1931/32 arveaasta lõpl. andmed Données définit. p. 1931/32	
	Vaatlustalundite arv	Talundite keskmine suurus ha	Number des exploitations observées	Moyenne de la superficie des exploitations en ha
Kuni 20 ha	34	14,27	63	14,06
20—30 „	35	23,60	70	24,52
30—50 „	50	39,98	194	39,25
50 ha ja üle	31	70,42	63	72,35
Kokku ja keskmiselt —				
<i>Total et moyenne</i>	150	36,62	300	37,48
Põhja-Eesti	64	32,11
Lõuna-Eesti	86	39,98

Põhja-Eestis on 64 vaatlustalundit keskmise suurusega 32 ha ja Lõuna-Eestis 86 vaatlustalundit keskmise suurusega 40 ha.

2. Talundite kapitalid.
Capitaux des exploitations.

Tab. 2 on ülevaade raamatupidamistalundite kapitalide seisust 1. mail 1932 a. Kapitalid on hinnatud üksikasjaliselt iga vaatlustalundi kohta, kas kohalikkude turuhindade või valmistusekulude alusel. Aktivakapitali tuleb tulundusemaa ha kohta Kr 415.—, mis 6% madalam kui eelmisel aastal, Põhja-Eestis Kr 421.— ja Lõuna-Eestis Kr 410.

Talundkapitali on vaatlustalundite keskmiselt Kr 302.— tulundusemaa ha'le ehk 73% aktivakapitalist. Eelkokkuvõtte andmetes käesoleval aastal on talundkapitali osatähtsus suurenenud, mis annab tunnistust ühelt poolt, et vaatlusalused majapidamised on rentnikukapitalilt kehvad ja teiselt poolt, et talusaaduste hinnalanguste tagajärjel on eriti rentnikukapitali väärtus vähenenud. Lõuna-Eestis on talundkapitali Kr 305.— ja Põhja-Eestis Kr 297.— tulundusemaa ha kohta. Lõuna-Eesti vaatlustalundites on maa hind keskmiselt kõrgem, sealsed talundid on varustatud kallimate hoonetega, neis on märksa kõrgem taimkapital, eriti aia-, sageli ka metsapuukapital, kui Põhja-Eesti talundites, seetõttu on ka talundkapital seal üldiselt kõrgem ja käesolevates

andmetes 3% võrra. Rentnikukapital on vaatlustalundites keskmiselt Kr 93.— tulundusemaa ha kohta, ehk 31% aktiivkapitalist.

Loomkapital on langenud 25% eelmise aastaga võrreldes. Loomade hinnad on viimastel aastatel

langenud järjekindlalt, kuid varem hinnatud loomade juures turukonjunkturi langus pole arvestatud täiel määral, vaid niipalju, kuivõrt hinnalanguse tagajärjel looma lõppväärtus, veiste juures lihaväärtus, langes ning sellega ühenduses ka iga-aastane kustutus

Kapitalid — Capitaux.

2.	Keskmiselt kr tulundusemaa ha kohta 1. mail 1932. <i>Moyenne pour ha de superficie exploitée</i>							Kesk. kr tul. ha kohta 1931 (lõpl. andmed) <i>Moyenne kr par ha de superf. expl. en 1931 (don. définit.)</i>	
	Talundkapital <i>Capital do- maine</i>	Loomkapital <i>Total des capit. à l'élevage</i>	Masin-riist- kapital <i>Cap. de mach. et outillage</i>	Jooksev käitus- kapital <i>Capital à ex- ploit. courante</i>	Kokku: aktiivkapital <i>Capital actif</i>	Passiivkapital <i>Capital passif</i>	Puhtvarandus <i>Fortune nette</i>	Aktiivkapital <i>Capital actif</i>	Passiivkapital <i>Capital passif</i>
Välketalundid (kuni 20 ha)	384,82	54,90	58,32	56,22	564,32	113,26	441,06	589,94	123,33
Normaal „ (20—30 ha)	303,86	36,30	38,81	37,24	416,71	64,02	352,69	468,47	85,42
Tüis „ (30—50 ha)	280,44	32,53	29,02	34,12	376,11	43,94	332,17	402,02	47,59
Suur „ (50 ha ja üle)	242,34	26,34	22,83	30,04	322,95	37,47	284,58	330,66	30,62
Keskmiselt — <i>Moyenne</i> 1932/33	301,79	37,33	36,66	39,02	414,80	63,00	351,80	—	—
1931/32	308,80	48,90	37,81	49,59	—	—	—	442,00	70,63
1930/31	296,26	50,85	37,13	45,02	—	—	—	—	—
1929/30	281,37	53,26	30,52	51,34	—	—	—	—	—
1928/29	270,44	54,29	34,46	53,15	—	—	—	—	—
1927/28	267,20	57,77	35,25	47,80	—	—	—	—	—
1926/27	256,47	59,67	35,00	48,01	—	—	—	—	—
Põhja-Eesti 1932/33	297,43	37,18	44,16	41,96	420,73	75,19	345,54	—	—
Lõuna-Eesti 1932/33	305,04	37,44	31,09	36,82	410,30	53,92	356,47	—	—

suurenes. Loomkapitali seis kapitalide all on toodud 1932 a. 1. mail, s. t. arveaasta algseis. Loomkapitali oli Kr 37.— tulundusemaa ha kohta; Põhja-Eestis kui ka Lõuna-Eestis Kr 37.—

Masin-riistkapitali on Kr 37.— tulundusemaa ha kohta, see näitab veidi langust, mis tingitud peasjalikult talundite koostise muutusest.

Jooksvat käitus- ehk talituskapitali oli keskmiselt Kr 39.— tulundusemaa ha kohta, Põhja-Eestis Kr 42.— ja Lõuna-Eestis Kr 37.—

Jooksev käituskapital on hinnatud turuväärtuse järgi ja selle langus on tingitud vaatlustalundite tagavarade hulga kui ka hinna langusest ja vaatlustalundite koostise muutusest. Võla- ehk passiivkapitali oli 1932/33 a. Kr 63.— tulundusemaa ha kohta ehk 15% aktiivkapitalist. Võlakapitali hulgas on ka rendi- ja asundusetalundite maaväärtus ja renditalundite hoonete ning muude varanduseosade hinnatud väärtus, mis antud talundi väljarentimisel rentniku-raamatupidajale kasutada. Üksikute suurserühmade järgi on võlakapital aktiivkapitalist protsentides: väike- 20%, normaal- 15%, täis- 12% ja suurtalundites 11%.

Raamatupidamistalundi võlakoormise andmed kujutavad võlakoormise seisukorda vaatlustalundites; nagu andmeist selgub, ei ole see kõrge, kuid praegusel ebatasuvuse ajajärgul on raske ka käesoleva madala võlakoormise juures täita jooksvaid võlatasumise ja protsendimaksimise kohustusi. Vaatlustalundite keskmiselt tuleb omakapitale, s. o. puhtvarandust 85% aktiivkapitalist ehk Kr 352.— tulundusemaa ha kohta, Põhja-Eestis 82% ehk Kr 345.— ja Lõuna-Eestis 86% ehk Kr 356.—

3. Kogusaak. *Rendement brut.*

Kogusaagi alla on koondatud talundite lõppkogusaagiväärtus, s. t. ainete väärtus, mis müüdüd, või mis antud natuuras talukäitises välja ehk talukäitises kasutatud kapitalide väärtuse suurendamiseks, teenijate palga maksmiseks ja võlgade tasumiseks. Üksikute harude kogusaagi hulgas ei ole majapidamises ümbertöötatud osa. Näiteks, ei näita taimekasvatuse kogusaak selle kogutoodangu suurust, vaid ainult selle osa väärtust, mis ümbertöötamata läinud majapidamisest välja. Taimekasvatuse saadused, mis läinud veise-, hobuse-, sea- jne. pidamiseks, ei ole taimekasvatuse kogusaagi hulgas, vaid annavad tulu vastava loomapidamisharu saadustena. Loomapidamise talundis sõdetakse toodang suure enamuses loomadele, seepärast on neis talundis taimekasvatuse kogusaak — minem väike, kuna teravilja-, lina- ja kartulikasvatuse talundis, kus nimetatud toodang läheb otse turule, on taimekasvatuse kogusaak suur. Veise- ja seapidamise toodangust jääb väike osa talukäitise ja valdav osa läheb teistele talu osadele ehk turule, mispärast viimaste kogusaak on ühtlasi ka kogutoodangu näitajaks. Kogusaagi suurus oleneb kogutoodangu — saakide suuruselt ja saagi realiseerimise, s. o. turuhinnast.

1932 a. põllukultuuride tootmise ulatuses suuri muudatusi ei olnud, sööda, teravilja, kartuli, heina ja lina osatähtsus üldsummas vähenes veidi, kuna toiduvilja pindala sellevastu laienes. Ilmastikuolud suurema erandita olid soodsad, ka rukkikülv 1931 a. sügisel õnnestus vaatamata harilikule vihma takistustele. 1932 a. kevad oli vilu, kuid mai teisel poolel muutus ilmastik soodsaks viljade kasvule. Rukki-

saak kujunes 12,3 *kv ha*'lt, mis üle 1925—29 a. keskmise 16%. Talinisu andis *ha*'lt 12,3 *kv*, s. o. ka 5,6% võrra parema saagi kui 1925—29 a. keskmise. Suinisu saak oli keskmiselt üle riigi 10,3 *kv ha*'lt. Kaera saak oli 9 *kv* eelmise aasta 11,0 *kv* vastu ja segaviljasaak 9,7 *kv*, mis tunduvalt madalam eelmise aasta saagist (12,6 *kv*), ning odrasaak 9,3 *kv ha*'lt. Kartul andis 117 *kv*, mis eelmise aasta saagist tunduvalt madalam ja 1925—29 a. saagist 10% kõrgem. Kõrgeima saagi andis kartul Virumaal—136 *kv ha*'lt. Loomasõdajaurikad andsid veidi kõrgema, kui eelmise aasta saak. Lina kultuur on läinud üldiselt tagasi. 1932 a. saadi lina 2,6 *kv* kiudu ja sama palju seemet *ha* kohta, mis viimase viie aasta keskmisest saagist 5—6% madalam. Põlluheinasaak kannatas kevadiste öökülmade all ja oli 2 594 *kg ha*'lt viie aasta keskmise 2 997 *kg* vastu, arveaasta saak oli sellest 14% madalam. Eelmise aastaga võrreldes andis põlluhein 11% vähem. Niiduhain andis 1932 a. *ha*'lt saaki 952 *kg* eelmise aasta 985 *kg* vastu.

Raamatupidamistalundite saagid on harilikult veidi kõrgemad kui üleriiklikud keskmised saagid, kuid saagi suurenemise ja vähenemise vahetõrge eelmiste aastatega võrreldes, kui ka üksikute maade vahel on muutunud raamatupidamistalundites alati rööbiti üleriikliku saakide suurenemise ehk vähenemise vahetõrrega, nii võib ka arvata, et need muutuvad käesoleval aastal samas suunas.

Teise olulise osa talundite rahalise kogusaagi suurus moodustavad saaduste hinnad, millega toodang läinud talukäitmisest välja. Järgnev tab. annab eelmise aastaga võrdleva ülevaate tähtsamate põllu- ja loomapidamissaaduste hindade ja nende muutumise üle arveaasta keskmiselt.

Bürokomitee koteerimised (raamatupidamissaaduste keskmiselt 100 *kg* kohta *kr*).

	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	Viimase aasta langem tõus + % 1931/32
Rukis	20,6	19,7	13,8	13,8	15,4	14,1	- 8,4
Kartul	5,0	6,0	4,5	2,4	2,5	2,4	- 4,0
Lina kiud (Lilvi R.)	152,7	132,6	96,6	58,5	43,0	46,0	+ 4,8
Lina kiud (Peterseri)	169,2	144,5	103,7	67,4	48,9	52,0	+ 8,2
Või	278,6	295,9	269,0	211,7	159,0	114,9	- 27,7
Sealihal I s.	87,5	107,0	116,0	81,0	51,0	50,3	- 1,4
Loomaliha I s.	54,4	58,5	62,0	51,0	39,0	26,9	- 31,0

Rukki *kv* maksus 1931/32 a. *Kr* 15,4, arveaastal *Kr* 14,1; kahtlemata oleks rukkiahind langenud veelgi, kui mitte 1930 a. poleks pandud maksuma rukkimonopoli, mis võimaldas põllumeestele suure osa rukkisaagist realiseerida keskmiselt hinnaga 14 senti *kg*.

Kartulihind, mis eelmisel aastal oli keskmiselt *Kr* 2,5 *kv*, on langenud *Kr* 2,4 *kv*, s. o. 4%. Põhja-Eesti põllumehe rahalised sissetulekud kartulite müügist olid seetõttu veidi riivatud, kuid jäid enamvähem eelmise aasta tasemele. Kartuli mahutamiseks tur-

gudele on olnud raskusi, seetõttu on algatatud piirituse bensiini hulka segamise küsimust, et sellega püsivalt suurendada kartuli siseturu mahtu.

Lõuna-Eesti põllumehe tähtsama rahataime — lina hind on langenud 1927 a. peale järjekindlalt.

1931/32 a. hinnad on 27% madalamad kui eelmisel aastal, kuid 1932/33 a. hinnad paranesid veidi ja 100 *kg*. 'peterseri lina eest makseti *Kr* 52,9 eelmise aasta 48,9 *kr* vastu.

Võihind, mis ühtlaselt riivab nii Põhja- kui Lõuna-Eesti põllumehe sissetulekuid, on arveaastal, vaatamata riiklikele juuremaksudele, langenud 28% võrra. 1928/29 p.-a. keskmiselt oli võihind *Kr* 2,96 *kg*, 1929/30 p.-a. keskmiselt *Kr* 2,69, 1930/31 p.-a. keskmiselt *Kr* 2,12, ja 1931/32 p.-a. keskmiselt *Kr* 1,59 ja 1932/33 p.-a. keskmiselt *Kr* 1,15. Võihinna langus kestis kuni 1933 a. esimese poole lõpuni, sellest ajast peale on märgata tõusu tendentsi.

Lihahinnad on 1932/33 a. madalamad, kui kunagi varemadel vaatlusaastatel. Sealihahind on 1932/33 a. keskmiselt 50 *sent kg*, s. o. langenud 1,4% eelmise aastaga võrreldes.

Loomalihahind langes 1932/33 a. eelmise aastaga võrreldes 31%. 1929/30 a. keskmiselt saadi 100 *kg* loomaliha *Kr* 62.—, kuna 1930/31 a. saadi *Kr* 51.— 1931/32 a. *Kr* 39.— ja 1932/33 a. kõigest *Kr* 26,9. Kõigi põllumajandusesaaduste aasta keskmise hinna langus ei ole põllumehe kogusaagi ja sissetulekute seisukohalt kaaluva tähtsusega, vaid hindade seis nende saaduste müügi peahooajadel. Sigade müük, näiteks, sünnib peamiselt septembrist märtsini, hoogsaim müük septembrist detsembrini, kuna veiste müük toimub peamiselt augustist oktoobri esimese pooleni, siis on selle ajajärgu hinnaseis kaaluva tähtsusega põllumehe sissetulekute ja kogusaagi kujundamisel.

Kogusaak tulundusemaa *ha* kohta on *Kr* 71.— Sellest on 26% põllu- ja heinasaaduste, 25% veise- pidamissaaduste, 13,5% seapidamise ja 35,5% muu kogusaak. Eelmise aastaga võrreldes on kogusaak langenud 16%, mille tõttu käesoleva aasta kogusaak on madalam kui kunagi varemadel vaatlusaastail.

Loomasaaduste hinna languse tagajärjel on veisepidamise osatähtsus kogusaagis vähenenud; kui varemadel aastatel üle 1/3 kogusaagist oli veisepidamise kogusaak, siis käesolevates andmetes on see kõigest 1/4 kogusaagist, see näitab suurt tagasiminekut. Samal ajal on aga põllu- ja heinasaaduste osatähtsus suurenenud eelmise aasta 22,6% pealt 26% peale ja 7 a. keskmisega võrreldes koguni 5% võrra. Taimekasvatuseesaadused on suuremal määral siseturu rahuldamiseks läinud, kuna aga loomapidamissaadused moodustavad põllumajanduse pea eksport-ala. Et eksportsaaduste hinnad 1932/33 a. langesid oma madalamale seisule, siis sellega ühenduses toodeti neid saadusi ka hulgaliselt vähem, kui varemadel aastatel, missugune asjaolu põhjustab ka loomapidamise, eriti veisepidamise, kogusaagi suure languse.

Talundite suuruserühmade järgi on kogusaak langenud eelmise aastaga võrreldes väiketalundites

19%, normaaltalundites 22%, täistalundites 13% ja suurtalundites 15%. Põhja-Eesti kui ka Lõuna-Eesti talundite kogusaak 1 ha tulundusemaa kohta on Kr 71.—

Põllu- ja heinasaaduste kogusaak on arveaastal madalamaid, 1926/27 a., mil ka põllu- ja heinasaaduste odavate hindade tõttu oli kogusaak madal, oli see Kr 23.—, 1929/30 a. Kr 21.—, 1930/31 a. Kr 20.—, 1931/32 a. Kr 19.— tulundusemaa ha kohta, arveaastal on see aga kõigest Kr 18,37, mis 3,5% eelmise aasta omast madalam. Põllu- ja heinasaaduste

kogusaagis on jäänud tera- ja kaunviljade kogusaak enamvähem eelmise aasta kogusaagi tasemele, kuid üldsummas on taimesaaduste osatähtsus talundite kogusaagis suurenenud.

Põhja-Eestis etendavad kogusaagis taimekasvatuseaadused tähtsamat osa kui Lõuna-Eestis. Põllu- ja heinasaaduste kogusaak on Põhja-Eestis Kr 18,53 tulundusemaa ha'le, mille osatähtsus 26% ja Lõuna-Eestis on see Kr 18,25 tulundusemaa ha'le ehk 25% kogusaagist.

Kogusaak — Rendement brut.
(Keskmiselt tulundusemaa ha kohta kr — Moyenne par ha de superficie exploitée en kr).

3.	Põllu- ja heinasaadused Débit des produits de champs et herbacés					Veisepidam. Ren- dem. brut de l'élev. du gros bétail		Seapidamise kogusaak Rendement brut de l'élevage des porcs	Muud kogusaak — Autres	Kokku — Total	
	Põllu- ja heinasaadused — Débit des produits de champs et herbacés	Sellest — Dont				Kokku — Total	Sellest piim ja piimasaadused — Débit des lait et prod. laitiers			1932/33	1931/32
		Tera- ja kaunviljad — Débit des céréales, et des légum. à cosses	Kartulite m. — Débit des pommes de terre	Kiudtaimede m. — Débit des plantes filamenteuses	...						
Väiketalundid (kuni 20 ha)	26,49	20,97	4,17	0,69	28,63	24,75	14,28	40,81	110,21	134,59	
Normaal „ (20—30 ha)	18,24	15,04	2,55	0,40	15,66	12,83	9,32	25,37	69,09	87,48	
Täis „ (30—50 ha)	16,11	13,25	1,81	0,44	14,88	12,38	8,28	21,02	60,29	88,77	
Suur „ (50 ha ja üle)	13,24	10,82	1,07	0,93	13,43	11,18	6,51	14,35	47,58	55,33	
Keskm. 150 talundis 1932/33 — Moy. pour 150 exploit. en 1932/33	18,37	14,91	2,37	0,59	17,88	15,03	9,63	25,14	71,02	—	
Keskm. 300 talund. 1931/32	19,03	14,43	2,85	1,06	27,40	23,74	8,67	29,04	—	84,14	
Põhja-Eesti 1932/33	18,53	14,42	3,47	0,20	17,72	14,88	8,23	26,65	71,13	—	
Lõuna-Eesti 1932/33	18,25	15,28	1,54	0,88	18,00	15,15	10,68	24,01	70,94	—	

Kartulite kogusaak on langenud 17% eelmise aastaga võrreldes, müüdnud kartulite kogus on veidi langenud, selle tõttu kogusaagi vähenemine, kuna hinnalangus oli kõigest 4%.

Kiudtaimede kogusaak on järjekindlalt langenud, alates 1925 a. kuni käesoleva ajani.

Kogusaak ha't kr:	Tera- ja kaunvill	Kiud-taimed
1925/26	14,66	5,37
1926/27	12,99	4,14
1927/28	14,93	5,37
1928/29	14,61	2,68
1929/30	12,26	2,50
1930/31	15,10	1,04
1931/32	14,43	1,06
1932/33	14,91	0,59

Tera- ja kaunviljade osa on Põhja-Eestis Kr 14,42 ehk 78% ja Lõuna-Eestis Kr 15,23 ehk 84% põllu- ja heinasaaduste kogusaagist. Lõuna-Eestis etendab rukki- ja nisumüük peaosas, kuna linamüük on jäänud tahaplaanile. Samal ajal on kartul Põhja-Eestis, peale teraviljade, suuremaks kogusaagi ja rahalise sissetuleku allikaks.

Teravilja kaitseaadus on aidanud niipalju kaasa, et tera- ja kaunvilja kogusaak on jäänud enam-vähem eelmiste aastate tasemele, näidates suurenemise suuna.

Loomapidamissaaduste kogusaak on langenud, tähtsama osa sellest moodustas veisepidamine, mis on arveaastal Kr 17,88 tulundusemaa ha kohta, eel-

mise aastaga võrreldes langenud 35% võrra. Veisepidamissaadused, eriti piimahind, oli madalam kui eelmisel aastal. Ka toodang oli 131 kg võrra lehma kohta madalam kui eelmisel aastal, seetõttu tuli esile ka suur kogusaagi langus. Vaatlustalundites oli lehma kohta piima-saak 1873 kg. Rahaline sissetulek 1930/31 a. lehma kohta oli Kr 134.—, 1931/32 a. Kr 112.—, 1932/33 a. Kr 73.— s. o. 35% võrra langenud.

Põhja-Eesti vaatlustalundite veisepidamise kogusaak tulundusemaa ha kohta oli Kr 17,72, Lõuna-Eestis on see Kr 18.—. 84% veisepidamise kogusaagist langeb piimasaaduste arvele. Piimasaaduste kogusaak on tulundusemaa ha kohta Kr 15,03.

Veisepidamise kogusaak kroonides 1 ha tulundusemaa kohta.
Rendement brut de l'élevage du gros bétail.

4.	1932/33	1931/32	1930/31	1929/30	1928/29	1927/28	1926/27
Väiketalundid	28,63	41,82	55,87	57,88	61,20	61,70	58,30
Normaaltalundid	15,66	22,90	41,10	46,25	46,69	42,95	37,80
Täistalundid	14,88	22,13	30,48	40,21	39,29	35,88	29,86
Suurtalundid	13,43	19,86	27,57	28,58	29,52	30,62	29,93
Keskmiselt	17,88	27,40	35,05	42,24	41,88	39,21	36,46
Põhja-Eesti 1932/33	17,72
Lõuna-Eesti 1932/33	18,00

Seapidamise kogusaak on veidi suurenenud kõigis suuruserühmades ja seda peamiselt sealihaha-

toodangu suurenemise tõttu, vaatamata sellele, et ka scaliha hinnad olid 1932/33 a. madalamad eelmise aasta hindadest, olid need siiski suhteliselt paremad veisepidamissaaduste hindadest. Seapidamise kogusaak on Kr 9,13 tulundusemaa ha kohta ehk tõus 11% võrreldes eelmise aastaga. Sea- ja veisepidamise kogusaigid moodustavad vaatlustalundite keskmiselt 46%, mis Põhja- kui ka Lõuna-Eestis 46% talundi lõppkogusaagist.

Muu kogusaagi alla on võetud kokku aia-, metsa-, hobusepidamise, sulgloomapidamise, muude koduloomade jne. kogusaigid, mis teeb 35% lõppkogusaagist. Tab. 3 on toodud 1932/33 a. kogusaak.

Talundite toodang on 1932/33 a. langenud, sellele seltsis saaduste hinnalangus, mistõttu tuli esile üldine kogusaagi langus.

Talundite kogusaagi langusega käis käsi-kaes ka rahaliste sissetulekute vähenemine.

1931/32 a. oli käitississetulek Kr 44.— tulundusemaa ha'le. 1932/33 a. aga oli see Kr 33.—, sellega langus 23%. Hinnalanguse tagajärjel kannatas eriti loomapidamise osa, mis oli arveaastal Kr 23.— tulundusemaa ha'le, seega olid rahalised sissetulekud loomapidamisest 1932/33 a. 31% madalamad kui eelmisel aastal ja 46% madalamad kui 7 a. keskmiselt.

4. Käitiskulutus. Käitiskulutus näitab talundite *Frais d'exploitation.* rahalisi ja ainelisi kulutamisi

kogusaagi saamiseks, arvatud välja võlaprotsendid ja maarent ning kapitalide protsendinõudlus. Suurimaks kuluks on vaatlustalundites töökulu ja seetõttu tehtud töökogusest ja tööpalkade kõrgusest oleneb suurel määral käitiskulutus. Loomulikult avaldab mõju ka talundite tarbeainete, nagu kunstväetiste, jõusõotade, riistade, masinate jne. tarvitamise rohkus ja hind.

Käitiskulutus — Frais d'exploitation.

(Keskmiselt tulundusemaa ha kohta kr — Moyenne par ha de superficie exploitée en kr.)

5.	Töökulud <i>Frais de travail</i>		Kunstväetised <i>Engrais artific.</i>	Jõusõodad <i>Fourn. concentré</i>	Muid kulud <i>Autres frais</i>	Kokku — Total	
	Ettev. pe- rek. paiga- nõudlus <i>Salaires propriétaires de la famill. de l'exploit.</i>	Teenijate tööpalk <i>Salaires du service</i>				1932/33	1931/32
Väiketalundid (kuni 20 ha)	53,43	13,04	2,76	4,93	38,78	112,94	139,09
Normaal „ (20—30 ha)	36,78	8,49	1,58	1,92	24,72	73,49	93,67
Täis „ (30—50 ha)	23,62	11,81	0,77	1,81	21,39	59,40	73,62
Suur „ (50 ha ja üle)	15,13	12,87	1,31	1,74	19,73	50,78	60,66
Keskm. 150 talundis — Moy. par 150 exploit. en 1932/33	31,70	11,53	1,52	2,53	25,76	73,04	—
Keskm. 300 talundis 1931/32	38,30	13,94	2,13	3,14	31,77	—	89,28
Põhja-Eesti 1932/33	31,50	9,84	1,42	2,30	25,49	70,55	...
Lõuna-Eesti 1932/33	31,84	12,80	1,60	2,70	25,05	74,89	...

Käitiskulutuse kokkutõmbamisega on põllumajandusel raskusi, kuna seda viimastel aastatel järjekindlalt tehtud, siis edaspidine kokkutõmbamine sel alal tingib tootmise ümberorganiseerimist, mis võib toimuda vaid aastate vältel ja kindlas suunas. Käitiskulutus tulundusemaa ha kohta oli 1932/33 a. Kr 73,04.

Põhja-Eestis oli käitiskulutus Kr 70,55 ja Lõuna-Eestis Kr 74,89. Suuremaks kulutuseks osutub töökulu, vaatlustalundite keskmiselt oli see Kr 43,23 tulundusemaa ha'le ehk 59% käitiskulutusest. Töökulud on langenud eelmise aastaga võrreldes 17%. Vähenenud nii ettevõtja palganõudlus kui ka teenijatele makstud palga osa, eelmisel aastal oli teenijate tööpalk vaatlustalundites Kr 13,94, arveaastal oli Kr 11,53, seega langenud 17%, mis võrdne ettevõtja palganõudluse langusele. Andmetest selgub, et tööjõu kokkutõmbamist ei saanud enam teostada, kuna see oli juba eelmisel aastal tõmmatud äärmuseni kokku, jäi ainult palga vähendamine, kuid seda ei olnud ka võimalust vähendada talundi kandejõu tasemeni. Talusaadused olid hinnas enam langenud ja lõpptulemusena kannatas kahju ettevõtja — põllumees.

Põhja-Eesti talundites on töökulud tulundusemaa ha kohta Kr 41,34, sellest ettevõtja perekonna palga-

nõudlus Kr 31,50 ehk 76% ja teenijate tööpalk Kr 9,84 ehk 24%. Lõuna-Eestis on töökulud Kr 44,64 tulundusemaa ha kohta, seega 7,5% kõrgemad kui Põhja-Eestis. Lõuna-Eestis on ettevõtja perekonna palganõudlus Kr 31,81 ehk 71% ja teenijate tööpalk Kr 12,80 ehk 29% töökulust.

Kunstväetiste juureost on tulundusemaa ha kohta arveaastal Kr 1,52. Jõusõodakulu alla on võetud kokku õlikookide, kliide, soijatangude jne. juureostu kulud. Vaatlustalundite keskmiselt oli jõusõodaku kulu Kr 2,53 tulundusemaa ha kohta. Kaupade juureostuga on 1932/33 a. oldud tagasihoidlik. Järgnev tabel annab ülevaate rahalistest väljaminekutest.

Rahaline väljaminek I tulundusemaa ha kohta kr.

	1932/33 a.	1931/32 a.	1925—1932 a.
Kogu väljaminek	90,86	99,23	51,19
Käitiseväljaminek	16,73	22,42	31,84
Sellist:			
Rahapalgad	4,96	6,28	9,97
Väetised	1,42	2,05	2,69
Jõusõodad	1,03	1,29	2,85
Sõodateravili	0,43	0,43	0,86
Mittekäitiseväljaminek	13,63	16,81	19,35

Talukäitise rahaline väljaminek on arveaastal Kr 30,36 tulundusemaa ha kohta, s. o. 23% eelmise

aastaga võrreldes langenud. Jooksev rahaline kulu (käitiseväljaminek) on Kr 16,73 tulundusemaa ha kohta. Arveaastal on nii käitis- kui ka mittekäitiseväljaminekud tunduvalt väiksemad kui eelmisel aastal. Mittekäitiseväljaminek on arveaastal Kr 13,03 tulundusemaa ha kohta, s.o. 19% langenud eelmise aastaga võrreldes.

Tööpalkadeks makstud summa on vähenenud 21%, jooksvate juureostude peale on arveaastal antud välja Kr 1,42 eelmise aasta Kr 2,05, jõusõtade juureostuks Kr 1,51 eelmise aasta Kr 1,72 asemel.

Muude kuludena on arvestatud amortisatsioonid, seemnete juureostud, masin-riistade, ehitiste ja maa-paranduste paranduskulud, masinajõukulu, maksud,

kindlustused jne. Muud kuludid oli Kr 25,76 tulundusemaa ha kohta. Käitiskulutus on vähenenud kõigis suuruserühmades: väiketalundites 19%, normaaltalundites 22%, täistalundites 20% ja suurtalundites 17%, kuid vaatamata sellele ei suudetud tulusid kuludega tasakaalustada.

5. Tasuvus. Rentabiliteet.

Talundite kapitalide tasuvuse näitajaks on puhtsaak — ülejääk, mis võlavabana mõeldud ettevõtte — talund — jätab arveaasta tegevuse tagajärjel. Puhtsaak saadakse kui kogusaagist arvame maha käitiskulutuse.

Tab. 6 näidatud puhtsaak vaatlustalundis 1932/33 a. on tuletatud tulundusemaa ha kohta relatiivvarude aritmeerilise keskmisena ning arvatud selle alusel protsendilisel aktiivkapitalist.

Puhtsaak — Rendement net.

6.	1932/33						1931/32		
	1 ha tulundusemaale Par ha de superficie exploitée						Puhtsaak — Rendement net		
	Aktiivkapital kr Capital actif en kr	Kogusaak kr Rendement brut en kr	Käitiskulutus kr Frais d'exploitation et kr	Puhtsaak kr Rendement net en kr	% aktiivkapitalist		1 ha tulundusemaale kr	En % par capital actif	
Kaalut.					Lühine	Pond- rög		Simple	
Väiketalundid	554,32	110,21	112,04	-2,73	-0,49	-0,56	-4,50	-0,76	-1,15
Normaaltalundid	416,71	69,00	73,49	-4,40	-1,03	-1,15	-6,09	-1,30	-1,34
Täistalundid	376,11	60,29	59,40	0,89	0,24	0,23	-4,55	-1,21	-1,26
Suurtalundid	322,05	47,53	50,78	-3,25	-1,01	-1,00	-5,23	-1,53	-1,70
Keskmiselt — Moyenne	414,80	71,02	73,04	-2,02	-0,49	-0,52	-5,14	-1,16	-1,35
Põhja-Eesti	420,73	71,13	70,55	0,58	0,14	0,28
Lõuna-Eesti	410,89	70,94	74,80	-3,95	-0,96	-1,11

Kuna kogusaak arveaastal vähenes 16% võrra ja käitiskulutus samal ajal 18%, siis loomulikult paranes tasuvus, kuid 1931/32 a. tasuvus oli juba nii halb, et arveaastal saavutatud soodsam kogusaak ja käitiskulutuse vahetõrge ei suutnud talundite tasuvust tunduvalt tõsta, ehkki ebatasuvus vähenes. Käitiskulutus ületab Kr 2,02 võrra kogusaagi, s. t. põllumees ei ole suutnud oma talukäitise toodangu realiseerimises saavutada, vastavalt sissetulekut ja kahju, mis oli Kr 2,02 tulundusemaa ha kohta, on protsendilisel kapitalist 0,49. Vaatlusaastal ei ole põllumajandus vajaliselt suutnud oma varandusi amortiseerida, tarvilisel määral uusi ehitusi ja masinaid ning riistu juure muretseda ja sageli on pidanud koguni jooksvate kulutuste katteks tegema laenu. Põllumees on jäänud vaesemaks ja põllumajanduse üldine võlakoomis on jooksvate kohustuste arvel suurenenud.

Talundite puhtsaak, käesoleval juhul kahju, tulundusemaa ha't üksikute suuruserühmade järgi oli: väiketalundites Kr 2,73 ehk 0,49% aktiivkapitalist, normaaltalundites Kr 4,40 ehk 1,15% suurtalundites Kr 3,25 ehk 1,01%. Kõigis suuruserühmades peale täistalundite, kus puhtsaak Kr 0,89 tulundusemaa ha'le, on kapitalide tasuvus — puhtsaak langenud ebatasuvusse, s. t. talundid on kahjuga töötanud vanade tagavarade ehk oma puhtvaranduse arvel.

Kui vaadata olukorda lahus Põhja- ja Lõuna-Eesti kohta, siis on 1932/33 a. Lõuna-Eesti talud töötanud puudujäägiga, kuna Põhja-Eesti omad on tulnud otsotsaga tasa. Põhja-Eestis on kogusaak olnud Kr 71,13 ja käitiskulutus Kr 70,55, seega ülejääk Kr 0,58, mis 0,14% aktiivkapitalist, samal ajal on Lõuna-Eestis kogusaak Kr 70,94 ja käitiskulutus Kr 74,89, seega puudujääk Kr 3,95, mis 0,96% aktiivkapitalist. Siinjuures peab veel märkima, et käitiskulutuse hulgas ei ole võlaprotsentide maksmist, need talud, kus lasub võlakoorem, on tunduvalt suuremas kitsikuses ja jooksev sissetulekute puudujääk, seega majanduslik kitsikus märksa suurem kui võlgadeta talundites.

Talundite omakapitali või puhtvaranduse tasuvust näitab puhtvaranduse rent, mis on puhtsaagist väljamaakstud võlaprotsentide võrra väiksem. Tabel 7 on toodud puhtvaranduse rent talundile, missugune summa on absoluutarvude keskmine. Väljamaakstud võlaprotsentide eraldamisega puhtsaagist kujuneb puudujääk keskmiselt vaatlustalundite kohta Kr 132.—, mis 1,3% põllumehe omakapitalidest (s. t. puhtvarandusest). Põhja-Eestis on see kahju talundi kohta Kr 50.— ehk 0,42% ja Lõuna-Eestis Kr 193.—, s. o. 1,96% puhtvarandusest. Üsikutest suuruserühmades on negatiivne puhtvaranduse rent (puudujääk), väike-

Puhtvaranduse tasuvus (absoluutarvude keskmised) — Rente de la fortune nette (moyennes).

7.	1932/33			1931/32	
	Talundile			Par exploit.	
	Puhtvaranduse kr Fort. nette en kr	Puhtvaranduse ta- suvus kr Rente de la fortune nette en kr	Puhtvaranduse ta- suvuse % puht- varandusest Rente de la fortune nette en % à la fortune nette	Puhtvaranduse ta- suvus kr Rente de la fortune nette en kr	Puhtvaranduse ta- suvuse % puht- varandusest Rente de la fortune nette en % à la fortune nette
Väiketalundid (alla 20 ha)	5 889	—81,17	—2,10	—116,60	—1,80
Normaal „ (20—30 ha)	5 529	—160,34	—1,87	—219,55	—2,32
Täis „ (30—50 ha)	13 300	—19,75	—0,16	—257,21	—1,85
Suur „ (50 ha ja üle)	20 552	—337,38	—1,62	—512,44	—2,43
Keskmiselt — Moyenne	12 006	—132,12	—1,30	—272,40	—2,13
Põhja-Eesti 1932/33	9 985	—50,48	—0,42
Lõuna-Eesti 1932/33	13 500	—192,87	—1,96

talundites Kr 81.—, s. o. 2,1%, normaaltalundites Kr 160.—, s. o. 1,87%, täistalundites Kr 20.—, s. o. 0,16% ja suurtaalundites Kr 337.—, s. o. 1,62% puhtvarandusest.

6. Tulu. Talukäitise tulu koosneb oma Revenu agricole. kapitali ja perekonnaliikmete töö tulust. Kuna kapitalilt 1932/33 a. tulu ei olnud, vaid kahju oli keskmiselt 1,30% kapitalist, siis tuli põllumehel oma perekonna teenistusega katta neil juhtudel, kus see ületas eratarvituse, s. t. hädava-

jalise ülalpidamise kulu, osa talukäitise kahjusid oma teenistuse arvel. Teiste sõnadega, tuli oma perekonna tarvitust piirata, et oma töö arvel saavutada kokkuhoidu mitmesuguste kohustuste õiendamiseks. Suurel osal juhtudel ei ole sellest kokkuhoiust jätkunud, on tulnud võtta võõrast kapitali abiks või tarvitada varem kogutud kapitali.

Tulu oli 1932/33 a. ühe perekonna kohta Kr 739.—, mis perekonnaliikme tööpäeva kohta Kr 1,15. Põhja-

Maatuluslik tulu — Revenu agricole.

8.	Keskmiselt talundile kr Moyenne par exploitation en kr		Keskmiselt tulundusemaa ha-le kr Moyenne par ha de superf. expl. en kr		Keskmiselt ettevõtja tööpäevale kr Moyenne par journée de travail de l'entrepreneur en kr	
	1932/33	1931/32	1932/33	1931/32	1932/33	1931/32
	võrdkaal. keskm. — moy. pond.					
Väiketalundid (alla 20 ha)	594,16	724,02	41,64	51,54	1,16	1,32
Normaal „ (20—30 ha)	722,33	828,72	30,61	33,80	1,02	1,25
Täis „ (30—50 ha)	901,84	862,86	22,56	21,97	1,31	1,21
Suur „ (üle 50 ha)	656,27	708,89	9,32	9,80	1,04	1,05
Keskmiselt — Moyenne	739,46	793,53	20,19	21,17	1,15	1,21
Põhja-Eesti 1932/33	781,28	...	24,33	...	1,23	...
Lõuna-Eesti 1932/33	708,34	...	17,72	...	1,10	...

Eestis oli tulu Kr 781.— ühe perekonna ja Kr 1,23 tööpäeva kohta, kuna Lõuna-Eestis oli see Kr 708.— perekonna ja Kr 1,10 tööpäeva kohta.

Tulusummas on aasta kestel saavutatud majanduslik tagajärg — ülejääk, mis ettevõtja võib tarvitada ära ilma, et sealjuures varandus väheneks. See ei ole harilikult põllumehel sularahana käes kasutada ja suurem osa sellest on aasta jooksul ühel või teisel kujul investeeritud talundisse, kuid selle summa võrra võib ettevõtja kasutada oma isiklikuks otstarbeks talumajapidamisest saadusi ja mitmesuguseid väärtusi, ilma et sealjuures puhtvarandus väheneks. Tulu on ettevõtja tegelik teenistus töö ja kapitali arvel aasta jooksul. Seetõttu ongi tarvitatud tulu mõõdupuuna veel ettevõtja tööpäevade arvu, näidates kuipalju maatuluslikku tulu tuleb 1 ettevõtja tööpäeva kohta. Kuna käesoleval aastal kapitalide

pealt põllumajanduses tulu ei olnud, koosneb maatuluslik tulu ainult töötulust ja sellestki osaliselt, sest osa ettevõtja töötulu on arveaastal läinud mitmesuguste puudujääkide katteks. Harilikuks nähtuseks on, et talundite suurenedes suureneb ka tulu tööpäeva kohta, sest nii suures kui väikeses majapidamises töötab kogu perekond kaasa ja töötulundus on enam-vähem võrdne, kuid suurmajapidamistes tuleb ühe ettevõtja perekonnaliikme kohta rohkem puhtvarandust kui väikemajapidamistes ja selle tõttu on kapitalitulu tööpäeva kohta seal suurem. Käesoleval aastal on vastupidine olukord, kuna oma kapitali tulu ei olnud ja kahjud talundite suurenedes suurenesid, erandina on siin hulgas täistalundid. Väiketalundites on tulu ettevõtja tööpäeva kohta Kr 1,16, normaaltalundites Kr 1,02, täistalundites on tulu Kr 1,31 ja suurtaalundites Kr 1,04.

Meie vaatlustalundite seisukohalt ja eriti väiketalandite seisukohalt, kes töötavad ilma võõra tööjõuta või tarvitavad võõrast tööjõudu vähe, on maatulunduslik tulu tähtsamaks tasuvuse mõõdupuuks, kui puhtsaak, mis näitab ainult kapitalitasuvust, kuna aga perekonna elatamistalundis perekonna tööjõu osa-tähtsus suurem kapitali osatähtsusest, siis loomulikult väiketalundid on huvitatud töö tasuvusest.

Maatulunduslikus tulus väljenduvad nii kapitali kui töötulu.

Kui asetada rõbiti maatulundusliku tuluga ettevõtja perekonna palganõudlus, siis selgub, et arveaastal on maatulunduslik tulu tööpäeva kohta väiksem palganõudlusest ehk, teiste sõnadega, kapitalitulu

ei ole olnud ja töötulu on ka õigustatust väiksem — tööpäeva kohta arvestatult väiketalandis Kr 0,16, normaal — Kr 0,22, täis — Kr 0,03 ja suurतालundis Kr 0,54, keskmiselt 0,21.

7. Ettevõtja tööpalk. Ettevõtja tööpalk (millist *Produit du travail.* ei tule segada tuluga, ega ka palganõudlusega) näitab, kui palju tulust jääb ettevõtja töötasuks, kui omakapitalid (puhtvarandus) on rahuldatus normaalprotsendinõudlusega (5%). Arveaasta kohta ettevõtja tööpalka võrreldes eelmiste aastate omaga tuleb panna tähele, et viimase nelja aasta, s. o. 1931/32, 1930/31, 1929/30 ja 1928/29 a. andmetes on protsendinõudlus arvestatud 6%, kuna 1927/28, 1926/27 ja 1925/26 a. oli see 7% ja käesolevast 1932/33 a. on protsendinõudlus arvestatud 5%-ga.

Ettevõtja tööpalk — *Produit du travail.*

9.	Keskmiselt talundile kr <i>Moyenne par exploitation en kr</i>		Keskmiselt tulundusemaa ha-le kr <i>Moyenne par ha de superf. expl. en kr</i>		Keskmiselt ettevõtja tööpäevale kr <i>Moyenne par journée de travail de l'entrepreneur en kr</i>	
	1932/33	1931/32	1932/33	1931/32	1932/33	1931/32
Väiketalandid (alla 20 ha) . . .	299,72	354,84	25,02	25,24	0,58	0,65
Normaal „ (20—30 ha) . . .	295,87	261,89	12,52	10,68	0,42	0,40
Täis „ (30—50 ha) . . .	236,35	25,62	6,73	0,60	0,34	0,04
Suur „ (üle 50 ha) . . .	—371,35	—558,65	—3,84	—7,72	—0,50	—0,83
Keskmiselt — Moyenne . . .	139,01	27,19	10,04	0,72	0,22	0,04
Põhja-Eesti 1932/33	281,64	...	12,48	...	0,41	...
Lõuna-Eesti 1932/33	32,87	...	8,22	...	0,05	...

Kui tulust arvata maha kapitali protsendinõudlus, siis jääb ettevõtja perekonna töötasuks vaatlustalundite keskmiselt ühe perekonna kohta Kr 139.— Põhja-Eestis Kr 282 ja Lõuna Eestis Kr 33.— Talundite suurenedes väheneb ettevõtja töötasuks jääv osa ühe perekonna, tulundusemaa ha, kui ka ühe ettevõtja tööpäeva kohta, mis tingitud kapitalide suurenemisest ja sellega ka vastavalt protsendinõudluse

suurenemisest ühelt poolt ja teiselt poolt olulisest kapitalide tasuvuse vähenemisest talundite suurenedes. Ettevõtja perekonnale jääb töötasuks, kui omakapitali pealt arvata 5% ja võlgade pealt tarviline protsent maksta välja, ühe tööpäeva kohta väiketalandis Kr 0,58, normaal — Kr 0,42, täis — Kr 0,34 ja suurतालundis ei jäänud midagi ning puudujääk 1 tööpäevale oli Kr 0,50. Põhja-Eestis jääb ettevõtja

Ettevõtja perekonna palganõudlus — *Rétribution équitable de l'exploitant et des membres de sa famille.*

10.	Keskmiselt talundile kr <i>Moyenne par exploitation en kr</i>		Keskmiselt tulundusemaa ha-le kr <i>Moyenne par ha de superf. expl. en kr</i>		Keskmiselt ettevõtja tööpäevale kr <i>Moyenne par journée de travail de l'entrepreneur en kr</i>	
	1932/33	1931/32	1932/33	1931/32	1932/33	1931/32
Väiketalandid (alla 20 ha) . . .	675,33	841,22	53,43	59,63	1,32	1,53
Normaal „ (20—30 ha) . . .	882,67	1 048,27	36,78	42,75	1,24	1,58
Täis „ (30—50 ha) . . .	921,50	1 120,07	23,62	28,52	1,34	1,58
Suur „ (üle 50 ha) . . .	993,65	1 221,33	15,13	16,88	1,58	1,82
Keskmiselt — Moyenne	871,58	1 066,02	31,70	28,44	1,36	1,62
Põhja-Eesti 1932/33	831,76	...	31,50	...	1,30	...
Lõuna-Eesti 1932/33	901,21	...	31,84	...	1,40	...

töötasuks Kr 0,44, Lõuna-Eestis Kr 0,05. Vaatlustalundite keskmiselt jääb ettevõtja töötasuks 22 snt tööpäeva kohta, kui võlakapitalide pealt on protsendid makstud välja ja omakapitali pealt eelkirjeldatud viisil protsent arvestatud.

See arvestus näitab, et tulude langusega on ettevõtja-talundipidaja oma äraelamiseks tarvitanud kogu

maatulundusliku tulu, mis tuleb perekonna töötasuna, kui ka tema varanduse protsendina ja sellest ei ole jätkunud, vaid on tulnud lisaks tarvitada ära osa omavarandust, mida näitavad raamatupidamise andmed puhtvaranduse seisuga kohta.

Seepärast ettevõtja — talundipidaja äraelamise küsimuse juures ei saa toetuda ainult arvestusel

näidatud töötasule, vaid peab arvestama talundi kogu tuluga, mis koosneb töötasust ja kapitali tulust, milliseid meil tavaliselt käsitatakse koos, nii nagu see on näidatud ka siin talundite tulu osa kirjelduses.

Kui käesoleval vaatlusaastal talundid töötasid veel üldiselt kahjuga, siis 1932/33 a., võttes arvesse praegust turukonjunkturi, võib oodata käitistulemuste paranemist. Siinjuures on huvitav paralleele tõmmata Taani ja Eesti põllumajanduse tasuvuse kujunemise vahel. 1931/32 a. oli ka Taani põllumajandus ebatasuv, kuna aga 1932/33 a. sealne põllumajanduse tasuvus tõusis +2,8% peale:

	1932/33 a.	1931/32 a.
Kogusaak tulundusemaa <i>ha</i> 'le	559.—	548.—
Käitiskulutus	500.—	561.—
Puhtsaak	+ 59.—	— 13.—
Puhtsaagi % aktivakapitalist	+ 2,8	— 0,5

Taani põllumajanduse tasuvus on käitiskulutuse suure kokkutõmbamisega saavutanud parema tasuvuse, sellele on aidanud kaasa ka nõrk kogusaagi suurenemine, hindade paranemise tagajärjel. Kuna meie põllumajanduses 1932/33 a. kogusaak läks veel 16% tagasi, siis vaatamata tootmiskulude ja käitiskulutuse vähendamisele 18% võrra eelmise aastaga võrreldes, ei suutnud meie põllumajandus jõuda majandusliku tasuvuse tasemeni.

Talunajanduse tasuvuse kohta enim ilmunud artiklid ja andmed:

Põllumajanduse tasuvus	1931/32 a.	Eesti Statistika	1932 a. lhk. 734—742
„	1930/31 a.	„	1931 a. „ 739—748
„	1929/30 a.	„	1930 a. „ 720—738
„	1928/29 a.	„	1929 a. „ 720—726
Talunajanduse	1927/28 a.	„	1928 a. „ 741—749
„	1926/27 a.	„	1927 a. „ 679—683
Eesti talunajanduse tasuvus	1925/26 a.	„	1926 a. „ 1—5

Lõplikud kokkuvõtted vaata „Eesti Põllumajandus“, vihk V, VI, VII, VIII, IX, X ja XI ja Põllumajanduse Peavalitsuse aastaraamat II 1926—29 a.

Importation et exportation en octobre 1933.

Table showing import and export data in tonnes for various countries including Belgium, Britain, Latvia, Prant-suse France, Rootsi Suvde, Saksa Al-magne, S.N.V.L. U.R.S.S., Soome Fin-lande, Taani Dan-e-mark, Muud rligid, Kokku Total, and Oktoob. 1932, 1. I. 1933.

Table showing import and export data in kroonides for various countries including Belgium, Britain, Latvia, Prant-suse France, Rootsi Suvde, Saksa Al-magne, S.N.V.L. U.R.S.S., Soome Fin-lande, Taani Dan-e-mark, Muud rligid, Kokku Total, and Oktoob. 1932, 1. I. 1933.

1) Belgia-Lukssemburgi majand. liit — Belgo-Luxembourg. Union econom.
2) Sellest: umbertotatud valismaa kauba tagasivadu 19 100 kg 180 754 kr.

Tab. 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus oktoobris 1933 a. (järg).
Commerce extérieur des principaux articles en octobre 1933. (suite).

Järjek. nr. üksikainete nomenklab.	Besti-Läti ühine nomenklatuur Nomenclature unifiée pour Estonie et Lettonie	ton	kr	Järjek. nr. üksikainete nomenklab.	Kr—couronne d'Estonie	ton	kr	
1		2	3	4		5	6	
VÄLJAVEDU—EXPORTATION.								
I. Elusloomad (arv).								
1	Hobused (arv)	65 tk.	8 749	380	Vanarad	322,9	15 633	
2	Veised (välja arvatud vasikad)	—	—	385, 386	Sel.: Poola-Danzig	285,1	8 923	
5	Sead, põrsad (arv)	—	—		Vaanavask	283,1	8 709	
II. Toit- ja maitseained, joogid								
3. Aia- ja juurvili		3 370,7	3 003,5		Sel.: Rootsi	10,8	3 701	
38	Kartul, toores	873,0	42 713	14.	Mineraalid peale tirsude	2 267,9	21 856	
47	Sigur, värske ja kuivat.	042,0	11 129	406, 407	Klips	49,6	914	
57	Õunad	50,6	8 797	417	Kaltsikivi (Besti)	1 845,0	3 422	
4. Karjasaadused		1 942,3	2 763 421	15.	Keemiatööstuse toorained	1 548,4	165 592	
76	Peekon	413,1	482 514	n) Õlid, rasvad, vaigud, kummi toorelt	1 505,4	126 889		
	Sel.: Briti	403,0	421 939	487	Besti beensii	157,3	52 052	
77	Sealiha värske ja soolatud	76,2	55 805	497	Põlevkiviõli	1 348,7	73 078	
78	Sealiha suitsut. (singid, küljed)	0,0	63	c) Keemiatööstuse punktid a ja b nime-		39,0	38 703	
79	Loomaliha	56,6	19 461	565-a	Kunstsarv töötlemata	22,2	36 267	
	Sel.: S. N. V. L.	55,5	18 893	IV. Valmissaadused.				
81	Lambaliha	63,9	31 405	16.	Nahad töötletud ja nahkkaupe	2,2	14 386	
	Sel.: Rootsi	62,4	30 013	566, 567	Suured parknahad	—	—	
96	Või	985,2	1 729 689	17.	Puutööstusesaadused	1 103,7	217 441	
	Sel.: Briti	856,6	626 206	593	Vineer	913,3	147 741	
	Saksa	828,9	568 855		Sel.: Briti	678,6	96 400	
	Soome	244,7	429 217		Itaalia	18,2	14 600	
99	Munad	6 637 130 tk.	490 470	594	Vineerist toolipõhjad	384,6	65 558	
5. Kala, kalasaadused ja vähid		63,4	34 079		Sel.: Saksa	49,7	17 409	
100—105	Värsked kalad	40,8	26 249		Belgia-Luksem., ml.	43,0	13 410	
116—120	Kalakonservid	4,1	3 130	609, 610	Briti	25,6	11 330	
6. Muud toit- ja maitseained ning joogid		422,6	155 459		Mööbel	3,3	2 395	
127	Kartullijahu	323,6	67 985	18.	Paberitööstusesaadused	650,3	133 494	
187	Sokoland	30,8	30 099		634	Pakkimis-paber	178,4	40 778
188	Kompvekid	55,1	40 178		635	Rotatsioonipaber	—	—
210	Teralõib, pain normal	0,9	446	636, 637	Kirjutuse- ja trükipaber	467,3	87 790	
III. Toor- ja poolvalmisained								
8. Loomariigained, peale rasvade		22 569,9	1 429,7	19.	Tekstiilitööstusesaadused ¹⁾	289,6	612 601	
237—241.	Loomanahad kuivalt soolatud	3,7	14 000	667—670	Puuvillaniit ja -lõng	19,9	67 525	
	Sel.: Rootsi	3,7	14 000		Sel.: Saksa	19,1	49 257	
237—241	Loomanahad märjalts soolatud	19,5	13 283	671—676	Puuvillariie ²⁾	4,5	12 979	
	Sel.: Rootsi	11,0	11 977		Sel.: Läti	69,4	361 620	
	Saksa	4,7	3 671		Rootsi	18,1	180 754	
243—257	Karusanahad	—	—	690	Linane lõng	34,9	110 896	
260	Jõhvid	0,7	2 112	691-a	Linane riie jäme	11,8	21 236	
270	Soolad	12,7	9 882	696	Pakkimis- ja kotiriie džundist	32,8	69 159	
9. Seemned, taimed ja nende osad		—	—		Sel.: Taani	141,7	32 813	
274, 275	Linaseemned	—	—		Saksa	52,1	31 286	
10. Metsamaterjal		12 782,9	536 753	702, 703	Villane riie	48,9	29 340	
310-319, 325	Palgid, prussid, pakud, latid	479,8 tm.	18 087		Sel.: Leedu	0,1	1 847	
321	Lüürid	—	—	22.	Jõu- ja töömasinad	11,5	18 768	
322	Propsid	808 tm.	7 687	859	Külmutamis-seadised	3,5	7 860	
320, 323-329	Kuuse- ja männilõuad ja -plangud	20 838,1 tm.	474 282	23.	Metallkaup	9,2	3 530	
	Sel.: Briti	18 574,3	437 365	870	Radiaatorid malmist	9,1	3 435	
	Hollandi	1 642,7	34 220	24.	Elektrimasinad, -aparandid ja tarbed	3,1	27 664	
11. Faberitööstused		5 456,3	586 779	927	El. patareid, elemendid	—	—	
347	Puumass märg.	406,0	12 000	942	Telefoni apar. ja n. osad	3,1	27 254	
349	Tselluloos	5 042,6	574 451	27.	Keraamika ja muud mineraalkaubad	172,0	31 327	
	Sel.: Briti	3 448,5	379 279	1018	Sement	65,0	3 016	
	Prantsuse	453,8	58 576		Sel.: Läti	65,0	3 016	
12. Tekstiilitööstused		154,8	58 770	1066	Tahvelklaas lihvimata	107,0	28 135	
354	Lina	55,1	37 445	28.	Keemiatööstusesaadused	35,7	17 305	
	Sel.: Briti	24,6	15 366	1318	Tuletikud	28,0	13 616	
	Iiri	10,2	8 209	29.	Muud ern. kaubad	5,4	55 381	
355	Takud	20,4	7 840	1392	Kunstsarvkaamid	3,9	48 633	

Tab. 4. Tolliametite läbikäik oktoobris 1933 a. — Activité des bureaux douaniers en octobre 1933.

Ton.	Tallinn	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haap- salu	Kures- saare	Kunda	Paldiski	Kokku Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Sissevedu — Importation	21 593	881	845	710	0,0	0,0	—	52	0,0	24 081
Väljavedu — Exportation	17 876	688	7 110	228	—	106	1 901	300	225	28 234
Üldlähikäik — Total de l'import. et de l'exp.	39 269	1 569	7 955	938	0,0	106	1 901	352	225	52 315
1 000 kr.										
Sissevedu — Importation	4 275	105	244	44	4	0,1	—	8	10	4 690
Väljavedu — Exportation	4 945	115	461	52	—	2	7	9	4	5 585
Üldlähikäik — Total de l'import. et de l'exp.	9 220	220	695	96	4	2	7	17	14	10 275

¹⁾ Sellest ümbertöötatud välismaa kauba tagasivedu 13 100 kg 180 754 kr väärtuses.

Tab. 10. Era- ja tähtsamate ühispankade äriseis
1. novembril 1933 a.

Situation financière des banques privées et des principales
banques coopératives au 1. novembre 1933.

	15 erapanka 15 bang. privées	26 ühispanka 26 bang. coopér.	15 erapanka 15 bang. privées	26 ühispanka 26 bang. coopér.
	1 000 kr		%	
Aktiva — Actif				
1. Kassa — Caisse	1 058	499	1,4	1,5
2. Hoiuarved teisis rahaasut. — Comptes courants	1 612	1 804	2,1	5,0
a) Sellest Besti pangas — Dont à la Banque d'Estonie	975	370	1,3	1,1
3. Pt. 1 ja 2 kokku — Total p. 1 et 2	2 670	2 303	3,5	7,1
4. Panga päralt olevad väärtused — Effets en portefeuilles	1 687	919	2,2	2,8
a) Väärtpaperid — Effets	1 606	845	2,1	2,6
1) Sellest riigi- ja riigi poolt garanteeritud	435	433	0,6	1,3
b) Välismaa rahad ja kallismetallid. Métaux préc. et effets en valeurs étrang.	59	74	0,1	0,2
d) Tšekid ja maksuläisud — Chèques et ordres	3	0	0,0	0,0
5. Laenud — Prêts	50 854	22 982	67,3	70,7
a) Disk. vekslid — Escomptes	18 712	12 838	24,8	39,5
1) Sellest sisemaa vekslid — Dont du pays	15 328	12 838	20,3	39,5
b) Tähtajal. laenud — Prêts termin.	1 286	3 658	1,7	11,2
c) Riiklikud laenud — Prêts d'Etat	0	613	0,0	1,9
d) Kto-krt. laenud — Autres prêts	30 886	5 873	40,8	18,1
6. Garantiide deebitorid — Garanties	4 558	582	6,0	1,8
7. Korrespondendid — Correspondants	1 546	775	2,1	2,4
a) Sisemaa — en Estonie	647	510	0,9	1,6
{ Loro	211	124	0,3	0,4
{ Nostro	0	0	0,0	0,0
b) Välismaa — à l'étranger	688	141	0,9	0,4
{ Loro	423	441	0,6	1,4
{ Nostro	2 136	3	2,8	0,0
8. Protestitud vekslid — Effets protestés	6 412	2 088	8,5	6,4
9. Osakondade arved — Succursales	412	267	0,5	0,8
10. Kinnisvara — Immeubles				
11. Vallasvara — Mobiliers				
12, 13. Jooksvad kulud, makstud % ja komisj. — Frais courants, intérêts et commissions payés	2 159	942	2,9	2,9
14. Üleminevad summad — Actifs transitoires	847	324	1,1	1,0
15. Muud aktiivid — Actifs divers	1 879	877	2,5	2,7
a) Mitmesugused deebitorid	517	839	0,7	2,6
Kokku—Total	75 563	32 503	100	100
Passiva — Passif				
1. Panga kapitalid — Capitaux et réserves	7 705	2 930	10,3	9,0
a) Aktiivkapital — Capital versé	5 855	2 104	7,7	6,5
b) Tagavarakapital — Réserves	1 496	636	2,0	2,1
c) Muu erikapital — Réserves spéciales	414	140	0,6	0,4
2. Hoiusummad — Dépôts	28 480	20 427	37,6	62,8
a) Tähtajal. hoiusummad — Dépôts termin.	5 732	7 724	7,6	23,6
b) Jooksvad arved — Comptes courants	21 480	12 393	28,4	38,1
d) Kto-krt. arv. kred. saldod — Autres dépôts	1 218	310	1,6	0,9
3. Rediskont — Réescompte	6 281	1 438	8,3	4,4
a) Sellest sisemaal — Dont payables à l'intérieur du pays	2 998	1 438	4,0	4,4
4. Võlaarved teist. asut. — Créditeurs	6 079	3 234	8,1	10,0
a) Sellest sisemaal — Dont établissements du pays	6 079	3 234	8,1	10,0
5. Pt 3 ja 4 kokku — Total p. 3, 4	12 360	4 872	16,4	14,4
6. Korrespondendid — Correspondants	13 651	533	18,1	1,6
a) Sisemaa — en Estonie	875	152	0,9	0,5
{ Loro	8 626	369	11,4	1,1
{ Nostro	152	11	0,2	0,0
b) Välismaa — à l'étranger	4 198	1	5,6	0,0
{ Loro	56	25	0,1	0,1
{ Nostro	0	0	0,0	0,0
7. 8. Maksuläisud — Transferts				
9. Väljamaksmata % — % restant à payer	70	83	0,1	0,3
10. Väljamaksmata osakasu — Dividendes restant à payer	17	140	0,0	0,4
11. Garantiide kreditorid — Garanties	4 558	582	6,0	1,8
12. Osakondade arved — Succursales	2 131	3	2,8	0,0
13. 14. Saadud prots. ja muud tulud — Intérêts et commissions recus	3 723	1 936	4,9	6,0
16. Jagamata puhaskasu — Bénéfice net.				
17. Üleminevad summad — Transitoires	733	146	1,0	0,4
18. Muud passiivid — Passifs divers	2 064	1 026	2,7	3,2
a) Amortisatsioon kapital	1 217	344	1,6	1,1
b) Mitmesugused kreditorid	176	552	0,2	1,7
Kokku—Total	75 563	32 503	100	100

Tab. 11. Üksikute pankade
äriseisu summad

1. novembril 1933 a.
Montant des bilans des banques
au 1. novembre 1933.

	1. XI. 1933 1000 kr
Erapangad — Banques privées.	
1. Krediidipank a.-s.	27 563
2. G. Scheel ja Ko	15 817
3. Tartu pank	10 680
4. Tallinna linnapank	6 071
5. Eesti laenu-pank a.-s.	2 218
6. Tartu linnapank	2 345
7. Sakala pank	2 296
8. Kaubapank a.-s.	2 402
9. Tallinna aktislapank	1 457
10. Pärnu krediidipank	1 081
11. Valga pank	1 100
12. Tartu tööstuspank	1 102
13. Viru pank	821
14. Rosen ja Ko	443
15. Võru pank	167
Kokku — Total	75 563
Tähtsamad ühispankad — Principales banques coopératives.	
1. Eesti Rahvapank	2 946
2. Tallinna majaomanikkude p.	6 405
3. Eesti laenu- ja hoiuühis. Tartus	5 235
4. Tartu majaomanikkude pank	2 096
5. Viljandi ühispank	1 534
6. Põllumeeste Keskpank	1 383
7. Tallinna laenu ja hoiukassa	1 148
8. Rakvere ühispank	1 070
9. Pärnu Eesti laenu- ja hoiuüh.	1 011
10. Võru ühispank	954
11. Põllumajanduse Pank	1 061
12. Põltsamaa ühispank	907
13. Narva ühispank	787
14. Jõgeva ühispank	679
15. Tallinna juudi ühispank	714
16. Põllupidajate ühispank	563
17. Lääne Besti ühispank	531
18. Pärnumaa põllumeeste ühispank	551
19. Tartu juudi ühispank	490
20. Saarde laenu-hoiu ühisus	464
21. Tõrva ühispank	371
22. Võhma ühispank	390
23. Paide ühispank	350
24. Saarte ühispank	353
25. Kinnisvara omanikkude pank	280
26. Petseri laenu- ja hoiuühisus	221
Kokku — Total	32 503

Tab. 14. Vabariigi piiridest ülesõitnute arv oktoobris ja novembris 1933 a.
Nombre de personnes ayant passés les confins de la République en octobre et novembre 1933.

Table with columns for months (November, October), passport types (Sisepassid, Välispasid), and countries/regions. Includes sub-totals for 'Riikondsuse järgi' and 'Piiripunktid järgi'.

Tab. 15. Linnade rahvastik oktoobris 1933 a.
Mouvement de la population dans les villes en octobre 1933.

Large table showing population movement in cities for October 1933. Columns include birth/death/immigration/emigration counts for various cities like Tallinn, Haapsalu, etc., and a total row.

Tab. 25. TOTAINETE MAKSUMUS KALORISE SISALDUSE JÄRGI 1930-1933 s. - COÛT DES DENRÉES ALIMENTAIRES À LA BASE DE LEUR VALEUR NUTRITIVE 1930-1933.)

	Keskm. - Moyenne				1933	
	1930	1931	1932	IX	X	XI
Sealiba - Viande de porc	50	30	22	38	32	26
Seapekk - Lard	18	10	8	13	13	13
Loomaliba - Vianda de boeuf	55	41	26	28	21	21
Vaskiliba - " "	48	38	28	35	35	32
Lambaliba - " "	39	27	19	17	17	17
Seasary sulatam - " "	17	10	8	16	17	14
Loomalary sulatam - " "	18	13	10	15	16	16
Teavonist - Seacasson	18	10	6	7	7	7
Sink - Jambon	60	63	50	46	46	46
Raimed, värsked - Pet. harengs ball.	45	33	25	32	31	29
Kihud, värsked - Esprots, frais	51	52	29	30	38	32
Haugid - Brochets	54	35	22	34	30	43
Ahvaned - " "	145	122	94	87	79	98
Tursad - " "	131	85	63	56	60	78
Loomalay, soolak - " "	49	(56)	61	54	65	65
Kihud - " "	54	49	41	38	38	38
Hoeningid - " "	27	20	26	23	23	26
Rukkiliba - " "	38	33	36	33	33	36
Rukkipüü - " "	4	5	4	4	4	4
Sepkruppu - " "	9	8	8	7	7	8
Msurpu - " "	10	10	9	15	15	14
Odraljaha - " "	14	14	14	15	15	14
Odraljangud - " "	9	8	7	9	9	9
Krunabid - " "	10	9	7	9	10	10
Rukkilala - " "	12	11	8	9	10	9
Peedleib - " "	6	7	7	6	5	5
Naelssai - " "	12	14	13	13	12	12
Rööpku - " "	15	14	13	15	14	14
Sepik - " "	19	17	17	16	15	14
Naelssai - " "	21	18	12	13	17	17
Leppukoor - " "	42	30	29	26	26	25
Kõupkuim - " "	41	31	27	27	29	31
Võl, metseret - " "	30	24	18	20	20	21
Truud - " "	26	22	16	18	18	19
Truud - " "	17	16	13	11	11	11
Truud - " "	55	45	38	31	31	33
Kanamannud - " "	95	82	72	48	60	72
Karalud - " "	7	8	5	7	6	6
Porgandid - " "	49	48	44	28	38	33
Peedid - " "	53	43	52	44	44	44
Kaalikand - " "	43	50	44	20	25	25
Harvad - " "	11	10	10	14	9	12
Oad - " "	12	11	9	14	9	7
Kapsud, hapud - " "	129	194	130	140	107	185
Sibulud - " "	101	98	73	40	85	80
Rüis - " "	151	121	97	62	62	56
Manna - " "	16	16	17	17	17	17
Manna - " "	17	17	19	17	17	14
Makaroonid - " "	21	22	23	25	25	24
Karulljaha - " "	11	11	10	10	10	10
Sarkkur, pseekite - " "	8	7	11	12	12	11
Mesi - " "	62	56	51	46	46	46

*) Maksimum 1000 kcal. kohta (sentideid) - Coût par 1000 calories (en sentes).

Tab. 27-28. ELUMAKSUMUS JA SUURMÕJUNDSEKSID (geom. kesk., 1913 = 100). Nombres-indices du coût de la vie et nombres-indices des prix de gros (moyenne géom., 1913 = 100).

	Keskmiselt - Moyenne annuelle				1933						
	1930	1931	1932	1933	Mai	Juuni	Juuli	August	Septem.	Oktoob.	Novem.
1. Toitmis - Alimentation	103	90	80	74	77	81	77	71	81	81	78
2. Korter - Logement	52	103	142	120	120	120	114	114	114	114	114
3. Mäe ja valguisus - Chauffage et éclair.	97	80	70	57	61	61	61	61	61	61	61
Puud - Bois	102	80	68	55	57	56	54	54	54	54	54
Elekter - Electricité	93	43	43	43	43	43	43	43	43	43	43
Petroleum - Pétrole	93	83	62	56	56	64	68	68	68	68	68
4. Riietus - Habillement	130	126	122	122	122	122	122	122	122	122	122
Tulekütud - Aliments	149	147	141	137	137	134	134	134	134	134	134
5. Tule kütte - Chauffage	120	120	120	102	98	112	113	116	116	116	116
Ombumme - Coture	150	180	150	130	130	130	130	130	130	130	130
Pesu - Linge	150	133	122	121	121	136	136	136	136	136	136
Juustisid - Charnières et nettoyage	187	187	174	160	140	156	156	156	156	156	156
6. Reisid, liikumine, post - Voyages etc.	100	109	105	93	83	103	107	107	107	107	107
Seep - Savon	109	109	105	93	83	103	107	107	107	107	107
Saun - Bain	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73	73
Habemejamine - Harbe	105	105	105	78	78	78	78	78	78	78	78
Juukseüksus - Coupe de cheveux	121	121	121	121	121	104	104	104	104	104	104
7. Tall - Nõmme pli. hind - Chem. de fer	82	83	82	79	79	79	79	79	79	79	79
Tramm - Tramway	90	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94
Postitalil - Tarif postal	70	70	68	62	62	62	62	62	62	62	62
8. Härditus - Instruction	86	86	86	86	86	86	86	86	86	86	86
Teater - Théâtre	143	143	157	158	158	158	158	158	158	158	158
Kino - Cinéma	46	46	46	46	46	46	46	46	46	46	46
Alkohol - Alcool	174	174	197	200	200	200	200	200	200	200	200
Muud kütud - Autres dépenses	153	153	153	153	153	153	153	153	153	153	153
Üldindeks - N.-ind. général du coût de la vie	98	102	104	95	94	96	97	97	97	96	96
104	100	94	86	85	89	92	91	89	89	89	89

ELUMAKSUMUSINDEXID - N.-indices du coût de la vie.

SUURMÕJUNDSEKSID (võrdkaalustamata keskm.) - Nombres-indices des prix de gros (moyennes non pondérées).

Üldindeks - Nombre-indice général

Sellist tootaind - Dont déduits abim.

1895tuseaundused - Dont matières prem. et prod. industr.

Mouvement des prix des articles principaux (1913 = 100).

Rukis - Seigle	106	139	132	99	99	118	104	106	113
Või - Beurre	101	81	57	47	39	54	67	75	77
Sealiba - Viande de porc	102	63	48	59	65	70	89	75	65
Linn - Lin	121	71	68	88	90	124	124	102	102
Tallimad - Cuir à semelles	129	115	96	85	85	98	96	98	96
Rand - Fer en espèces	75	57	48	46	45	63	63	63	62
Puuviljane vilje - Cotonnade	155	138	125	125	125	138	138	138	138
Petroleumum - Pétrole	70	66	40	44	54	54	54	54	54
Suhkur - Sucre	53	48	67	78	84	84	83	83	80

*) Oll arvutatud ühisarvude normi kohaselt korrekte kohta porandipinnaga kuuni 12 ruutsüda.

*) Alates maist vabastatud järgi.

Tab. 29. Tööturg oktoobris 1933 a. — Marché du travail en octobre 1933.

Omavalitustele tööturg — Marché du travail des administrations publiques										Eri- ja tööstusettevõtte tööturg — Marché du travail des entreprises particulières																
Töötajate arv — Nombre de salariés					Töötajate arv — Nombre de salariés					Töötajate arv — Nombre de salariés					Töötajate arv — Nombre de salariés											
M.	N.	H.	F.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.			
36	13	87	74	5	2	242	208	13	41	40	41	34	74	46	1852	7	96	2	34	7	418	8	285	92	11	422
10	10	18	20	2	2	25	1	1	32	1	1	1	15	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
14	217	176	8	38	1	4	1	1	40	1	1	1	308	49	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
13	18	459	6	361	1	1	1	1	25	1	1	1	16	748	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
396	23	453	81	81	2	195	9	1	141	25	121	55	15	54	301	6	301	6	248	301	6	248	84	6	324	
23	4	50	7	7	7	7	7	7	8	1	10	10	96	4	796	2	796	2	34	796	2	34	84	6	83	
86	24	32	11	11	1	1	1	1	5	1	6	1	33	4	1809	5	1809	5	45	1809	5	45	22	2	2	
166	24	394	101	186	10	1	2	2	52	2	281	205	147	200	252	7	252	7	34	252	7	34	84	6	83	
965	672	1148	156	148	118	431	72	83	285	52	48	6	225	91	482	26	482	26	341	482	26	341	912	6	483	
180	73	123	83	37	1	35	8	34	48	8	272	59	9	252	3203	1	3203	1	293	3203	1	293	92	11	422	

1) 1. jaanuariks 1933 a. 2) Täheend. kumuleeritud arv. 3) Vähem nälgimat tööl olnud. 4) Töökoostajate hiljaste väljajätmise arv arvandud maad. 5) Oueriers des industries extractives, des produits d'extraction et ouvrieres carriers. 6) Oueriers des magatzas (naguš garpõns d'hõel). 7) Industries extractives et transformatioin de leurs produits.

1. Põll- ja aiandus — Oueriers agric. et horticult.
 2. Metsatööstus — Foresters
 3. Ja 4. Kaev. ja murdule ning nende saad. tööl.
 5. Metallitööstus — Oueriers en metaux
 6. Tekstiilitööstus — Oueriers dans l'industrie textile
 8. Riietus- ja tekstiilitööstus — Oueriers de la confec. de vêtements.
 10. Riietus- ja tekstiilitööstus — Oueriers dans la construction.
 11. Puit- ja puutööstus — Oueriers dans l'industrie du bois
 12. Transport- ja siiditööstus
 13. Transport- ja siiditööstus (ka kalnerid)
 19. Kauplus- ja kontorite tööstus — Empl. de bureau
 20. Kauplus- ja kontorite tööstus
 24. Käsitööstus — Service domestique
 25. Käsitööstus — Journaliers
 26. Muud tööstused — Autres ouvrieres

1. Põllumajandus ja aiandus — Agricult. et horticult.
 2. Metsandus — Exploitation des forêts
 3. ja 4. Murrud ja kaevand. ning nende saad. t.
 5. Metallitööstus — Industrie des metaux
 9. Tekstiilitööstus — Industrie textile
 10. Puit- ja puutööstus — Industrie du bois
 12. Paberitööstus — Industrie du papier
 13. Kõhataotööstus — Confection de vêtements
 16. Kõhataotööstus — Confection de vêtements
 19. Kauplus- ja kontorite tööstus — Commerces
 20. Transport ja siid — Transport et communication
 24. Käsitööstus — Service domestique
 27. Muud — Autres industries

1. Tallinna linna
 2. Tartu linna ja maa
 3. Valga linna ja maa
 4. Pärnu linna
 5. Viljandi linna
 6. Narva linna
 7. Rakvere linna ja maa
 8. Torva linna
 9. Saaremaa
 10. Võrumaa ja linna
 11. Turi linna
 12. Ausale
 13. Nõmme
 14. Põltsamaa
 15. Haapsalu
 16. Narva-Jõesuu
 17. Palde linna ja maa.
 18. Tapa linna
 Kokku — Total

Kokku 1/1-31/X/1933 a. — Total
 September 1933 a. — Septembre 1933
 Oktoober 1933 a. — Octobre 1933

Tab. 30. Tööstusettevõtteid ja töölolu 1-ks novembriks 1933 a. *Entreprises industrielles et leur main-d'oeuvre au 1. novembre 1933.*

Tööstusala	Ettevõtte arv Nombre d'entreprises			Tööstajate üldarv Nombre général des travailleurs				Neist töölisi — Dont ouvriers				Töölised ja teenijad alaealisi (alla 18 a.) Mineurs garms les ouvriers et service	Kokku — Total
	1. oktoob. 1933	1. novemb. 1933	muut. oktoob. 1933	1. oktoob. 1933	1. novemb. 1933	muut. oktoob. 1933	Teenistuses 1. oktoobril	Teenistuses 1. novembril 1933	Teenistuses 1. oktoobril	Teenistuses 1. novembril 1933	Teenistuses 1. oktoobril		
I. Murrud ja kaevandused	13	13	0	2 211	186	2 148	2 036	184	1 973	63	1 910	63	96,9
II. Metalltööstus	17	15	2	1 077	114	1 191	943	74	110	907	36	11	12
III. Metallitööstus	33	33	0	3 372	150	3 278	2 930	58	143	2 849	90	37	37
IV. Keemiatööstus	14	14	0	992	28	968	861	30	80	861	0	2	2
V. Nahatööstus	7	7	0	322	6	327	269	9	6	272	3	2	2
VI. Tekstiil-tööstus	32	32	0	7 987	161	8 287	7 202	403	151	7 452	252	16	21
VII. Puit-tööstus	34	34	0	3 895	444	4 376	3 084	423	1 777	3 007	85,8	7	7
VIII. Paberi-tööstus	10	10	0	1 859	47	1 894	1 600	81	45	1 686	36	14	14
IX. Polümeer-tööstus	20	20	0	1 089	24	1 138	1 009	81	24	1 034	34	13	13
X. Töök-, maatesemete ja jookide tööstus	37	37	0	2 426	33	2 467	1 890	72	34	2 028	38	16	16
XI. Käsitöö- ja puidukaupade tööstus	18	18	0	1 050	47	1 167	1 111	101,7	45	1 066	101,0	3	19
XII. Elektri-tööstus	20	20	0	1 508	560	1 849	1 589	389,5	170	1 668	180,5	11	12
XIII. Elektri- ja puidukaupade tööstus	7	7	0	868	29	875	607	40	20	618	11	7	7
XIV. Puhastustööstus	2	2	0	55	55	100,0	51	—	—	51	—	3	3
	266	265	1	27 295	1 624	27 044	23 816	1 603	1 766	23 653	163	143	155
Sellest	119	119	0	23 262	1 370	23 995	20 476	1 063	1 332	20 227	249	64	73
Dont:	147	147	0	3 943	445	4 049	3 840	520	424	3 426	386	79	82
1933 a. oktoobri arvud — Chiffres d'octobre 1933	266	266	0	27 185	1 717	27 205	23 778	1 620	1 582	23 816	388	141	151
	1	1	0	12	13	11	108,8	12	13	13	1,1	—	—
I. Industries extractives	81	81	0	205	37	266	206	8	37	236	20	0	0
II. Industrie métallurgique	60	61	1	1 011	52	1 060	985	38	52	1 038	11	88	98
III. Industrie chimique	13	13	0	978	29	982	862	38	6	976	14	3	3
IV. Industrie des cuirs et peaux	18	18	0	317	5	324	253	8	4	257	3	3	3
V. Industrie textile	64	64	0	7 987	151	8 287	7 202	51	9	7 452	43	5	5
VI. Industrie du bois	39	39	0	424	12	467	387	57	32	416	35	10	10
VII. Industrie du papier	13	13	0	1 859	32	1 894	1 600	82	14	1 686	36	10	10
VIII. Industrie polymérique	43	43	0	1 050	47	1 099	1 009	32	15	1 034	34	2	2
IX. Industrie des chaussures, des vêtements et des accessoires	44	44	0	1 050	15	1 065	1 010	20	15	1 025	15	81	31
X. Industrie de l'alimentation, des boissons etc.	174	174	0	1 368	63	1 374	1 069	63	52	1 080	11	12	12
XI. Industrie de l'énergie et des produits électriques	41	41	0	866	23	891	753	47	23	776	24	5	5
XII. Industries électriques, à gaz d'éclairage et distillation d'eau	10	11	1	120	27	126	97,7	115	27	114	1	7	7
XIII. Industries électriques, à gaz d'éclairage et distillation d'eau	7	7	0	57	10	47	44	4	9	35	0	—	—
XIV. Industrie du nettoyage	14	14	0	118	5	114	110	1	5	106	4	—	—
Kokku kesktööstus — Total	534	546	12	4 869	303	4 960	4 201	391	285	4 307	406	125	125
Üldse suur- ja kesktööstus — Grand total	800	811	11	32 074	2 127	32 024	28 017	1 994	2 051	27 960	57	268	289
1933 a. oktoobri arvud — Chiffres d'octobre 1933	534	534	0	4 804	316	4 869	4 185	362	297	4 201	406	132	132
Kokku kesktööstus — Total (Entreprises moyennes)	800	800	0	31 942	1 966	31 944	27 018	1 083	1 879	28 017	104	273	283
Üldse suur- ja kesktööstus — Grand total (Entreprises grandes et moyennes)	800	800	0	31 942	1 966	31 944	27 018	1 083	1 879	28 017	104	273	283

1) Arvestatud juba enne tegevust alustanud, andmete puudumisel eelmist kokkuvõtetat viijäänud ettevõtteid.

Tab. 31. Tööõnnetused tööstusettevõtteis oktoobris 1933 a.
Accidents du travail dans les entreprises industrielles en octobre 1933.

Pour la nomenclature franc. s'adresser à la page 659.	Suurtööstus (20 ja üle tööt. ettevõtted)	Sellest		Kesk-tööstus (5-19 töötajaga ettevõtted)	Kokku	Septembris Septembre 1933
		50 ja üle töötaja- ga ettevõtted	20-49 töötajaga ettevõtted			
I. Murrud ja kaevandused	62	61	1	—	62	71
II. Mineraalide töötlemine	8	6	2	—	8	11
III. Metallitööstus	62	58	4	—	62	66
IV. Keemiatööstus	14	10	4	—	14	30
V. Nahatööstus	4	3	1	—	4	—
VI. Tekstiilitööstus	89	89	—	—	89	60
VII. Puutööstus	31	27	4	3	34	39
VIII. Paberitööstus	10	10	—	1	11	17
IX. Polügraafitööstus	1	—	1	1	2	1
X. Toit-, maitseain- ja jookide tööst.	5	5	—	4	9	4
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööst.	1	—	1	—	1	—
XII. Ehitusettevõtteid	62	56	6	—	62	44
XIII. Elektrijaamad ning gaasi- ja veevar.	11	9	2	—	11	8
XIV. Puhastusettevõtteid	—	—	—	—	—	—
Kokku — Total	360	334	26	9	369	351
Kokku 1/I — 31/X 1933 a. — Total	3 083	2 760	323	62	3 145	—

Tab. 32. Tööstusettevõtte arvu liikumise indeksid (1-ks kuup.); ehitusettevõtte arvestamata.
N.-indices du mouvement du nombre de main-d'oeuvre dans l'industrie (au 1-er du mois); bâtiment non compris.

	A. Liikumisel baasil (eelmine kuu = 100 järgmise kuu jaoks) A. Base mouvante (chaque mois précédent = 100 par rapport au mois suivant).										B. Indeksid baasil: 1. I. 1927 = 100 B. Base: 1. I. 1927 = 100	
	Töötajad ¹⁾ — Travailleurs en général ¹⁾					Töölised — Ouvriers					Töötajad ²⁾	Töölised
	Suur- ja kesk-tööstus	Suurtööstus	Sellest ettev.		Kesk-tööstus (5-19 tööt.)	Entrepriises grandes et moyennes	Grandes entreprises	Dont entr. ayant plus de travail.		Entrepriises moyennes (5-19 ouv.)		
1932 Detsember	98,2	99,2	98,9	100,7	96,6	98,0	99,1	98,8	100,9	96,2	91,5	91,8
1933 Jaanuar	97,5	97,5	98,5	91,3	95,7	97,1	97,2	98,3	90,0	96,3	89,2	89,1
Veebruar	100,9	100,0	99,9	100,3	105,8	100,6	99,7	99,7	99,7	105,4	90,0	89,7
Märts	102,9	102,6	100,9	113,6	104,5	103,3	102,9	101,0	115,4	105,3	92,7	92,6
Aprill	102,4	102,3	101,2	108,0	103,0	102,9	102,5	101,2	110,2	104,9	95,0	95,3
Mai	102,1	102,8	101,8	107,8	98,9	102,4	103,1	102,0	109,0	98,3	97,0	97,5
Juuni	107,0	108,3	107,8	110,5	100,8	107,0	109,3	108,8	111,8	101,1	103,8	105,3
Juuli	98,5	98,6	98,8	97,4	98,1	98,4	98,5	98,7	97,6	97,8	102,2	103,6
August	95,7	96,2	97,0	92,4	92,8	95,1	95,7	96,4	92,1	91,5	97,8	98,4
September	93,3	97,6	98,5	92,9	102,0	98,2	97,5	98,9	92,2	103,4	96,2	96,7
Oktoober	100,7	100,6	101,2	97,6	100,9	100,8	100,7	101,3	97,3	101,1	96,8	97,5
November	100,4	100,0	99,7	101,4	102,4	100,4	100,0	99,8	101,4	102,6	97,2	97,0

Tab. 33. Nakkusehaigused oktoobris 1933 a. — Maladies contagieuses en octobre 1933.

	Typhus abdo-minalis	Para-typhus	Typhus exan-thematis	Febris recur-rens	Malaria	Varoila	Morbilli	Scarla-tina	Diph-theria	Dysen-teric	Lepra	Encer-phalitis lethar-gica	Menin-gitis cerebri epid.	Trachoma	Tuber-culosis	Kokku Total
Linnad — Villes	59	3	—	—	—	—	1	98	37	—	—	—	—	2	57	257
Tallinn	2	3	—	—	—	—	—	44	4	—	—	—	—	1	28	82
Haapsalu	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	6
Kuressaare	—	—	—	—	—	—	—	3	13	—	—	—	—	—	1	17
Narva	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	6	12
Nõmme	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Paide	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Paldiski	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
Petseri	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1
Pärnu	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	1	2	10
Põltsamaa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rakvere	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Tapa	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4	12
Tartu	53	—	—	—	—	—	1	21	17	—	—	—	—	—	9	101
Tõrva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Türi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Valga	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Viljandi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Võru	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Maad — Arrondissem.	48	3	—	—	—	—	—	102	21	—	—	—	1	7	69	250
Viru	1	—	—	—	—	—	—	32	15	—	—	—	—	—	17	72
Järva	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3
Harju	3	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	3	13
Lääne	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	2	5
Saare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6
Pärnu	2	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	6	14
Viljandi	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	7	9
Tartu	28	—	—	—	—	—	—	18	1	—	—	—	1	1	17	66
Valga	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Võru	1	—	—	—	—	—	—	28	4	—	—	—	—	1	10	46
Petseri	3	—	—	—	—	—	—	9	1	—	—	—	—	—	—	13
Kokku — Total	107	5	—	—	—	—	1	200	58	—	—	—	1	9	126	507

* Ehitusettevõtte andmete puudulikkuse tõttu ehitusettevõtteid on jäetud välja ja indeksid 1930 a. detsembrist peale arvutatud ümber.
 *) Töölised, tehniline personal, ametnikud ja teenijad — Ouvriers, personnel technique, employés et service.

PÖLLUMAJANDUS.

Talundite hooned	Nr. 100(9),	lhk. 469—478
Väikemajapidamised (kuni 10 ha)	110(7)—117(8),	421—433
Masinakasutamise Eesti põllumajanduses	110(7)—117(8),	434—439
Riigimaa suurus ja krundide arv I. I 20 a.	89(4),	220—224
Kanapidamise tasuvus 1932 a.	130(8),	165—171
Kunstväetiste tarvitamine 1928/29 a.	99(2),	100—103
Põllumajanduse erakorraline krediteerimine 1928 ja 1929 a.	97(12),	727—731
Maaparanduse seadused	96(11),	665—668
Riigi metsamajandus 1931/32 m.-a.	135(2),	65—71
Põllumajanduse tasuvus 1931/32 p.-a.	133(12),	734—742
Põllumajandustoodangu väärtus 1922—26 a.	67(6),	319—321
Põllumajandus- ja tööstusainete väliskaubandus 1923—20	67(6),	322—330
Põllumajandussaaduste hindade indeksid	65(4),	219—220
Kalandus 1932 a.	130(8),	133—141

Maakorraldus 1927 ja 1928 a.	Nr. 94(9),	lhk. 522—524
Maareformi teostamine 1910—26 a.	70(3),	171—175

VARIA.

Alkoholjook toodang ja tarv. 1930—32 a.	Nr. 140(7)—141(8),	391—397
Kultuurkapitali tegevus	124(3),	lhk. 161—163
Rahalise loteriid 1924—30 a.	115(0),	388—392
Kirikuelu 1922—29 a.	109(12),	721—729
Pandimajad 1932 a.	142(0),	447—450
Kinnisvara oksjonid 1927—29 a.	102(5),	286—293
Suvisedajad suvitusekohtades 1932 a.	139(6),	310—313
Sportstatistika 1920—30 a.	101(4),	221—235
Korterite üürihinnad Tallinnas 1912 kuni 1931 a.	121(12),	709—716
Üürihinnad ja elumaksumus	121(12),	717—720
Ehitustegevus Linnades ja alev. 1930—31 a.	132(11),	606—609
Rüüteenijate palgaolud 1927/28 a.	84(11),	638—649
Turism Eestis 1927—30 a.	112(3),	174—176

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO ERIVALJAANDED.

LHK A. EESTI DEMOGRAAFIA

Vihk I. Haridus Eestis I	Lhk. 288+186,	1924	Kr. 6.—
II. Sündivus, surevus, abiolluv. ja rahvalikum. 1921—1923 a.	62+54,	1925.	3.—
III. Tervishoid Eestis	132+80,	1925.	5.—
IV. Rahvastik ja tervishoid	306,	1930.	3.—
Surnapõhjuste registreerimiskord ja rahvusvaheline surnapõhjuste nomenklatuur	4+128,	1931.	1.30

EESTI MAJANDUS

Vihk I. Väliskaubandus 1923 a.	Lhk. 20+72,	1924.	Kr. 2.—
II. Eesti sadamad, veeteed, kaubalaevastik ja laevasõit	102,	1925.	2.50
III. Raudteed, post, telegraaf ja telefon Eestis	04,	1925.	2.—
IV. Väliskaubandus 1924 a.	22+92,	1925.	3.—
V. Tööstus Eestis	80,	1926.	2.50
VI. Riigiraudteed 1924 a.	38,	1926.	2.—
VII. Väliskaubandus 1925 a.	109,	1926.	3.25
VIII. Väliskaubandus 1926 a.	IV+106,	1927.	3.25
IX. Aktsiaseltside, osatühisuste ja ühisteg. asut. arveisud I. I. 1926	32+84,	1927.	2.—
X. Väliskaubandus 1927 a.	106,	1928.	3.25
XI. Eesti väliskaubandus 1928 a.	120,	1929.	3.50
XII. Väliskaubandus 1929 a.	152,	1930.	5.—
XIII. Väliskaubandus 1930 a.	144,	1931.	5.—
XIV. Väliskaubandus 1931 a.	140,	1932.	4.—
XV. Väliskaubandus 1932 a.	124,	1933.	4.—

EESTI PÖLLUMAJANDUS

Vihk II. Eesti põllumajandus II	132,	1924.	2.25
III. Loomapidamine Eestis 1924	17+105,	1925.	1.50
IV. Eesti põllumajandus 1925 a.	3+201,	1926.	3.—
V. Eesti põllumajandus 1926 a.	VIII+254,	1927.	3.—
VI. Eesti põllumajandus 1927 a.	VIII+207,	1928.	2.75
VII. Eesti põllumajandus 1928 a.	VIII+218,	1929.	2.75
VIII. Eesti põllumajandus 1929 a.	VIII+204,	1930.	3.50
IX. Eesti põllumajandus 1930 a.	VIII+239,	1931.	3.50
X. Eesti põllumajandus 1931 a.	VIII+222,	1932.	3.50
XI. Eesti Põllumajandus 1932 a.	VIII+207,	1933.	3.—

LHK B. 1. Üdrahvalugomise eelkoorvõtted	78,	1923.	Kr. 2.—
2. Sugemed vigaste laste kohta Eestis	164,	1923.	3.75
3. II. Riigikogu valimised	78,	1923.	3.—
4. Eesti väliskaubandus 1921—1922	60+38,	1923.	2.50

5. 1932 a. Üdrahvalugomise andmed

Vihk I. Rahva demograafiline koosselt ja korteriolud Eestis	Lhk. 88,	1925.	Kr. 2.—
II. Üleriikline kokkuvõte (tab.)	8+183,	1924.	4.—
III. Rahva tööala ja ühiskondline kihitus	88+84,	1925.	3.—
IV. Virumaakond	24+52,	1924.	2.—
V. Järvamaakond	52+80,	1923.	3.—
VI. Harjumaakond ja Tallinn	40+56,	1924.	3.—
VII. a) Läänemaakond	20+56,	1924.	2.—
b) Saaremaakond	20+50,	1924.	2.—
VIII. Pärnumaakond	40+84,	1924.	3.50
IX. Viigandimaakond	36+84,	1924.	3.50
X. Tartu- ja Valgamaakond	40+92,	1924.	3.—
XI. Võru- ja Petserimaakond	30+46,	1927.	3.—
6. 1922 a. Üdrahvalug. andmete läbitöötam. plaan ja tabelite sisu	48,	1923.	1.—
7. Asumaa majapidamised Eestis 1919—23 a.	46+80,	1924.	3.50
8. 1925 a. Põllumajandusliku üleskirjutuse andmed	4+219,	1920.	3.75
9. Statistiline album, v. I. Maa ja rahv. (38 dia- ja kart. värv.)		1925.	6.—
Statistiline album, v. II. Majandus (24 dia- ja kart. värv.)		1926.	6.—
Statistiline album, v. III. Põllumajandus, 112 lhk. (joonised, fotod ja tekst)		1928.	7.50
10. III Riigikogu valimised	48,	1927.	1.75
11. Karjajamajandus ja karjasaaduste turg välismaal ja Eestis	72,	1923.	1.75
12. IV Riigikogu valimised	52,	1929.	1.75
13. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed, vihk I	XI+235,	1930.	7.50
14. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed, vihk II	IV+95+44,	1932.	3.—
15. Eesti 1920—1930. Arvuline ülevaade (lühikõites)	XV+405,	1931.	7.—
16. V Riigikogu valimised	52,	1933.	1.50

LHK F. EESTI STATISTIKA KUKKIRI:

1922 a. Nr. 1—11 hind kokku Kr. 10.—	1926 a. Nr. 46—61 hind kokku Kr. 15.—	1930 a. Nr. 98—109 hind kokku Kr. 15.—
1923 " " 12—21 " " " 15.—	1927 " " 62—73 " " " 15.—	1931 " " 110—121 " " " 15.—
1924 " " 22—33 " " " 15.—	1928 " " 74—85 " " " 15.—	1932 " " 122—133 " " " 15.—
1925 " " 34—45 " " " 15.—	1929 " " 86—97 " " " 15.—	1933 " " 134—145 " " " 15.—